

VZGOJA

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše | oktober 10 | 4,30 EUR

47

Nič revščine

O krivdi, ki jo otroci prevzemajo nase

Naš pogovor: Marjan Žveglič

V žarišču: Aktivno državljanstvo

Izšel je nov

KOLENDAR 2010/2011

VZGOJA

KOLENDAR
2010/2011

Kalendar obsega obdobje od avgusta 2010 do decembra 2011. Primeren je za načrtovanje dejavnosti v šolskem in pastoralnem letu. Obogaten je s tedenskimi mislimi ter Božjo besedo za vsak dan.

Format: 19 cm x 10 cm.

Cena na uredništvu:

4,70 EUR.

Naročila:

DKPS, Ulica Janeza Pavla II. 13, Ljubljana
01/43-83-983, 031-611-411, revija.vzgoja@rkc.si

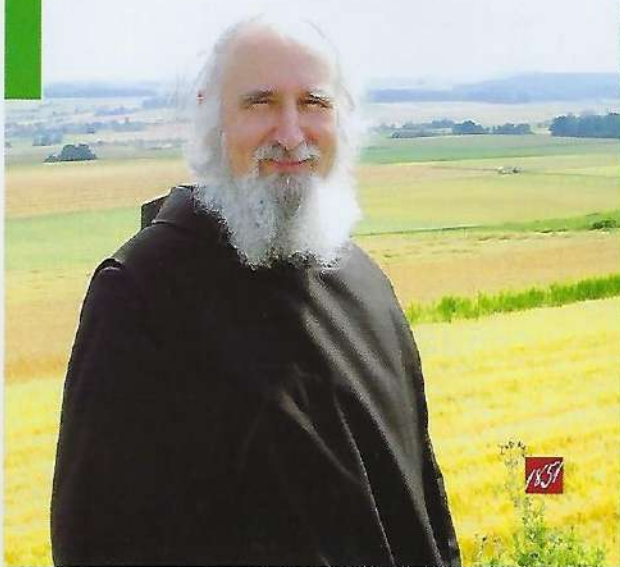
Za naše najmlajše poslušalce

- **Bim-bam-bom** (otroški zvonček otroke in starše pospremi v vrtec ali šolo) od ponedeljka do petka ob 7:10.
- **Otroški dober večer** (zgodba za lahko noč) od ponedeljka do petka ob 19:30.
- **Sobotna iskrice** (kolaž zanimivih pogovorov, pesmic, živahnega vodenja in klepetanja z najmlajšimi) v soboto ob 9:00.
- **Vabljeni v družbo valov Radia Ognjišče in Jureta Seška!**

radio
ognjišče
15 let

Anselm Grün v Sloveniji

*Pogovori
in odmevi*

1851

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba

Vabimo vas v naši knjigarni:

Celje, Prešernova 23, tel.: 03/490-14-20(21)
Ljubljana, Nazorjeva 1, tel.: 01/244-36-50

www.mohorjeva.org

Ustanovitelj in izdajatelj
Društvo katoliških pedagogov
Slovenije in Družba Jezusova

Svet revije

mag. Milan Bizant
mag. Zorica Blagotinšek
dr. Helena Jeriček Klanšek
dr. Peter Lah
dr. Viljem Lovše
Marjan Peneš
dr. Bogdan Polajner
dr. Peter Svetina
dr. Peter Vencelj
Marija Žabjek

Odgovorni urednik

mag. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Dejan Hozjan
dr. Petra Javrh
dr. Jana Kalin
dr. Franci M. Kolenc
Karmen Pečarič Podobnik
dr. Andrej Perko
mag. Magda Burger

Naslov uredništva

Vzgoja
Ulica Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana
01/43-83-983, 031-611-411
revija.vzgoja@rkc.si
silvo.sinkovec@rkc.si
http://dkps.rkc.si

ID za DDV

SI64231160

Transakcijski račun

24200-9003894173
odprt pri Raiffeisen bank

Prelom

Ikona Rozman d.o.o.

Tisk

Schwarz d.o.o.

Lektoriranje

Berta Golob
Barbara Rodošek
Bernarda Kežar

Revija VZGOJA izhaja
štirikrat letno. Cena izvoda
je 4,30 EUR. Naročnina za
naročnike v Sloveniji je
17,20 EUR (Evropa: 30 EUR,
drugod: 42 USD, v ceno
niso všteti stroški bančnega
nakazila: 15 EUR). DDV in
poštšina sta vračunana
v ceno. Odpoved naročnine
sprejemamo samo pisno za
naslednje obračunsko obdobje.
Navodila za pisanje prispevkov
lahko dobite na uredništvu ali
na spletni strani. Nenaročenih
prispevkov ne honoriramo.
Natisnjenih 2300 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancirajo
Javna agencija za
raziskovalno dejavnost RS,
Ministrstvo za šolstvo in šport ter
Ministrstvo za kulturo.

Učitelji v času krize

 Silvo Šinkovec

Kakšno je poslanstvo učitelja, ko de-
želo prizadene katastrofa? Kaj se
zgodí po potresu (Haiti), kaj po voj-
ni (Čad, Eritreja, Palestina, Bosna ...), kaj po
kugi (HIV), poplavi, potresu ali cunamiju?
“Obnova se prične z učitelji.” Učitelji imajo
ključno vlogo pri obnovi socialne, ekonom-
ske in intelektualne podobe dežele. Učitelji
zagotavljajo stalnost in gotovost. Dajejo
upanje za prihodnost. Pomagajo premoš-
čati posledice napetosti, spopadov, narav-
nih nesreč in drugih katastrof. Ustvarjajo
strukture dobrega sožitja, občutek nor-
malnega toka življenja. Podpirati učitelje,
ki delujejo na področjih, kjer so ljudi dole-
tele različne tegobe, pomeni investirati v mir
in razvoj. To so bistvena sporočila ob letoš-
njem svetovnem dnevu učiteljev s strani
UNESCA, UNICEF-a, UNDP-a, ILO-a in EI-
a. “Učitelji so ustvarjalci miru. Tlakujejo pot za
sobivanje s tem, da se zavzemajo za vrednote spo-
štovanja, strpnosti, vzajemnega razumevanja in
solidarnosti. To poslanstvo je bolj pomembno kot
kdaj prej, v naši vedno bolj povezani in multikul-
turni družbi,” trdi Irina Bokova, generalna
direktorica UNESCA.

Jaz pa hranim pismo, ki mi ga je ob kon-
cu šolskega leta pisal profesor gimnazije:
“Glava mi puhti! Ali bomo reagirali glede učbe-
nikov, da ne bodo sveti staršev odločali o učbeni-
kih? Rad sem učil, a sedaj je dovolj ... Kje smo?
Mislimo romantično ... Problemov se ne loteva-
mo korenito ... Danes mi kolegica reče: ‘Nič več
ne bom imela dvodnevnik terenskih vaj ... noči
so katastrofa.’ Dijak blekne: ‘Ne dam testa, kaj
mislite, da ste ...’ On pa očitno ‘plonka’. Kje smo?
Nihče ne sproži kritičnega vprašanja. Na maturi
velja ‘gauss’ ... pri rednem pouku 50 % pozitiv-
no. To je absurd. Pošljemo dijaka domov, ker je
‘pil’, revež itd. Na strokovni ekskurziji je dijak
xxxx užival mamila ... smo ga poslali domov? Kaj
storiti? Ubogi revček? Vsi smo posredno tiho. Že
36 let sem v prosveti ... Najbolje je, da srknem ko-

zarec vina in grem v ... pokoj. Bomo spregovori-
li? Najraje bi napisal: ‘J... se mi, dost mi je!’ A
lisica je rekla: ‘Odgovoren si za tisto, kar si udo-
mačil.’ Lep dan in razmišljajte ...”

Gospod Lukšič, minister za šolstvo, ob 5.
oktobru vošči učiteljem s stavkom: “Še naprej
skrbite za slovensko šolo, ki je dobra šola.”
Enaintrideset sekund dolgo sporočilo za uči-
telje. To je vse. Nekam skopo za ministra. Ni
težav, ni nalog, ni priporočil, ni obnove. Kaj
bo to voščilo pomenilo učitelju, ki mi je po-
slal zgornje sporočilo? Naj se umakne? Naj
stori še kaj za ‘obnovo družbe’, ki ni prizade-
ta z vojno, boleznijo, s potresom ... prizadeta
je od raka slabih in nespoštljivih odnosov, ne-
zainteresiranosti za delo, oropana osebnega
in človeškega, zbirokratizirana, oropana spo-
štovanja in normalnih pogojev za delo. Ne vsa-
ka šola. Ni pa jih malo, ki bolehajo za to kugo.
Stvari le niso tako preproste, da jih je mogoče
opravi v enaintridesetih sekundah, kot je to
storil gospod minister.

Svetovni dan učiteljev je priložnost za
praznovanje, poudarek učiteljevega poslan-
stva, njegove družbene vrednosti, zaposlo-
vanja in potreb različnih dežel, ki nimajo
dovolj učiteljev. Dva milijona učiteljev bi po-
trebovali, da bi ljudem po vsem svetu zago-
tovili osnovno izobrazbo.

UNESCO je za 5. oktober pripravil celo-
dnevno praznovanje: z odprtjem fotografske
razstave, s popoldansko razpravo in s priče-
vanji učiteljev, ki so sodelovali pri obnovi de-
žel po naravnih nesrečah, boleznih ali nasi-
lju, ter z drugimi predstavitvami, ki poudar-
jajo učiteljevo izvrstnost v poučevanju in
vzgajanju. Pri nas je ministrstvo podelilo dr-
žavna priznanja enajstim pedagogom, DKPS
je podelilo štiri. Vsaj nekaj pozornosti za ka-
kovostno delo učiteljev. Zaslužijo si. Vsem
učiteljem želim, da bi se zavedali, da so no-
silci obnove družbe. Da bi bila bolj pravična,
spoštljiva, poštena in resnicoljubna. ■

3

Peter Rožič:

Kaj je in kaj ni demokracija

... Demokratična ureditev naj bi državljanom zagotavljala razne temeljne pravice, osebne svoboščine in zasebne interese. Ponujala naj bi več možnosti za osebno uresničitev, moralno odgovornost in človeški razvoj. Poleg tega je postalo že pravilo, da se demokracije med seboj ne vojskujejo ...

8

Ivan J. Štuhec:

Demokracija, odgovornost in aktivno državljanstvo

... V demokraciji bi morali ljudje odločati o sebi in skupnih rečeh svobodno in odgovorno. To pa predpostavlja, da so ljudje dovolj razgledani, izobraženi, informirani, kritični in da jim je skupno dobro bolj pomembno kakor njihov lastni interes. Če pogledamo razvoj sodobnih demokratičnih držav, bomo videli, da je nekaj tega uresničenega, mnoge stvari pa ostajajo ideal ali celo družbena utopija ...

33

Marjeta Avsenik:

Krivda in kesanje

... Občutki krivde ljudi bromijo pri spletnanju medosebnih človeških odnosov. Naredijo jih ranljive in ponižne, hkrati pa tudi odmaknjene od drugih. Ljudje z močnimi občutki krivde se namreč težje odločijo za to, da bi z nekom stopili v prijateljski ali intimen osebni odnos. ...

39

Matevž Grenko:

Moda in modne zapovedi

... Modo uvrščamo med številne elemente kulture, s katerimi razpolagajo posamezniki kot člani družbe. Zato se kulture in mode človek lahko nauči in jo tudi prilagodi ter po potrebi spremeni. Kultura in z njo moda močno vplivata na odnose in stališča, vrednostna merila, vzorce vedenja in načine prilagajanja svojih članov oz. pripadnikov ...

Uvodnik

- 1 Silvo Šinkovec: **Učitelji v času krize**

V žarišču: Aktivno državljanstvo

- 3 Peter Rožič: **Kaj je in kaj ni demokracija**
 6 Tone Svetelj: **Komunitarianizem**
 8 Ivan J. Štuhec: **Demokracija, odgovornost in aktivno državljanstvo**
 10 Primož Ferjančič: **Postati državljan**
 12 Matej Cepin: **Pot iz apatije**

Naš pogovor

- 15 Erika Ašič: **Marjan Žveglič: Na prvem mestu je pozorno, vztrajno uho**

Biti vzgojitelj

- 18 Damjan Kobal, Bojan Hvala: **Merjenje kakovosti**
 21 Franci M. Kolenec: **Hoja Franca Pedička po pedagogiki**
 22 Bernarda Mal: **Iz učiteljeve beležke**

Duhovno izkustvo

- 23 Berta Golob: **Poklicani po imenu**
 24 Giles Cusson: **Stvarnik in Gospod**

Razredništvo in vzgojni načrt

- 25 Marta Premrl: **Inteligentna čustva v tretjem razredu**
 27 Tilka Jakob: **Vodenje za učenje**
 30 **Spor pri pouku glasbe**

Starši

- 31 Andrej Perko: **O krivdi, ki jo otroci prevzamejo nase**
 33 Marjeta Avsenik: **Krivda in kesanje**
 35 Janko Jarc: **Trenutki modrosti**

Vzgojna področja

- 37 Milček Komelj: **Življenje v ustvarjalnem vrtincu**
 39 Matevž Grenko: **Moda in modne zapovedi**

Prostovoljno delo

- 41 Alojzij Štefan: **Nič revščine**

Izkušnje

- 43 Erika Ašič: **Vstopi v svojo zakladnico**
 44 Jelka Repenšek: **Izzivi naših članov v poklicnih in strokovnih šolah**

Prebrali smo**Iz življenja DKPS****Napovedni koledar****Summary****Avtorji**

Kaj je in kaj ni demokracija

 Peter Rožič

*Zanima nas temeljno vprašanje:
Kaj demokracija je in
kaj demokracija ni?
V odgovor na to vprašanje
bom definiral demokracijo in dve
glavni obliki nedemokracije.*

Demokracija širom po svetu narašča. Po naglem naraščanju od leta 1974 se je število demokratskih držav pred desetimi leti začelo zmanjševati. Toda v zadnjih letih prav tako opažamo, da so se malo-dane vsi državniki naučili, da je beseda demokracija učinkovita in koristna. Z izjemo Bruneja, Mjanmara, Saudske Arabije in Vatikana svojo demokratsko ureditev omenjajo ne samo vse državne ureditve ampak tudi politični predstavniki nedemokratskih držav. Ko je bil na primer lansko leto diktator Kim Džong Il. ponovno izvoljen za voditelja Demokratične Ljudske Republike Koreje, je menil, da se je to zgodilo preko demokratskih volitev. Poleg politikov in ustav pa o svoji demokratskosti pogosto govorijo tudi podjetniki, uradniki in celo učitelji. Skratka, medtem ko dejanske demokracije v političnem svetu vedno bolj primanjkuje, je v javnem diskurzu ne.

Pričujoči prispevek želi osvetliti to protislovje. Kako to, da demokratski in nedemokratski politiki, ter celo tisti, ki se s politikom neposredno ne ukvarjajo, govorijo o tem, kako so demokratski? Zanima nas temeljno vprašanje: Kaj demokracija je in kaj demokracija ni? V odgovor na to vprašanje bom definiral demokracijo in dve glavni obliki nedemokracije. Med definiranjem bom nakazal nekaj možnosti za merjenje različnih stopenj demokracije. To pa nam bo pomagalo razumeti izhodni paradoks in prepoznati demo-

kracijo tako znotraj kot zunaj neposrednega političnega življenja.

Kaj je demokracija

Demokracijo lahko definiramo na več načinov. Sam predlagam tri: ustavni, vsebinski in proceduralni.

Ustavno definiranje se osredinja na zakone, ki jih politični režim sprejme glede na željeno politično dejavnost. Država je demokratska, če njena ustava predvideva način vladanja, ki temelji na suverenosti ljudstva (prim. Aristoteles, *Politika*). Suverenost ljudstva se izraža preko primerne uporabe moči, struktur in omejitev oblasti. Ustava tako določa, kako naj poteka volitve in kako naj bo sestavljena vlada, kako naj se oblast deli in medsebojno preverja, kdo ima kje kakšne javne pristojnosti in podobno. Na primer, eden izmed nujnih pogojev za demokratsko politično ureditev je, da ustava obravnava vse odrasle člane skupnosti, kot da bi bili enako usposobljeni za sodelovanje v procesu odločanja glede vodstva in razvoja skupnosti (prim. Dahl, 1971). Seveda pa ta nujni pogoj ni zadosten. Četudi ustava obravnava državljane kot politično enake, je mogoče, da država ne doseže visoke stopnje demokracije. Demokratsko politično ureditev prepoznamo ob konkretnem uresničevanju demokratskih idealov.

Drugo obliko definiranja demokracije lahko imenujemo vsebinsko. **Vsebinsko definiranje** se ne osredinja samo na zakone, ampak tudi na to, ali določen politični režim dejansko omogoča demokratske pogoje življenja in politike. Vsebinsko se režim imenuje demokracija, če so v določeni državi politični predstavniki izvoljeni na volitvah, če so volitve svobodne, poštene in pogoste, če svobo-

da govora dejansko obstaja, če so državljanom na voljo različni in neodvisni viri informacij, če je državljanom dana pravica združevanja in če so v politično življenje vključeni vsi državljani (prim. Dahl, 1998).

Nekateri teoretiki tem kriterijem dodajajo raznovrstne koristi, ki naj bi jih demokracije uživale. Demokratična ureditev naj bi državljanom zagotavljala razne temeljne pravice, osebne svoboščine in zasebne interese. Ponujala naj bi več možnosti za osebno uresničitev, moralno odgovornost in človeški razvoj. Poleg tega je postalo že pravilo, da se demokracije med seboj ne vojskujejo (in tako živijo v miru). Končno, demokratske države naj bi bile ekonomsko bolj cvetoče kot nedemokratske. Vsebinsko opisovanje se tako osredinja na to, ali in kako zgoraj naštetih kriterijev konkretno omogočajo državljanom, da se odločajo o vprašanih skupnega dobrega. Razni inštituti in organizacije nato s pomočjo teh in drugih kriterijev merijo stopnjo demokracije v določeni državi (npr. Freedom House, Polity IV. Project).

“ Vsebinsko se režim imenuje demokracija, če so v določeni državi politični predstavniki izvoljeni na volitvah, če so volitve svobodne, poštene in pogoste, če svoboda govora dejansko obstaja, če so državljanom na voljo različni in neodvisni viri informacij, če je državljanom dana pravica združevanja in če so v politično življenje vključeni vsi državljani. ”

Širok spekter vsebinskih pogojev ima svoje prednosti in slabosti. Po eni strani definicije z mnogimi pojmovnimi določili zvišajo pričakovanja o tem, kaj naj bi demokracija bila. Vseh kriterijev ni vedno lahko izpolnjevati. To tudi pomeni, da število “demokratskih

nih" držav postane manjše, kot bi lahko sklepali iz ustavnih dokumentov, saj strožji nabor kriterijev demokratičji dvigne prag. Po drugi strani pa so dolge definicije problematične, ker so težje razumljive in ker napihnejo smisel pojma (prim. Collier & Levitsky, 1997). Če bi demokracija zajemala vse zgoraj naštet, potem ne bi bila samo politični sistem, ampak tudi širši družbeni, ekonomski ali ideološki pojav. Poleg tega je težko določiti razmejitve med demokratičnimi in nedemokratičnimi državami v primerih, kjer kaka država zadostno izpolnjuje sedem pogojev, dveh pa ne, ali v primerih, ko je država šele v tranziciji proti demokraciji (prim. Carothers, 2002). Da bi se izognili dolгим in statičnim oblikam definiranja, danes mnogi govorijo o demokraciji kot o proceduri.

Tretja, **proceduralna vrsta definiranja** se ozira predvsem na omejeno vrsto praks vladanja. Je politični sistem večstrankarski? So volitve izvajane v rednih časovnih obdobjih? Imajo tekmujoče stranke in kandidati realno možnost za zmago? Adam Przeworski je v tem oziru podal do sedaj eno najbolj kratkih definicij. "Demokracija je

sistem, v katerem stranke volitve [tudi] izgubijo" (Przeworski, 1991).

Joseph Schumpeter je bil med prvimi zagovorniki proceduralnega opisovanja demokracije. Zanj je demokracija metoda, preko katere posamezniki pridobijo moč političnega odločanja v okviru tekmovalnega boja za glasove ljudi (prim. Schumpeter, 1942). Ta zgoščena definicija je hkrati natančna na več ravneh. Definicija podaja kriterij za razlikovanje demokracije od nedemokracije; poudarja pomen voditeljev in vodstva; poudarja pomen tekmovalnosti; skupno dobro je zoženo v kandidatov program; javnost vlade ne nadzoruje, ampak vlado zgolj izvoli.

Po tem nazoru demokracija ni vladavina ljudstva (demos-kratein), ampak vladavina politikov, ki tekmujejo za glasove ljudstva. Dober politik je tisti, ki dobi čimveč glasov in prevzame oblast preko volitev. To pa nujno ne pomeni, da bo dober politik na oblasti tudi dober administrator, diplomat, vodja ali celo dober človek. Poznamo kar nekaj držav, ki so v določenem obdobju ohranile demokracijo kljub nesposobnim ali celo slabim voditeljem. Toda sledeče vprašanje je na mestu:

Kako to, da nekatere demokracije ne klonijo kljub slabim voditeljem? (Nekateri bodo tu morda pomislili na ZDA in predsednike, kot sta bila G.W. Bush ali R. Nixon.) Odgovor na vprašanje tiči med drugim v dejstvu, da z izjemo (slabe) vlade ostale inštitucije še vedno lahko dobro delujejo (glej vsebinsko definicijo) in da država ohrani demokratično konstitucijo (glej ustavno definicijo). Hkrati pa demokracija omogoča (prim. proceduralna definicija), da ljudstvo preko ponovnih volitev s slabimi voditelji poravnava račune in jih zamenja (prim. Schmitter and Karl, 1991).

V realnem političnem življenju se definiranja demokracije prepletajo. Še več, v kriznih primerih postane razvidno, da k demokraciji bistveno pripomoreta mentaliteta in kultura državljanov. Brez demokratsko mislečih ljudi demokracija ne more obstati. Le dolga in državljanu konkretna izkušnja demokracije omogoči državi, da nadaljuje z demokratičnim načinom življenja tudi v času krize. V razviti demokraciji je na primer državljanom mar do svobode govora, tudi če je zaradi krize treba strniti vrste; za to pra-

Foto: Alenka Veber

vico se demokratsko usmerjeni ljudje nenehno borijo. Takšno demokratsko mišljenje je zasidrano v konkretnih navadah: pogostno pisanje pisem uredniku časopisa, udejstvovanje v civilni družbi, druženje z ljudmi, ki niso nujno del 'ožjega kroga mojih prijateljev' ter nenazadnje spoštovanje pravnega reda.

“ Medtem ko dejanske demokracije v političnemu svetu vedno bolj primanjkuje, je v javnem diskurzu ne. ”

Torej v nedemokracijah takšnih navad, konstitucij, inštitucij in procedur ni? Današnja Rusija, na primer, ni demokratska država. Vladimirja Putina so volilni upravičenci že večkrat izvolili z veliko podporo. Toda ruske volitve niso najbolj svobodne. Televizija premierja ne kritizira, predstavniki opozicije pogosto končajo v zaporu in mnogo novinarjev umre v čudnih okoliščinah. Primer Rusije tako vodi do vprašanja, kaj demokracija ni. Oglejmo si vprašanje s političnega vidika.

Kaj ni demokracija

Med političnimi režimi ločimo dve obliki nedemokratskih sistemov: **avtoritarni** in **totalitarni**. Poglavitna razlika med njima je v tem, da totalitarni sistemi pogosto ohranjajo svojo moč z grobim nasiljem, vedno pa jih vodi določena ideologija (npr. komunizem). Tako totalitarni kot avtoritarni režimi pogosto ne poznajo večstrankarskega sistema; če pa strank je nekaj, so opozicijske stranke pod stalnim nadzorom, morebitne volitve pa pišmeuharska farsa (npr. prve volitve v povojni Jugoslaviji). Avtoritarni sistemi so včasih v milosti povsem samovoljnih liderjev. Večkrat pa nedemokratsko državo vodijo tudi vojaške hunte, ki ljudstvu niso odgovorne na nobeni ravni.

Pa recimo, da bi določen sistem imel na voljo vse demokratične procedure, ljudje pa bi živeli v nesvobodi. Tudi to ni demokracija. Takšne procedure so pravzaprav maska za avtokracijo (prim. Diamond, 2002). Še več, izkušnja zadnjih let je pokazala, da avtoritarni sistemi večkrat uživajo po-

poldanski počitek. Ko smo glede na razne kriterije že mislili, da se določene države na Bližnjem vzhodu, Afriki ter drugod pridno demokratizirajo in za vselej zapuščajo avtoritarno dediščino, so se avtoritarni voditelji nenadoma 'prebudili' in pokazali, da vaje oblasti držijo oni, ne ljudstvo.

Diktatorji pogosto govorijo o demokraciji. Včasih gre za floskulo, saj je v zadnjih desetletjih demokratično odločanje postalo človekova pravica; voditelji v glavnem ne marajo, da jih označujemo za grobe kršitelje pravic (prim. Deklaracija človekovih pravic: čl. 21). No, včasih diktatorji dovolijo opoziciji (sila omejeno) sodelovanje na volitvah, saj tako želijo zmanjšati družbeni konflikt in potolažiti nasprotnike. Takšen režim imenujemo elektoralni ali tekmovalni avtoritarni sistem. Včasih pa voditelji s kvazidemokracijo pravzaprav izražajo populizem. Če je Putin resnični izbravec velike večine v Ruski Federaciji, to še ne pomeni, da je demokrat in da je Rusija demokracija. Populisti v imenu demokracije pogosto nagovarjajo tiste množice, ki jim je umetelen in uglačen demokratičen diskurz prezahteven in se hkrati čutijo zapostavljene ali odrinjene od elit in samoodločanja. Odličen populist avtokrat je bil Milošević ("Nihče vas ne sme tepsti!") ali pa Peron ("Oblast argentinskim delavcem!"). Vse to ni ne demokracija in ne demokratično.

Je pa res, da razen v prenesenem smislu o demokraciji ne moremo govoriti zunaj političnega življenja (npr. gospodarstvo, vzgoja). Poglejmo na primer šolo. V naravi večine vzgojnih ustanov je, da člani šole med seboj niso enakopravni in ne morejo imeti iste teže. Učenci ponavadi ne morejo izbirati učitelja preko rednih volitev. Učenci prav tako niso enaki učiteljem v smislu njihovega poslanstva v šolski skupnosti. Učenci znanje, vrednote in dru-

go prejemajo in se v tem vadijo, učitelji pa to posredujejo. Sicer je res, da se vsi učijo drug od drugega, toda ta odnos je nesorazmeren. Nihče torej ne more zahtevati demokratičnih šol, saj šola po nobeni od zgornjih definicij ne more biti demokracija. Je pa res, da je

Foto: Nataša Pezdil

lahko šola *bolj* ali *manj* demokratična. Kot ob robu razprave o demokraciji pravi Bernard Crick (2002): "Nekatere šole so zares občudovanja vreden primer avtokracije." ■

Literatura

Aristoteles: *Politika*.

Carothers, Thomas (2002): The End of the Transition Paradigm. V: *Journal of Democracy*, 13/1, 5–21.

Collier, David & Levitsky, Steven (1997): Democracy with Adjectives: Conceptual Innovation in Comparative Research. V: *World Politics*, 49/3, 430–451.

Crick, Bernard (2002): *Democracy: A very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Dahl, Robert (1971): *Polyarchy; participation and opposition*. New Haven: Yale University Press.

Dahl, Robert (1998): *On democracy*. New Haven: Yale University Press.

Diamond, Larry (2002): Thinking About Hybrid Regimes. V: *Journal of Democracy*, 13/2, 21–35.

Przeworski, Adam (1991): *Democracy and the Market: Political and Economic Reforms in Eastern Europe and Latin America*. New York: Cambridge University Press.

Schmitter, Philippe & Terry Lynn Karl (1991): What Democracy Is . . . And Is Not. V: *Journal of Democracy*, 2/3, 75–88.

Schumpeter, Joseph (1942): *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper and Brothers.

Komunitarianizem

Kritičen pogled na Rawlsovo teorijo

 Tone Svetelj

Skupnost in sistem vrednot, ki jih ta skupnost zagovarja in na katerih temelji, je veliko več kot pa seštevek posameznikov, ki živijo v tej skupnosti in zagovarjajo posameznikovo svobodo kot največjo vrednoto. Tako bi lahko na kratko povzeli glavno trditev, ki se nahaja za pojmom 'komunitarianizem'.

Beseda kot taka je zelo podobna 'komunizmu' oziroma pojmu, ki ga poznamo iz naše polpretekle zgodovine. Besedi sta si sicer zvočno slični, ne pa pojma, ki jih zagovarjata.

Komunitarianizem se je uvrstil v ospredje filozofskih in političnih debat v 70 – ih letih prejšnjega stoletja. Leta 1971 je znani filozof John Rawls objavil knjigo *A Theory of Justice*, v kateri je razvijal liberalno teorijo, da je glavna naloga države zagotoviti varno in pravično razdelitev svoboščin in materialnih dobrin, tako da lahko vsak posameznik živi tako, kot si to sam svobodno izbere. Država z vsemi institucijami je sredstvo, ki posamezniku omogoča, da lahko uresničuje svoje cilje. Še več, Rawls je bil prepričan, da je njegova teorija univerzalna, se pravi, primer-na za vsako skupnost ali državo, ne glede na lokalne danosti skupnosti, kot so zgodovina, tradicija, trenutna družbena ureditev, obstoječe vrednote, pravni sistem, jezik, religija in vse, kar oblikuje to skupnost.

Kot kritiki Rawlsove teorije so se oglasili Alasdair MacIntyre, Michael Sandel, Charles Taylor in Michael Walzer, ki jih danes poznamo kot glavne predstavnike komunitarianizma. Vsakdo od njih je iz svojega zornega kota kritično pretresal Rawlsova stališ-

ča in dokazoval nesprejemljivost njegovih trditev. Zaradi njihovega skupnega stališča, to je poudarjanje vloge skupnosti pred posameznikom, so jih v takratnem akademskem svetu preprosto poimenovali 'komunitarianisti'. Rawlsovi kritiki se s tem imenom nikoli niso poistili, kar so ob priliki tudi jasno povedali. Njihov namen ni bil razvijati neke nove teorije ali smeri v politični filozofiji, ki bi bile alternativa Rawlsovi liberalni teoriji. Preprosto so želeli pokazati na šibkost in nedoslednost Rawlsovih stališč. Zato je tudi razumljivo, zakaj komunitarianizem kot filozofska ideja ne predstavlja miselne enote ali neke nove teorije, niti ne zagovarja enoumnih rešitev. Izraža pa odklonilna stališča do Rawlsovih trditev in podobnih liberalno usmerjenih teorij, ki poudarjajo vlogo posameznika, spregledujejo pa skupnost, v kateri posameznik živi. Če bi želeli natančno dojeti ta pojem, bi ga morali preštudirati pri vsakem filozofu posebej, kar pa presega okvir tega članka. Poleg tega komunitarianizem kot takšen oziroma poudarjanje vloge skupnosti ni nekaj, kar bi se rodilo šele v 20. stoletju. Njegovi zametki segajo v začetke meništv. Vsi pomembni filozofi zahodne civilizacije so na različne načine poudarjali pomen skupnosti oziroma razčlenjevali odnos posameznik – skupnost. V zadnjih stoletjih je ta pojem doživel velik razcvet med republikanci in zagovorniki civilne družbe. V tem članku se omejujemo na pojem komunitarianizma v smislu kritike liberalnega individualizma in Rawlsa kot glavnega predstavnika te teorije.

Posamična skupnost ni nikoli sama v sebi zaključena enota, ampak vedno del širše stvarnosti. Vpletenost v širše okvirje in utelešenost v določen prostor in čas določajo naravo te skupnosti, njeno identiteto, odnose med po-

samezniki znotraj skupnosti in odnose z drugimi skupnostmi, institucije znotraj skupnosti in vse, kar v skupnosti obstaja. Skupnost ni nikoli nekaj abstraktnega, visoko nad vsemi pritlikami te skupnosti, ampak vedno nekaj zelo konkretnega. Na primer, če bi zanikali ali potisnili ob stran pomen zgodovine določene skupnosti, skupni jezik članov te skupnosti, njihove vrednote, vero, tradicijo, miselne in čustvene vzorce reagiranja, družbene institucije, ki temeljijo na skupni in javni blaginji, in vse, kar obstaja v tej skupnosti, se pojavi vprašanje, o čem sploh govorimo. Skupnost bi postala pojem brez predmetne podlage, nekaj abstraktnega in praznega, kar ne bi ustrezalo stvarnosti. Isto velja tudi za vsakega člana skupnosti. Vsak posameznik je del širše stvarnosti, utelešen v točno določenem prostoru in času. Skupnost, kateri pripada, ga oblikuje in določa v njegovi enkratnosti (jezik, narodna in državna pripadnost, način razmišljanja, verovanje, tradicija, vrednote). Zato abstrakten posameznik v stvarnosti ne obstaja. Iz tega sledi, da tudi želje, pravice in svoboščine posameznika ne morejo postati nekaj absolutnega, ne da bi pri tem upoštevali skupnost, kateri ta posameznik pripada.

“Želje, pravice in svoboščine posameznika ne morejo postati nekaj absolutnega, ne da bi pri tem upoštevali skupnost, kateri ta posameznik pripada.”

V tej točki se Rawlsova liberalna teorija in komunitarianizem najbolj razhajata. Rawls je v svoji teoriji razmišljal na ravni abstraktnega, neutelešenega posameznika in skupnosti, kar je s stališča komunitarianizma popolnoma nesprejemljivo. Tako je tudi pojem pravičnosti, kot ga je zagovarjal Rawls

(takšna razdelitev svoboščin in materialnih dobrin, da lahko vsak posameznik živi življenje tako, kakor se je sam odločil), s stališča komunitarizma nekaj nesprejemljivega, saj pretirano poudarja pomen posameznika in ga postavlja za glavnega nosilca vrednot, ob stran pa postavlja skupnost, katere

no izboljševalo življenje članov skupnosti, se mora razvijati celotna skupnost na podlagi skupnih, javnih in družbenih vrednot. Gre za dinamičen proces stalnega pružadevanja in izboljševanja, upoštevajoč konkretne danosti. Bolj ko se izboljšuje življenje skupnosti in bolj ko se lahko posa-

podlagi vseh teh kritik je Rawls deloma spremenil stališča, ki jih je prvotno zagovarjal v svoji liberalni teoriji.

Komunitarizem še vedno ostaja predmet kritičnih razprav. Preveliko poudarjanje skupnosti namreč lahko vodi v moralni relativizem, kar pa lahko ogrozi mednarodno politiko in mirno sožitje med narodi.

Prav tako lahko pretirano poudarjanje tradicije in ohranjanje skupnosti za vsako ceno postane ovira za sam razvoj skupnosti in njeno prilagajanje novim okoliščinam.

V nekoliko spremenjeni obliki je vprašanje komunitarizma stopilo v ospredje v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja, ko so številni intelektualci iz Azije postali kritični do zahodnih vrednot in demokracije, vključno do političnih svoboščin posameznika. Gledano iz njihovega zornega kota, so poudarjali, da sta družina in harmonija v družbi bolj pomembni kot pa svoboščine posameznika. Zato bi bilo dobro, da bi Zahod dvakrat premislil,

Foto: Matej Hozjan

član je posameznik. Za ilustracijo navedimo primer. 'Pravična rešitev' vprašanja osebne in skupne lastnine v Sloveniji bi bilo nekaj popolnoma nesprejemljivega med Eskimi na Aljaski, saj je dojemanje skupnega dobrega v Sloveniji bistveno drugačno od tistega med Eskimi.

„Najboljši prostor za uresničitev posameznika je dobra skupnost, kateri pripada.“

Zato komunitaristi poudarjajo pomen skupnosti v konkretnih okoliščinah, ne sprejemajo pa abstraktnih univerzalnih rešitev, ki bi na račun skupnosti postavljale v ospredje pravice posameznika. Da bi se kakovost-

meznik poistoveti in živi za svojo skupnost, bolj bo tudi sam osebno zadovoljen in uresničen. Najboljši prostor za uresničitev posameznika je dobra skupnost, kateri pripada.

Isto lahko povemo še iz drugega zornega kota. Če povzamemo Rawlsovo pojmovanje družbe kot vsoto avtonomnih svobodnih posameznikov in če je posameznikova svoboda največja vrednota v družbi, takšna družba preprosto ne more delovati, saj ne bo zmogla zadostno zaščititi svoboščine vseh posameznikov, ne da bi pri tem prišlo do omejevanja posameznikov. Prav tako so nesprejemljive rešitve od zgoraj ali vsiljevanje vrednot (stalinizem), kot tudi ne podrejanje posameznika družbi (fašizem, komunizem). Na

preden bi posegal na Vzhod.

Aktualnost komunitarizma tako ostaja odprta, nujnost medkulturnega dialoga in razmišljanja o pomenu skupnosti pa vedno večja. ■

Viri

Shlomo Avineri, Avner De-Shalit (1992): *Communitarianism and Individualism*, Ed., New York: Oxford University Press.

Daniel Bell (1993): *Communitarianism and its Critics*, Oxford: Clarendon Press.

Markate Dalz (1994): *Communitarianism, A New Public Ethics*, Ed. California, Belmont: Wadsworth Publishing Company.

Ted Honderich (1995): *The Oxford Companion to Philosophy*, Ed. New York: Oxford University Press.

Communitarianism, Stanford Encyclopedia of Philosophy: <http://plato.stanford.edu/entries/communitarianism/>

Demokracija, odgovornost in aktivno državljanstvo

✉ Ivan J. Štuhec

Kaj je demokracija in ali je ta sploh uresničljiva, se mnogi sprašujejo po Evropi in pri nas. Vladavina ljudstva, kaj je to? Je to to, kar piše v 3. členu Slovenske ustave: "V Sloveniji ima oblast ljudstvo. Državljanke in državljani jo izvršujejo neposredno in z volitvami, po načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno". Je demokracija to, da hodimo na volitve in volimo svoje predstavnike? Se demokracija izčrpa v večstrankarskem sistemu ali pa ima ljudstvo tudi druge vzvode oblasti?

Demokracija

Je v sodobni kompleksni družbi demokracija resničnost ali fikcija? Pogosto se zdi, da je bolj fikcija in manipulacija.

V demokraciji bi morali ljudje odločati o sebi in skupnih rečeh svobodno in odgovorno. To pa predpostavlja, da so ljudje dovolj razgledani, izobraženi, informirani, kritični in da jim je skupno dobro bolj pomembno kakor njihov lastni interes. Če pogledamo razvoj sodobnih demokratičnih držav, bomo videli, da je nekaj tega uresničnega, mnoge stvari pa ostajajo ideal ali celo družbena utopija. In ker je tako, so ljudje pogosto razočarani in naveličani. Naveličanost in s tem povezana družbena brezbržnost je največja nevarnost za obstoj demokratičnega družbenega reda. Da do tega pojava ne pride, je izjemnega pomena vloga

Foto: Alenka Veber

vzgojno-izobraževalnih procesov in medijev. Stopnja demokratične in z njo državljanske zavesti je odvisna od zgodovinske samopodobe državljanov in od njihove vizije, kaj želijo in hočejo doseči v družbenem življenju.

“Do vseh vprašanj je treba zavzeti stališče, zato je neopredeljenost in neodvisnost najslabša možna potnica odgovornosti in demokratičnosti.”

Za slovenske razmere lahko ugotovljamo, da je prav naša zgodovinska zavest izjemno šibka in nejasna, da je grajena na konfliktnih predpostavkah in da ne vsebuje pozitivnih in demokratično izbojevanih temeljev, ki bi ustvarili ustrezno samozavest in ponos, iz katerega bi črpali svojo aktivno demokratično držo. Za to, da državljani postanemo odgovorni, je treba poskrbeti z vzgojo in izobrazbo. Naša odgovornost izhaja iz odgovorov, ki so jih naši

predniki dajali na izzive v različnih zgodovinskih okoliščinah. Če ti odgovori niso prečiščeni in preiščeni tako, da se loči zrnje od plev, in to v luči in perspektivi človekovega dostojanstva in človekovih pravic, potem ne moremo pričakovati demokratične zavesti in odgovornosti, ki iz tega izhaja. Razčiščena preteklost je ključ za pravilno demokratično zavest. Kdor trdi, naj pustimo preteklost preteklosti in glejmo v prihodnost, govori to zato, ker želi z ljudmi manipulirati, da ostanejo na oblasti tisti, ki si ne želijo prave demokracije, ampak oligarhijo.

Odgovornost

Odgovornost izhaja iz odgovorov, ki smo jih osebno našli na vrsto družbenih vprašanj. Odgovornost predpostavlja naše neprestano spraševanje in razmišljanje, kritično presojanje dogodkov okrog nas in v celotnem svetu. Odgovornost vključuje smisel bi-

vanja in našo umestitev v ta svet in v družbo, ki ji pripadamo in v kateri živimo. Odgovornost terja, da smo aktivni in angažirani pri iskanju odgovorov na vsa vprašanja, ki se postavljajo nam osebno in družbi v celoti. Do vseh vprašanj je treba iskati opredelitev. Do vseh vprašanj je treba zavzeti stališče, zato je neopredeljenost in neodvisnost najslabša možna popotnica odgovornosti in demokratičnosti. In prav s tem se mnogi ponašajo: "Jaz nisem opredeljen, sem nevtralen, sem neodvisen." S tem povedo, da so neodgovorni, da se jim ne ljubi iskati odgovorov ali pa jih prevzamejo od drugih, na način neprestanega prilagajanja in spužvarstva. Nekateri to radi imenujejo pragmatičnost.

Demokratična družba mora svojim članom omogočiti, da si lahko izoblikujejo mnenje o skupnih družbenih stvareh. Temu v sodobni družbi najbolj služijo vsa sredstva obveščanja. Danes ni problem, da ljudje ne bi mogli priti do informacij, večji problem je, da jih je preveč in da jih je težko urediti. Prav množičnost informacij postaja vzrok za neinformiranost. V nedemokratičnih družbah je oblast tista, ki informacije posreduje in prikroji svojim interesom, v demokratičnih družbah pa so protagonisti informacij, se pravi medijske hiše tiste, ki z informacijami manipulirajo. Pluralnost medijskega prostora je samo delna rešitev tega problema. Sodobni mediji so vodeni od dobro premišljenih psiholoških trikov in predvsem znajo odlično manipulirati s človekovimi čustvi. Tako postaja odločanje v demokraciji veliko bolj čustveno kakor razumsko. Znani primeri iz novejšje zgodovine nam to več kot zgovorno potrjujejo. Nekdanjemu nemškemu kanclerju Schröderju je na drugih volitvah za kanclerski mandat pomagala naravna katastrofa poplav v predelih vzhodne Nemčije. Konservativni španski premier Aznavour je volitve izgubil zaradi atentata na madridski železniški postaji. Pri nas volitve krojijo afere, kot so Depala vas in Patria. Manipuliranje z volilnim telesom je postalo obrt in dobro plačan posel. Zato bi morali volivci biti toliko bolj pozorni na to, kateri družbeni elementi konstruirajo resnič-

nostne šove, za katere vemo, da so daleč stran od resničnega življenja.

Aktivno državljanstvo

Kakorkoli že, demokratična družba je v načelu edina, ki omogoča odprt sistem, in v katerem so spremembe mogoče. Zato je tako pomembno, da se državljani zavedamo, da država služi nam in ne mi njej. Da morajo tisti, ki državo vodijo, polagati račune javnosti. Da je ves birokratski aparat v državi za to, da rešuje probleme državljanov in ne, da jih zavira ali celo ustvarja. Demokratična družba mora biti dobro strukturirana od spodaj navzgor, od državljana k oblastnikom. V njej mora vladati načelo subsidiarnosti, kar pomeni, da širša skupnost ožji dopušča, da si svoje zadeve ureja sama in da višja skupnost pristopi na pomoč, ko jih nižja ne obvladuje. Gre za dekoncentracijo oblasti in moči. Samo razpršeno moč in oblast se lahko kontrolira. Tam, kjer se oblast koncentrira v eni osebi ali eni skupini

“ V demokraciji bi morali ljudje odločati o sebi in skupnih rečeh svobodno in odgovorno. To pa predpostavlja, da so ljudje dovolj razgledani, izobraženi, informirani, kritični in da jim je skupno dobro bolj pomembno kakor njihov lastni interes. ”

tivni državljani morali uporabljati v času med volitvami. Nekatere skupine se tega zavedajo in to s pridom uporabljajo, druge so pasivne in čakajo, kaj se bo zgodilo tam zgoraj ali na volitvah. Tako imenovane 'pressure group' so pomemben in nepogrešljiv del demokratične družbe. Žal se tega zavedajo in to tudi uporabljajo bolj tiste skupine, ki rušijo in ne gradijo, in tiste skupine, ki želijo svoje zelo ozke in individualistične interese predstaviti kot velik družbeni problem.

Aktivno državljanstvo se manifestira tako v politični angažiranosti kakor v civilni. Ena in druga sta pogoj za vzpostavljane in ohranjanje demokratičnega družbenega reda. Aktivni dr-

Foto: Alenka Veber

ljudi, tam je demokracija v krizi in na poti do diktature.

Pasivna drža državljanov je gojišče oligarhije in diktature. V demokratični družbi imajo državljani vedno možnost, da se organizirajo v civilne pobude in organizacije. Državljanski pritisk je demokratično sredstvo, ki bi ga ak-

žavljan se ne more zadovoljiti samo z udeležbo na volitvah. Čas med volitvami je veliko bolj pomemben in usoden kot same volitve. Zato je v tem vmesnem času treba aktivno delovati in spremljati politično življenje. Kdor tega ne počne, bo pač plen propagande in medijskih konstruktov. ■

Postati državljan

Vzgoja in izobraževanje za aktivno, odgovorno in demokratično državljanstvo

✉ Primož Ferjančič

Prispevek razčlenjuje pomen aktivnega, odgovornega in demokratičnega državljanstva – koncepte, ki presegajo osnovno poimenovanje nacionalnega državljanstva. Vsaka izmed omenjenih dimenzij oziroma načinov glede uresničevanja državljanstva prispeva k temeljnemu namenu obstoja in delovanja naših skupnosti, njeni kohezivnosti in temu, da jih posameznik lahko uresničuje. Zato jih je treba obravnavati kot celoto.

Državljanstvo je eden izmed osnovnih aksiomov, ki urejajo odnose v sodobnih skupnostih moderne in postmoderne družbe. Vprašanje državljanstva vznikne že v antičnem času grških mestnih držav in Rimskega imperija, vendar sodobno državljanstvo povezujemo z nastankom nacionalne države v 17. in 18. stoletju.

Pri državljanstvu gre vedno za vprašanje pripadnosti skupnosti, kar vključuje politiko in pravice, še posebej politične pravice. To je državljanstvo v svojem 'trdem jedru'. Ob tem ne smemo pozabiti na ekonomski, kulturni in družbeni vidik državljanstva. V tem smislu je državljan vedno so-državljan, nekdo, ki živi z drugimi. V demokratičnih družbah (državah) imajo osebe enake pravice in dostojanstvo, kjer zakone delajo ljudje za ljudi. Državljan je oseba, ki ima pravice in dolžnosti v demokratični družbi. Prva pravica je pravica do uveljavljanja zako-

nov; prva dolžnost je spoštovanje zakonov – državljan uveljavlja svojo svobodo, razvija pobude, organizira odnose z drugimi v okviru, ki ga določa zakon (Audigier, 2002).

V sodobni politični filozofiji poznamo dve osnovni pojmovanji državljanstva. V pomoč nam bosta pri nadaljnjem raziskovanju treh dimenzij državljanstva, ki jih obravnavam. Ti pojmovanji sta: republikansko in liberalno. Republikansko poimenovanje oziroma civilni (civic) republikanizem se nanaša na potencial kolektivne akcije pri skupnem upravljanju skupnosti. Predvideva vzajemno notranjo odvisnost vseh pripadnikov skupnosti (državljanov), medtem ko prepoznava možnosti za različne identitete znotraj skupnosti in prekrivanje teh identitet. Posameznik (državljan) je organski ne-ločljiv del skupnosti, zato je naloga vsakega posameznika, da sodeluje z ostalimi posamezniki pri skrbi za skupno dobro in za individualne pravice. Poudarja civilne kreposti participacije, svobode (liberty), demokracije, enakosti in solidarnosti. V tem je podoben komunitarianizmu, s tem da republikanizem ne predpostavlja obstoja predpolitičnih skupnih prepričanj (Dedić, 2004).

Aktivno državljanstvo

Znotraj sodobnega državljanskega republikanizma se je oblikovala dimenzija aktivnega državljanstva z različnimi oblikami uresničevanja. Aristotelovski temelji na prepričanju, da je politična participacija vrednota sama po sebi, torej brez prisile, kot čast sodelovati v skupnosti. Instrumentalni pristop pa predvideva sodelovanje v demokratičnih družbah kot obremenju-

joče za državljane, a ti morajo sprejeti odgovornost za ohranitev demokratičnih institucij ter temeljnih pravic in svoboščin kot vrednot skupnosti. Aktivno državljanstvo temelji na vzajemnem prostovoljnem potencialu državljanov in skupnosti v skupnih dejavnostih ali preko izvoljenih predstavnikov, ki uresničujejo različne interese za skupno dobro (Potter, 2002).

Z raziskovanjem demokratičnega deficita, stopenj participacije posameznikov in odnosov med posameznikom in skupnostjo se je vse bolj izpostavljalo pomen socialnega kapitala za uresničevanje aktivnega državljanstva. Bolj kot je posameznik, pa tudi kolektivni akterji, vključen v družbene vezi in omrežja, sodeluje v skupnosti, je član različnih organizacij ali je vpet v različne skupine, večji je socialni kapital skupnosti. Sicer pomeni, da intelektualni in človeški kapital ni uresničen optimalno. Z drugimi besedami, posameznik je izoliran od skupnosti in pasiven. Določeni cilji in projekti zahtevajo sodelovanje in podporo okolja, in če je posameznik ali skupina sposobna pridobiti si sodelovanje in podporo, govorimo o visoki stopnji socialnega kapitala. (Adam, 2004)

Odgovorno državljanstvo

Liberalno pojmovanje državljanstva v nasprotju z republikanizmom izpostavlja posameznika (državljana) kot nosilca pravic, državljanstvo pa kot izvor pravic. Liberalni pristop je izrazito individualistične narave. Izhaja iz ideje, da družbo sestavljajo svobodni in enaki posamezniki, država pa ima dolžnost, da zagotovi uresničevanje pravic in da se ne umešava v avtonomi-

jo posameznikov kot nosilcev pravic. Takšno državljanstvo ne predpostavlja dolžnosti participacije, zaradi česar to ostaja pasivno državljanstvo, vendar na drugi strani omogoča posamezniku uresničevanje interesov, pri čemer je omejitev le pravica drugih posameznikov, da lahko uresničujejo svoje interese. Zaradi poudarjene pasivnosti so v zadnjih desetletjih tudi liberalni teoretiki začeli govoriti o odgovornem državljanstvu (Golston, 1991). Odgovorno državljanstvo temelji na odgovoru in poleg klasičnih vrlin spoštovanja zakonov zajema tudi vrednote in vrline vključevanja, politične participacije, delovne etike in ekonomske neodvisnosti, odprtosti in celo vljudnosti.

“*Posameznik (državljan) je organski neločljiv del skupnosti, zato je naloga vsakega posameznika, da sodeluje z ostalimi posamezniki pri skrbi za skupno dobro in za individualne pravice.*”

Odgovorno državljanstvo se na eni strani spodbuja in poudarja v družbah z liberalnim tipom države blaginje (Združeno kraljestvo, ZDA, Avstralija), kjer je odgovornost posameznika in pomen skupnosti na lokalni ravni izjemnega pomena za uresničevanje blaginje posameznika. Uresničuje se tudi v multikulturnih družbah (tudi Evropski uniji), kjer postaja družbena kohezija pomemben dejavnik pri zagotavljanju blaginje, miru in napredka.

Demokratsko državljanstvo

V trikotniku dimenzij državljanstva, ki jih obravnavam, nam ostane še zadnja, ki temelji na avtonomiji posameznika in se pravzaprav vrača v srčiko državljanstva. Povezuje prvi dve in ju nadgrajuje. Za demokratsko državljanstvo je tako avtonomija posameznika temeljna vrednota, demokratska, odprta in pluralna družba pa cilj. Zmanjševanje ovir pri udeležbi, še posebej družbenoekonomskih ovir, je sestavni del vsake strategije, ki je namenjena krepitvi demokratskega državljanstva. Veliko diskurzov in pripadajočih dejanj skuša doseči določeno omejevanje svo-

bode in avtonomije s sklicevanjem na čut odgovornosti in poznavanje pravnih in celo moralnih dolžnosti, ki jih narekujejo skupno življenje in spoštovanje drugih oseb in skupin.

Tako so osrednje pristojnosti, povezane z demokratskim državljanstvom, tiste, ki jih zahteva oblikovanje svobodne in avtonomne osebe, zavedajoče se svojih pravic in dolžnosti v družbi, v kateri vsi državljani nadzorujejo sposobnost uveljavljanja zakonov – pravil življenja v skupnosti, ki definirajo okvir, v katerem se uveljavlja svoboda vsakega posameznika, in kjer nadzorujejo tudi imenovanja ter nadzor nad ljudmi, ki izvajajo to oblast. Iz slednjega se odpre temeljno načelo človekovih pravic: Vsi ljudje so rojeni svobodni in enaki v svojem dostojanstvu ter pravicah. Človekove pravice in demokracija pa so neločljivo povezane (Audigier, 2002).

Demokracija je vrednota in odločitev vsake generacije

Ni demokracije brez institucionalnega okvira, ki ga ščiti ustava. Toda to ni dovolj. Demokracija mora biti v

družbi zakoreninjena. Demokratsko državljanstvo pomeni temelj za zagotavljanje miru in kohezije v sodobnih zahodnih družbah. Predpostavlja aktivno in odgovorno vlogo posameznika (državljana) v odnosu do skupnosti, v kateri živi in ustvarja. Udejanja se v demokratskih državah in družbah. Sodobno demokratsko državljanstvo predpostavlja nekaj, kar mnogim kulturam in družbam tudi v današnjem svetu ni lastno. Liberalni tip države, ki je danes temelj demokratskega sveta, predpostavlja enakost že z rojstvom. Če je nekoč veljalo razlikovanje med ljudmi in skupinami glede na raso, pripadnost veri, kulturi ipd., to v sodobnem demokratskem državljanstvu ni mogoče. Skupno nam je to, da smo rojeni v svet, kjer imamo vsi enako izhodišče. Seveda je drugo vprašanje, kako v kompleksnih odnosih sodobnega sveta uresničujemo svojo svobodo, dostojanstvo, pravice in dolžnosti.

Vzgoja in izobraževanje za demokratsko državljanstvo, za aktivno in odgovorno vlogo posameznika v družbi, predstavlja temelj za ohranjanje vrednot in kreposti v sodobnih demokratskih družbah. Tako kot formalno izobraževanje je pomembno tudi ne-

formalno in priložnostno učenje. Šola mora izobraževati o demokraciji in človekovih pravicah s pomočjo demokracije in človekovih pravic ter za demokracijo in človekove pravice (Svet Evrope). Torej ne le na kognitivni ravni, ampak celostno, z izkušnjo. Šola je življenje in ne zgolj izolirano akademsko okolje. Je majhna skupnost, kot model celotne družbe, v kateri posamezniki dejavno sodelujejo.

Vendar pa je med šolo in družino tudi prostor in čas, ki ga otroci in mladi preživljajo na njim specifičen način. To je prosti čas in več kot to je mladinsko delo, ki obsega mnogo več kot le interesne dejavnosti, kjer so mladi le pasivni uporabniki storitev. Mladinsko delo je specifično področje dejavne vloge mladih preko neformalnega in priložnostnega učenja. Mladinske organizacije in združenja, mladinski centri in klubi ter podobne predvsem članske organizacije predstavljajo inkubatorje učenja za demokratično državljanstvo, kjer mladi lahko sami ustvarjajo strukture in odnose v okviru legalnih možnosti, jih vrednotijo ter so za svoja dejanja tudi odgovorni. Oblikujejo vrednote in odnos do skupnosti, s tem pa tudi razumevanje in vrednotenje nepisane socialne pogodbe, ki je podlaga politične kulture demokratičnih skupnosti. Demokratični sistemi so odvisni od aktivnih državljanov – demokratov. Ključni cilj izobraževanja za demokratično državljanstvo je ohranjanje demokracije, s tem da mladim generacijam odpiramo poti do dejavnega in odgovornega državljanja. ■

Literatura

Adam, Frane (2004): *Socialni kapital – za SRS*. Pridobljeno 26. 3. 2008, iz <http://www.slovenijajutri.gov.si/fileadmin/urednik/dokumenti/sockap.pdf>

Audigier, François (2002): *Osnovni koncepti in temeljne kompetence izobraževanja za demokratično državljanstvo*. Ljubljana: Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK.

Dedić, Jasminka (2004): *Slovenija in Evropska unija "sodobno državljanstvo: politike vključevanja in izključevanja"*. Pridobljeno 16. 10. 2009, iz http://www2.arnes.si/~ljmiri1s/slo_html/publikacije/Dedic04.pdf

Galston, A. William (1991): *Liberal purposes goods, virtues and diversity in the liberal state*. Cambridge: Cambridge University press.

Potter, John (2002): *Active citizenship in schools*. London: Kogan Page Limited.

Pot iz apatije

Značilnosti neformalnega izobraževanja mladih za dejavno in odgovorno državljanstvo

✍ Matej Cepin

Vzgoja za dejavno in odgovorno državljanstvo naj bi v demokratičnih družbah predstavljala eno glavnih področij dela z mladimi. Vzpostavitev dejavnega in odgovornega odnosa do družbe je namreč ena temeljnih razvojnih nalog posameznika, ki želi v družbi v polnosti zaživeti in delovati.

Za vzpostavitev takega odnosa se mora posameznik *oborožiti* z mnogimi kompetencami, med katerimi izpostavimo le nekatere najpomembnejše: poznavanje in spoštovanje zakonodaje, kritično razmišljanje, medijska pismenost, pobudništvo, sposobnost razumeti ozadje dogajanj v družbi, javno nastopanje in sprejemanje drugačnosti.

“*Stališče mladinskega delavca, da so mladi pasivni, tudi če ga ne izrazi neposredno, že v kali zatre vsako možnost za aktivno udejstvovanje mladih. V mladinskem delu je treba mlade postaviti v vlogo subjektov, v vlogo tistih, ki ustvarjajo.*”

Sistem formalnega izobraževanja se pri vzgoji za dejavno in odgovorno državljanstvo doslej vsaj v Sloveniji ni izkazal kot učinkovit. Vprašanje je, če je za to nalogo tudi najbolj primeren. Kot mnogo učinkovitejše so se pri tem izkazale določene oblike neformalnega izobraževanja mladih, poznane pod skupnim imenom *mladinsko delo* (angl.:

youth work). Slabost teh dejavnosti pa je, da se jih zaradi družbene neprepoznavnosti aktivno udeležuje le majhen odstotek mladih. Po moji oceni v Sloveniji gotovo veliko manj kot 20 odstotkov.

Mladinsko delo

O mladih kot socialni kategoriji lahko po večini današnjih teorij (Ferjančič, 2009) pričnemo govoriti s pojavom industrijske revolucije. Rezultat industrijske revolucije je obvezno šolanje, s tem pa tudi podaljšana doba integracije mladih v družbo. Najbrž pa je prav toliko kot mladi staro tudi mladinsko delo. Mladinsko delo je krovno ime za različne oblike neformalnega združevanja mladih, da bi pospešili proces njihove integracije v družbo (Ferjančič, 2008). Ker pa so se značilnosti mladih kot socialne kategorije od obdobja do obdobja močno razlikovale, so se spreminjali tudi pristopi v mladinskem delu. Če je bilo v 60-ih letih prejšnjega stoletja, torej v času velikih študentskih uporov, treba mladim predvsem prisluhniti ter njihovo energijo usmeriti v konstruktivno izgradnjo družbe, se zdi, da je naloga mladinskega dela danes, torej pol stoletja zatem, predvsem iskati odgovore na družbeno apatijo mladih, ki jo zaznavajo tako sociologi in vzgojitelji, kot tudi politiki, psihologi, duhovniki in drugi.

Apatija in pot iz nje

Po Paulu Freiru, brazilskemu pedagogu iz 2. polovice 20. stoletja, ki je svoja pedagoška spoznanja oblikoval z opazovanjem tamkajšnjega delavskega

in kmečkega prebivalstva, je apatija neposredni rezultat zatiranja – ne fizičnega, ampak systemskega zatiranja posameznika s strani celotnega ekonomskega, družbenega in političnega sistema.

Freire zatiranja ni videl le kot nek *zunanj* pojav ampak kot globoko pnotranjen fenomen v osebnostih ljudi. Opozoril je na *strah posameznika pred svobodo*. Prava svoboda s seboj vedno prinaša tveganje in odgovornost. Zato ljudje v večini raje izberejo/mo varno apatijo in ostanemo v kulturi molka, je dejal.

Če skušamo njegova spoznanja prenesti v evropski prostor današnjega dne, lahko systemsko zatiranje prepoznamo v vseh konceptih, v katere se danes *ne spodobi dvomiti* in v katere danes kljub temu, da ne delujejo zadovoljivo, dvomijo le zelo majhne skupine prebivalstva. Znani slovenski psiholog Bogdan Žorž (2010) na primer podvomi v socialno in pravno državo, globalizacijo in tržno gospodarstvo. Postaviti pod vprašaj in se boriti proti tem konceptom (in s tem skušati spreminjati institucije, ki jih branijo) je plemenito dejanje, ki pa se ga zaradi dejstva, da je okoli njih izgrajen celoten družbeni si-

stem, ne loti skoraj nihče. Takšno stanje predstavlja idealno gojišče apatije.

In vendar je v polju mladinskega dela mogoče opaziti mnoge skupine mladih, ki jim ni vseeno za svet, v katerem živijo, in ki se trudijo ta svet v skladu s svojimi merili pustiti boljšega, kot so ga prejeli¹. Tako se apatija mladih zdi le priročen izgovor tistih učiteljev, vzgojiteljev ter mladinskih voditeljev in delavcev, ki so na področju vzgoje za dejavno in odgovorno državljanstvo ostali brez idej ali pa brez volje do dela. Z enako verjetnostjo kot o apatiji mladih lahko namreč danes govorimo tudi o apatiji odraslih in posledično krizi dela z mladimi na področju odnosa do družbe.

“*Državljanstvo je odnos med posameznikom in skupnostjo, ki posamezniku nudi določene pravice, a od njega tudi zahteva določene odgovornosti. To velja tudi za mladinsko delo, ki je neke vrste laboratorij odgovornega državljanstva.*”

Pri neformalnem delu na področju dejavnega in odgovornega državljanstva je treba upoštevati določene zakonitosti, ki niso povsem skladne s ti-

stim, česar s(m)o se mladinski delavci hote ali ne hote naučili v formalnem šolskem sistemu. V nadaljevanju navedam nekaj najpomembnejših takšnih zakonitosti. Opredeliti si jih drznem na podlagi večletnega opazovanja različnih skupin in organizacij v polju mladinskega dela. Zaradi plastičnosti predstavitev sem jih poimenoval kar 6 *napak v mladinskem delu*:

Prva napaka: “Mladi so pasivni!”

Stališče mladinskega delavca, da so mladi pasivni, tudi če ga ne izrazi neposredno, že v kali zatire vsako možnost za aktivno udejstvovanje mladih. V mladinskem delu je treba mlade postaviti v vlogo subjektov, v vlogo tistih, ki ustvarjajo. Naloga mladinskega delavca je najprej ugotoviti, kaj mlade žuli in česa so sposobni ter nato narediti samo toliko, kolikor je najmanj potrebno, da bo imela dejavnost mladih večji učinek. Vse, kar le lahko, naj mladi storijo sami. Ne naredimo ničesar namesto njih, pa čeprav bo kakovost slabša. Predvsem pa: ne imejmo jih za pasivne!

Druga napaka: Ukvarjanje neposredno z odgovornim državljanstvom

Marsikateri projekt, namenjen spodbujanju odgovornega državljanstva med mladimi, je pripravljen preveč *na prvo žogo*. Mladinski delavci pri tem pozabljajo, da se lahko odgovorno državljanstvo skriva tudi v pobiranju smeti, gradnji skate-parka, organiziranju rock koncerta ali obnovi starih koles. Dejavnost morajo mladi kot problem identificirati sami. Sami, s svojimi besedami jo morajo tudi ubesediti. In to navadno ne bo nekaj tako abstraktnega, kot je odgovorno državljanstvo.

Tretja napaka: Neupoštevanje celostnosti človeka

Kakovostno mladinsko delo nagovarja vse plasti

Foto: Matjaž Hozjan

mladega človeka. Čerin (2010) piše, da lahko družbeno angažirana akcija uspe le, če upošteva tako fizično, umsko, socialno, kot tudi duhovno plat človeka. Formalnemu šolskemu sistemu pogosto očitamo, da na račun drugih razvija predvsem umsko komponento. Tovrstne *skušnjave* pa niso tuje niti v mladinskem delu, čeprav gre pri njem že pregovorno predvsem za prostočasno dejavnost.

Četrta napaka: Želja spremeniti ves svet naenkrat

Območje družbene participacije mladih je treba širiti korak za korakom. Izkušnje kažejo, da mnogi mladi na začetku procesa potrebujejo ogromno časa za urjenje v participaciji samo v zaprti skupini. Prav v varni in bolj ali manj stalni skupini se vzpostavijo najbolj pristni medosebni odnosi, s pomočjo katerih posameznik prepozna svojo vlogo v njej ter pridobi občutek koristnosti. Šele ko večina kakovostno zaživi v skupini in se v njej počuti koristno, je čas, da se skupina nekoliko odpre. Njeno območje delovanja pa je treba tudi potem širiti zgolj počasi in postopno.

Peta napaka: Preveč ali premalo pravil /odgovornosti

Pobudništvo se ne more razviti v skupini, ki jo dušijo preveč toga pravila, prav tako tudi ne v skupini brez vsakršnih pravil in odgovornosti. Državljanstvo je odnos med posameznikom in skupnostjo, ki posamezniku nudi določene pravice, a od njega tudi zahteva določene odgovornosti. To velja tudi za mladinsko delo, ki je neke vrste laboratorij odgovornega državljanstva.

Šesta napaka: "Spremenili se bodo mladi, jaz pa bom ostal enak."

Mladinski delavec je tista odrasla oseba, ki jo mladi na svoji poti rasti proti odgovornemu državljanstvu najpogostejše srečajo. Z njim vstopajo v stalen dialog, dialog pa je proces, ki od vsakega udeleženega zahteva zavezo, da se bo spremenil. Po kakovostnem dialogu nihče ni več takšen, kakršen je vanj vsto-

pil. Zato je naloga mladinskega delavca med drugim tudi, da občasno podvomi v svoj prav, da se z mladimi spusti v pristen dialog in je, tako kot oni, pripravljen stopati v neznani prostor, ki ga takšen dialog prinaša.

Pomen neformalnega okolja

Zgoraj predstavljena načela so veliko lažje kot v formalnem šolskem sistemu uresničljiva v neformalnem. Večja možnost postavljanja lastnih ciljev s strani udeležencev, večja pluralnost organizacij izvajalk in manj zunanjih kriterijev glede programa so tiste značilnosti neformalnega izobraževanja, ki mu omogočajo večjo učinkovitost pri vzgoji za dejavno in odgovorno državljanstvo. Na drugi strani so nekatere lastnosti formalnega izobraževanja, predvsem pretirano poudarjanje kognitivne razsežnosti človeka, v večji meri vnaprej predpisan kurikulum in zahteva po čim bolj objektivnem vrednotenju znanja lahko precej velika ovira za rojstvo najbolj pristnih oblik pobudništva mladih.

Vsi trije stebri učenja, formalni, neformalni in priložnostni, so komplementarni in za polno uresničitev posameznika v družbi vsi enako pomem-

bni. Pri tem pa vendarle ne gre prezreti njihove raznolikosti. Kot je najbrž za učenje knjižnega jezika najbolj primereno formalno izobraževanje in kot je najbrž za učenje o pristnih medčloveških odnosih najprimernejše priložnostno učenje v družini, tako je najbrž za učenje odgovornega državljanstva najprimernejše okolje prav neformalno mladinsko delo. ■

Opombe

1. "Pustite svet boljši, kot ste ga prejeli." (Robert Baden Powell, ustanovitelj skavtskega gibanja)

Viri

- Čerin, Aleš (2010): *Drugi svet: Zakaj je bila akcija Očistimo Slovenijo lahko uspešna?* Na: <http://www.edusatis.si/preprostost/drugi-svet-zakaj-je-bila-akcija-ocistimo-slovenijo-lahko-uspesna>
- Ferjančič, Primož (2009): Kaj je in kaj ni mladinsko delo? V: *Vključevanje, participacija in aktivno državljanstvo preko članskih oblik mladinskega dela: zbornik posveta*. Movit NA Mladina.
- Ferjančič, Primož (2008): Kaj je to mladinsko delo? V: *Mladje*, št. 20, september 2008, Movit NA Mladina: http://www.mva.si/fileadmin/user_upload/doc/2_OGLEDALO/2_Publikacije/Mladje/mladje20.pdf
- Freire, Paulo (1968): *Pedagogika zatiranih*. V prevodu: *Pedagogy of the oppressed* (1971). New York: Herder and Herder.
- Žorž, Bogdan (2010): *Evropska socialna politika in krščanstvo*. Na: <http://socialniteden.si/bogdan-zorz-evropska-socialna-politika-in-krscanstvo>

Na prvem mestu je pozorno, vztrajno uho

Pogovor z g. Marjanom Žvegličem

✍ Erika Ašič

G. Marjan Žveglič je upokojeni diplomirani teolog. Dvajset let je poučeval na delavskih univerzah.

Je začetnik zaupnega telefona Samarijan. Zaupni telefon Samarijan deluje od leta 1996, in to neprenehoma, noč in dan. To je bil prvi zaupni telefon pri nas, ki je deloval neprekinjeno.

Od začetka do danes so sodelujoči prostovoljci sprejeli več kot 350.000 klicev. Marsikateri bralec ga pozna tudi iz revije Ona, kjer že leta odgovarja na vprašanja bralcev. Zadnja leta se g. Žveglič poleg svetovanja posveča vzgoji za nenasilno sporazumevanje; preko Društva katoliških pedagogov Slovenije izvaja tudi seminarje o nenasilnem sporazumevanju. Z ženo imata hčerko, skupaj se veselijo dveh vnukov. G. Žveglič je razgledan, čuteč in preprost človek. Povabili smo ga na pogovor o njegovem življenju, delu, razmišljanju. Prisluhnimo njegovi modrosti, izkušnjam in ljubezni do človeka.

“ Trditev, da pri odnosu staršev do otrok šteje predvsem kakovost odnosa, ne pa kvantiteta le-tega, je zmotna tolažba in beden poskus opravičevanja dejanskega stanja. ”

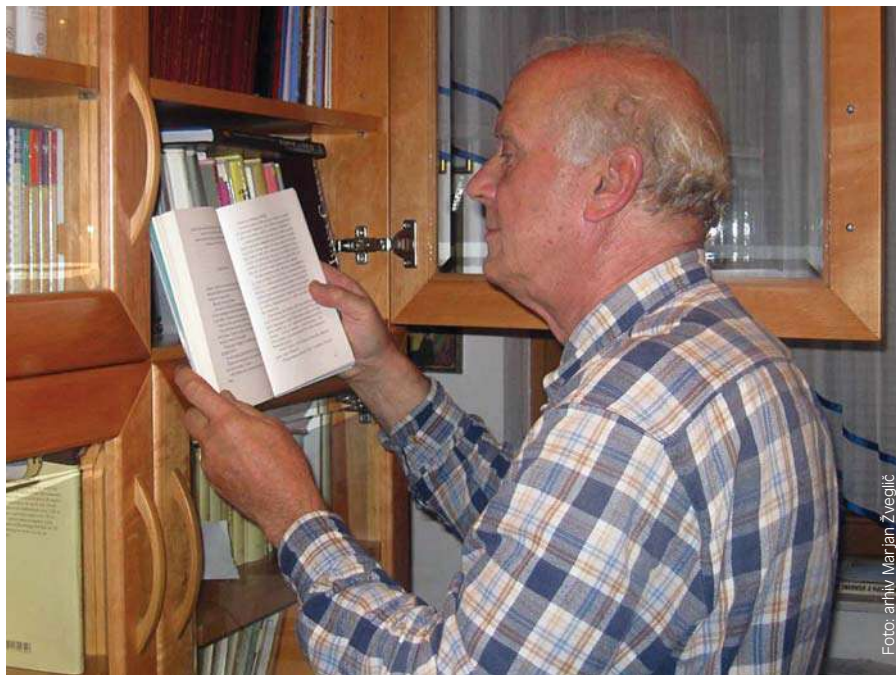

Foto: arhiv Marjan Žveglič

Že nekaj let uspešno izvajate seminar o nenasilnem sporazumevanju. Kje ste se srečali s to večino in zakaj se vam je zdelo vredno posvetiti se ji?

V roke mi je prišla knjiga *Nonviolent Communication: Language of Life* (v prevodu: *Nenasilno sporazumevanje: jezik življenja*) Marshalla Rosenberga. Ko sem jo na hitro prebral, me je tako navdušila, da sem si rekel: Ta knjiga mora biti na voljo svetovalcem pri zaupnem telefonu Samarijan. Društvo je odkupilo avtorske pravice, poskrbelo za prevod ter tisk in knjiga je tu. Ko sem poslušal predavanja dr. Marshalla Rosenberga in sodeloval v njegovi delavnici, se je moje navdušenje še povečalo. Že prej sem proučeval in tudi poučeval poslovno komunikacijo. Marshallova 'govorica ljubezni' je bila samo dopolnilo in poglobljanje sporazumevanja.

V čem je bistvo nenasilnega sporazumevanja? Komu priporočate, da ga začne živeti?

Besede lahko ranijo, pa tudi celijo rane. Če človek, ki se je zavestno opredelil za nenasilje, preneha obsojati soljudi, prepozna njihovo čustveno razpoloženje in se vanje vživi, razmeroma zlahka razkrije tudi potrebe, ki stojijo za temi čustvi, in jih, kolikor je v njegovi moči, zadovolji. Ko vse to izraža z besedami, govori jezik ljubezni, ki zdravi. Tega naj bi bili vešči vsi, ki imajo opraviti z ljudmi (torej vsi), še posebej pa osebe v pedagoškem in vzgojnem poklicu.

Ste začetnik zaupnega telefona Samarijan. Kako ste prišli do ideje o zaupnem telefonu te vrste? Je bilo težko začeti, ga vzpostaviti?

Zgodba o moji poti do zaupnega telefona je predolga, da bi jo tu lahko opi-

sal. Povem pa, da je šlo za vrsto naključij, ki so končno privedla do tega, da sem se odločil: To bom naredil. Začetek je terjal veliko organizacijskega dela; tudi nekaj neuspehov in razočaranj je bilo treba preživeti. Pa je bilo vseeno lepo. Zlasti izobraževanja svetovalcev so mi ostala v najlepšem spominu. Doživetje bi lahko primerjal z občutki vrtnarja, ki opazuje, kako vse brsti in kipi.

Katere stiske ste najpogostejše srečevali pri klicateljih? So bili to mlajši, starejši ljudje?

Najpogostejše so ljudje klicali zaradi osamljenosti. Ne samo tisti, ki so bili v resnici sami ali celo zapuščeni. Veliko je osamljenih tudi sredi življenjskega hrupa. Bili so tudi takšni, ki jim je bil zaupni telefon edina vez z okoljem. Zato so nekateri klicali vsak dan. Društvo ima dokumentiran primer možaka, ki je bil zaradi občutka osamljenosti vsako leto po mesec ali dva hospitaliziran v psihiatrični ustanovi. Ko je začel klicati na številko zaupnega telefona Samarijan, v osmih letih ni bil več v bolnišnici (podatek smo preverili v ustanovi). Med vsemi, ki so klicali, je bilo 20 % mlajših od 20 let.

Kaj ljudem pomaga v stiski, jim morda v določenem trenutku reši življenje, jih pomiri in jim pokaže upanje?

Na prvem mestu je pozorno, voljno in vztrajno uho. Svetovalec pozitiven in sprejemajoč odnos do klicatelja, ki izključuje vsakršno obsojanje, osuplost ali čudenje, je balzam za razboleno dušo. Če svetovalec zmore s klicateljem vzpostaviti empatični odnos (uspe 'stopiti v njegove čevlje') in če končno obema skupaj uspe razčleniti težavo ter pretehtati vse možne dosegljive rešitve, je pomiritev skoraj vedno tu. Če ni, velja samo ponoviti postopek. Bolj ko je klicatelj miren, več ko čuti zaupanja v svetovalca, lažje mu je, jasneje razmišlja, bolj optimistično gleda v jutri.

Pri Samarijanu sodeluje veliko prostovoljcev. Kako lahko nekdo postane in ostane prostovoljec pri zaupnem telefonu?

Predpogoj je pripravljenost pomagati. To vključuje tudi tiste podarjene

ure in trud. Zaradi specifičnosti tovrstne pomoči se zahteva še veselje do dela z ljudmi ter večina prepoznavanja in izražanja čustev. Potem so še posebne zahteve: temeljito izobraževanje, obiskovanje mesečnih predavanj in supervizij ter redno dežuranje ob telefonu – vsak mesec 8 ur.

Slovensko šolo poznate v več obdobjih. Kje vidite njene dobre strani? Katere so pomanjkljivosti in izzivi?

Ja, spomnim se šole izpred druge svetovne vojne, med njo, v socializmu in – čeprav ne iz izkušenj učenca, pač pa učitelja – tudi po osamosvojitvi. Razlike so velike – kar ogromne. Včasih je bil učitelj avtoriteta, proti kateri ni bilo ugovora. Nepojmljivo bi bilo, da bi učenec rekel učiteljici (kljub popolnemu neznanju): "No, stara, napiši trojko, da ne bom imel popravca." Danes se to dogaja. Smo pač z ene skrajnosti – kakor se ponavadi zgodi, ko težimo k spremembam – zanihali v drugo. Upam, da bomo ob ponovni reformi zadeli zlato sredino. Sprašujete me, kje vidim dobre strani šole. Najprej v tem, da šola je in da je šolanje dosegljivo praktično vsem. Pa v tem, da poznam veliko predanih učiteljev in profesorjev, za katere bi z vso odgovornostjo upal trditi, da svoje učence ljubijo v polnem pomenu besede. Sicer pa si želim manj prenov, pa tiste bolj domišljene.

Kaj naj učitelj da otroku oz. na kaj naj bo pozoren, saj je večji del dneva z njim?

Najprej moram reči, da se mi zdi ideja o učitelju, ki poučuje, a ne vzgaja, lovska. Vzgamamo namreč predvsem z zgledom. In kako naj dober učitelj, zavzet, prizadeven, delaven, pravičen, razumevajoč, ne vpliva pozitivno na svoje učence (jih vzgaja)? Lahko bi razumel željo, naj slab učitelj ne vzgaja

učencev, da ne bodo slabo vzgojeni. Toda tudi to ni mogoče, ker tudi on vzgaja predvsem z zgledom. Ugotavljate, da je učitelj večji del dneva z otrokom. Od tod izvajam logično nalogo, da mora biti učencem vsaj do neke mere nadomestni oče in mati. Idealno bi bilo, da bi toliko poznal svoje učence, da bi pri slehernem od njih zaznal, kdaj je v težavah, da bi pri njih užival tolikšno zaupanje, da bi mu tudi povedali, zakaj so v težavah.

Kakšen naj bo odnos med učitelji in otroki; nekateri pravijo, naj bo prijateljski, spet drugi menijo drugače ...

Kaj gradi dober odnos med njima? Na splošno menim, da mora odnos učitelj – učenec (na vseh stopnjah) te-

Foto: arhiv Marjan Žvegljč

meljiti na medsebojnem spoštovanju, ki je odločno presešlo raven simpatije oz. antipatije. Menim tudi, da je za to odgovoren učitelj in da pot do medsebojnega spoštovanja vodi preko učiteljevega spoštovanja do učenca. Zgoraj sem omenil, da mora učitelj svoje učence ljubiti. Zdi se mi prav, da to podrobneje razložim.

Naloga učitelja(jev) je, da učenca naučijo in usposobijo za življenje (tudi v določenem poklicu, če je poklicno že

opredeljen). Končni cilj je, da učenec, ki konča šolo, najde sebi in svoji usposobljenosti primerno delo, ki bo zanj in za njegovo družino zagotavljalo sredstva za preživetje. Usposobljenost vključuje tudi zmožnost, da človek prenese neuspeh; zbere moč za nov začetek; da ima notranjo moč za prenašanje krivic ali žalitev, tako da ga ne zlomijo, ampak ga usposobijo, da se proti zlu bori na legitimen način; da premore večino, da začasno odloži zadovoljitev svojih potreb; da je sposoben graditi in vzdrževati pristne medčloveške odnose; da premore čustveno občutljivost do soljudi, empatijo; da zna sodelovati, sprejemati in ohranjanje osnovne vrednote: resnico, pravičnost, zvestobo, solidarnost, delavnost, poštenost ...

Kako naj starši, ki so lahko zaradi službenih obveznosti z otrokom včasih le 2–3 ure dnevno, dobro izpolnijo svoje starševsko poslanstvo?

Celodnevna odsotnost staršev je za dobrobit otrok največja nevarnost, saj morajo starši poleg časa, ki ga namenijo otrokom, v tistih nekaj urah postoriti še marsikaj drugega, tako da v resnici otrokom sploh niso na razpolago ali pa so temu namenjene prav kratke minute. In vendar. Otroci starše potrebujejo. Trditev, da pri odnosu staršev do otrok šteje predvsem kakovost odnosa, ne pa kvantiteta le-tega, je zmotna tolažba in beden poskus opravičevanja dejanskega stanja. Popolnoma razumem, da sta oče in mati utrujena. Vendar sta oče in mati, zato se svojim starševskim dolžnostim preprosto ne smeta odreči. Tisti dve ali tri ure, ko je družina skupaj, naj bodo posvečene otrokom: razgovoru z njimi, igri, tudi ljubkovanju, pripravi za šolo v naslednjem dnevu, šalam, smehu. To so dejanja ljubezni do otroka. Ter vedno znova potrpežljivi in ustvarjalni odgovori na vedno ponavljajoča se vprašanja: zakaj, kako, kdaj? Darú, ki ga starši dajejo otroku s tem sožitjem, nikakor ni mogoče nadomestiti z darilom ali dovoljenjem za ždenje pred računalnikom in z igranjem igrice. Umberto Galimberti ob tem razmišlja takole: "Koliko je sploh te posredne komunikacije, zaradi katere otrok prej

kot v glavi čuti v trebuhu, da lahko očetu in mami zaupa, saj sta z njim od njegovih prvih nerodnih gibov v življenju? Skrb za telo, to že, skrb za um, to tudi, koliko pa sploh skrbimo za dušo? Pri tem so starši nekoliko zmedeni. Ljubezen izkazujejo s pretiranim nakupovanjem daril, da bi zadovoljili otroške želje, s tem pa samo zapolnjujejo komunikacijsko praznino, katere prvi znaki so brezvoljnost, ravnodušnost, lenoba, upor in v najhujših, čeprav manj eklatantnih primerih, depresivna resignacija."

Kaj vam pomeni družina?

Odgovoril vam bom samo z enim spominom. Bila je zima 1944/45, adventni čas. Mama nas je ob pol šestih budila za k maši. Molili smo, da bi nam Bog ohranil ata. V postelji je bilo toplo, zunaj pa mraz in tema. Na licu še vedno razločno čutim nežen dotik mamine zgarane roke in slišim njeno prigovarjanje: "Marjanček, gremo prosit za ata. Vstani." In smo hodili vsako jutro. Vas zanima, ali smo kaj sprosili? Naš ata je bil vse dni vojne z nami. Ja, družina mi pomeni toplino, ljubezen, varnost, pribežališče, razumevanje, kraj, kjer sem pognal korenine in se dobro počutil. Kakor se zdaj v svoji.

Kako doživljate prehojeno pot zakona; kako ste uspeli iti čez različne ovire? Kaj je bistveno za zakonca, da uspeta obdržati trden zakon?

Prva misel, ki se mi utrne ob besedi 'prehojena pot v zakonu', je hvaležnost za vse doživeto. Naslednja pa spoznanje, da je zaljubljenost čaroben čas lebdjenja, ki pa nikakor ne more kar trajati in nikakor ni zadosten temelj za trajen, trden zakon. Zaljubljenost je domena kemije v možganih, ples hormonov, ljubezen pa je bistveno več. Je hotenje, zadeva srca. Ko ste že omenili temelje, sem pomislil, kateri naj bi zadoščali. Kaj vključuje ljubezen? Omenil sem že, da gre za hotenje – zavestno hotenje, da bi ljubljenemu bitju pomagal k osebni rasti. Hotenje vključuje zvestobo. Zvestoba je zaščita pred podtikanjem bomb, ki grozijo celotni stavbi. Naslednji opornik je vsekakor sporazumevanje. Sporazumevanja pa ni brez zmožnosti potrpeti. Naj ne prese-

neti, da je v besedi potrpeti pomemben del trpeti. Gre torej za sposobnost prenašati trpljenje. Te sposobnosti pa ni, če ni spoznanja smisla. Smisla skupnosti, smisla trpljenja, smisla življenja nasploh. Po definiciji Alberta Einsteina pomeni to, da najdeš zadovoljiv odgovor na vprašanje, kaj je smisel življenja, da si veren.

Kje osebno dobivate moč za življenje, za premagovanje izzivov?

Vedno, ko sem poslušal, kako se ljudje pogovarjajo o viru moči za delovanje, sem bil v zadregi, ker jih dolgo nisem prav razumel. Meni se je zdelo samoumevno, da sem z močjo kar obdarjen. Od nekdaj mi je bilo izziv vse, kar je zahtevalo trud, napor, včasih tudi hud napor. In vsaka zmaga mi je bila v veliko zadovoljstvo. Postavljal pa sem si različne naloge: denimo, da bom desetleten ves maj sam hodil ob šestih zjutraj k šmarnicam. Tako lepa jutra sem doživljal samo še pri vojaki v Nevesinju, ko sem se prostovoljno javljal na stražo ob sončnih vzhodih. Potem sem npr. poskusil, ali je moč prebresti Savo. Ni šlo, na drugo stran sem moral splavati. Težavnost naloge mi je bila hkrati tudi motiv. Vendar ni bilo vedno tako. Bili so tudi trenutki, ko sem se lahko oprl le na končni smisel.

Kaj bi rekli staršem, učiteljem, vzgojiteljem za popotnico?

Najraje bi rekel: Jaz vam res ne morem deliti nasvetov. Pa bo vpraševalec vprašanje ponovil. Torej!

Rek "Otroci so naše največje bogastvo" zveni zelo obrabljeno. Po treznem premisleku pa vendarle lahko z vso gotovostjo rečemo: otrok je kakor neporisan slikarsko platno. Prve obrise prispevajo starši. Če so kolikor toliko uspešni, je zasnova takšna, da otrok med zorenjem umetnino lahko dopolnjuje in pod starost tudi konča. Če zasnova ni dobra, bo imel otrok velike težave – če mu bo sploh uspelo. Odgovornost je torej velikanska. Ljubezen do otrok staršem narekuje izrabo sleherne priložnosti za izpopolnjevanje v starševstvu. Učitelji – vzgojitelji lahko pri tem bistveno pomagajo in tudi marsikaj popravijo. ■

Merjenje kakovosti

✍ Damjan Kobal, Bojan Hvala

Če merimo kakovost pouka v naših šolah po številu odličnih ocen, številu maturantov, številu diplomantov, doktorandov, smo lahko ponosni. Kakovost šole pa ni v številu odličnih spričeval, ampak v odličnosti in globini vsebine. Kakovosti ni mogoče meriti, lahko jo le ocenimo. Ocena pa zahteva odgovornega in pristojnega ocenjevalca ter dejansko ni težka. Namreč, tako učitelji kot otroci in starši dobro vedo, kdo je dober in kdo slab učitelj ali učenec ter kaj je dobro in kaj slabo znanje.

V novih tehnološko-medijskih razmerah je učiteljevo delo vse težje. Zahteva veliko inovativ-

nosti, poleg strokovnega in pedagoškega znanja pa tudi močno in zrelo osebnost. Le tak učitelj lahko v šoli ustvari intelektualno in čustveno izjemne dogodke, ki se dotaknejo učenca. Zato potrebujemo intelektualno sposobne, osebnostno zrele in pedagoškemu delu predane učitelje, torej morajo biti kriteriji pri izbiraževanju učiteljev večstranski in dovolj visoki. Ne potrebujemo velike množice medlih učiteljev, pač pa zmerno število odličnih.

Odličnih učiteljev imamo v naših šolah kar nekaj. Poleg njih imamo tudi ravnodušno – ležerne učitelje, ki si iz meseca v mesec služijo plačo; in končno tudi učitelje, ki iz tega ali onega razloga v šoli delajo veliko škodo. Ključno vprašanje je, **ali znamo prepoznati** ene, druge in tretje. Ali znamo prve nagraditi, druge spodbuditi in tretje odstraniti? Bojimo se, da je odgovor negativen.

Kaj lahko storimo, da bi bil pouk v naših šolah bolj kakovosten?

- Da bi bil pouk lahko kakovosten, se moramo ločiti od zablode **permisivne vzgoje**, ki se je izrodila v kaotični sistem nezaupanja, izigravanja, lenobe in nesmiselne (pre)obremenjenosti. Mladi potrebujejo izzive, ne udobja. Mladi potrebujejo enostaven in pregleden sistem za dolžitev. Jasna pravila obnašanja. Potrebujejo (simbolično) 'brezpogojno ljubezen matere' in tudi 'pogojno ljubezen očeta'. Mladi potrebujejo 'motivacijo', torej odgovorne odrasle, ki jih znajo, zmorejo in smejo 'pognati v tek'. Potrebujemo učitelje, ki zmorejo globoko misliti, da bi lahko obvladali gnetljivega duha mladih. Potrebujemo učitelje, ki bodo znali v mladih raz-

vijati kritičnost, ki jih edina lahko obvaruje pred modernim suženjstvom potrošništva.

Mlade je potrebno učiti konstruktivnega in odgovornega reševanja (lahko razumljivih, a težko rešljivih) problemov. Nasprotno pa 'permisivna vzgoja' živi v iluziji, da problemov ni. Problemi in konflikti so sestavni del življenja, spretnost in modrost pri njihovem reševanju pa sta vir navdiha in temelj človeškega dostojanstva.

Šola naj mlade povede od odgovo-

Foto: Matej Horžan

rov na naravne otroške zakaje do iskanja odgovorov na 'odrasle zakaje', na probleme človeškega bivanja. Čeprav je mogoče razumeti 'vzgib staršev in vzgojiteljev', da bi otroke zaščitili pred problemi, je 'zaščitniška' vzgoja nezrela, neodgovorna in škodljiva. Človek se lahko produktivno uči in navaja novega le v mladosti. Petindvajsetletni študent, ki mu mati rešuje življenjske in študijske probleme, je izgubljen in nima skoraj nikakršnih možnosti za dostojno življenje. Niti on niti njegovi bližnji.

Akademiki in tudi drugi ljudje, ki z veseljem pristopamo k svojemu delu, se najbrž dobro zavedamo, kako vznemirljivo zna biti delo, tako v znanosti, umetnosti kot tudi drugje, kako se odpirajo svetovi, kako se rojevajo in ugašajo upanja ter kako čudovito se včasih sestavijo dogodki in spoznanja. Kako zna torej produktivno delo biti veliko bolj zabavno od vsake tako imenovane zabave. Tovrstnega duha odprtosti in radovednosti je v naših šolah premalo. Tudi zaradi permissivne vzgoje.

- Da bi bil pouk lahko kakovosten, bi bilo nujno zagotoviti primerno selektivnost šolskega sistema. Velik del osnovnošolcev se z odličnim uspehom vpiše v srednje šole in tudi tam je prehodnost skoraj popolna. Ovir za vpis na univerzitetne študijske programe je malo, število razpisanih mest nesorazmerno visoko. Financiranje univerze po številu študentov izključuje tudi zadnje filtre v sistemu. Večina generacije se torej dovolj gladko zapelje skozi različne faze sistema in se znajde na ogromnem in nepreglednem zaposlitvenem trgu. Na njem potem divja kruta borba, v kateri sposobnost in znanje pogosto nista ključna. V selektivnem šolskem sistemu bi diploma pomenila solidno zaposlitev in bi že s tem motivirala za bolj kakovosten študij.
- Da bi bil pouk lahko kakovosten, bi ga morali osvoboditi forme. Formalizem le navidezno dobro definira pomene, o katerih govorimo. Formalizem marsikje postaja slepilo

pomena in odsotnost odgovornosti. Namesto miselnega napora iskanja pomena se neodgovorno zatečemo k formalnemu. Namesto odgovorov 'Kaj to sploh pomeni?', 'Ali otrok to razume?', 'Zakaj me ne razume?', 'Kako bi lahko razumel še drugače?' imamo poudarjene 'pomene v okvirčkih'!

Kot rečeno, kakovosti pouka ni mogoče formalno meriti. Da bi jo lahko formalno merili, smo marsikje pouk sistemsko zapletli, vsebinsko pa trivializirali.

Iluzija, da bomo s formo preprečili napake, je ena največjih zablod moderne dobe. Dostojanstvo človeka temelji na svobodi in odgovornosti. Na pravici in dolžnosti, da se odloča. V naivnem pohodu formalizma, ki naj bi preprečil človeške napake, smo napake pomnožili, odgovornost zmanjšali in človeku vzeli dostojanstvo.

Da bi pouk naredili kakovosten, je nujno dati učitelju vsebinsko in organizacijsko svobodo. Neskončen sistem kombinacij in nesmiselnih formalnopравnih 'moraš' in 'ne smeš' ima namreč za posledico, da učitelji ne znajo, si ne upajo ali ne smejo 'razumno in jasno odgovoriti' niti na najosnovnejša (sistemska) vprašanja, kaj šele postavljati jasne in dovolj težke zahteve. Kot bi igrali igro, katere pravil ne poznamo in se moramo za vsako potezo posvetovati, ali je v skladu s pravili ... Pri taki igri ni strategije, ni globine, ni izziva. Taka igra ubija, namesto da bi razvijala duha. Dobre igre imajo enostavna pravila, ki jih hitro obvladate/razumete, da se lahko čim prej posvetite vsebini.

- Da bi bil pouk lahko kakovosten, mora učitelj nujno imeti pravico ocenjevanja. Pod krinko objektivnosti je namreč učitelju odvzeta pravica ocenjevanja, znanje naj bi le še meril – objektivno meril na podlagi točno določenih pravil in forme, ki naj bi zagotavljali objektivnost. Ocena je odgovorno dejanje posameznika in jo je nemogoče formalizirati. Učiteljevo dajanje ocene temelji na dostojanstveni odločitvi. Za učenca je ocena izziv, ogledalo, na-

grada, kazen ... V strahu, da bi učitelj storil napako, in v želji, da bi bila učencu dana nova priložnost, smo iz ocene marsikje naredili sprevrženo laskanje, ki ima z objektivnostjo le še bežne povezave. Iz ocene smo naredili virtualni mehanizem, ki učenca ne motivira k naporu in delu, ampak k iskanju bližnjic in vedno novih možnosti.

Značilno za celo šolsko vertikalo, še najbolj pa za osnovne šole, je, da so meje odličnosti postavljene zelo nizko. Število odličnih ocen je nerazumno visoko, naši učenci so po anketah mednarodnih raziskav izrazito in neupravičeno samozavestni. Vse to zamegljuje kritičen pogled na lastne sposobnosti, povzroča napačne poklicne odločitve in znižuje prag napora, ki so ga učenci pripravljeni vložiti v opravljanje dela. V nekaterih šolah ravnatelji celo odkrito pozivajo k nižanju kriterijev. Zlahka podeljena odlična ocena je zdravilo za vse težave, kup odličnih ocen kratkoročno zagotavlja vsesplošno zadovoljstvo. Dolgoročno pa se s tem povzroča velika škoda. Koristno bi bilo analizirati ekonomsko, izobraževalno, človeško in čustveno škodo, ki jo povzroča (hiper)inflacija 'podeljevanja spričeval'.

- Da bi pouk naredili kakovosten, je treba učitelju dati konkretno strokovno podporo v obliki možnosti vzajemnih konzultacij in svetovanj ter vzorčnih ur, ki naj jih opravljajo najuglednejši učitelji. Slednje bi ob veliko nižji ceni imele na kakovost pouka veliko večji vpliv kot trenutni sistem vsebinsko pogosto škodljivih in zgolj formalnih inšpekcij, kot kompleksen in nepregleden sistem formalnih izobraževanj in kot razvejan sistem projektnih aktivnosti učiteljev.
- Da bi pripravili okvire za kakovosten pouk, je nujno na vseh ravneh šolske organizacije promovirati zdrav razum, sistematičnost, jasnost, razumljivost in preprostost – v jeziku 'psihoanalize': od Junga k Frommu.

Da bi pripravili okvire za kakovosten pouk, je nujno vzpostaviti

smiseln sistem vrednotenja učiteljev, ki naj temelji na kakovosti dela v razredu. Težavnost vrednotenja resnega učiteljskega dela in lahkotnost, s katero lahko štejemo in merimo formalne učiteljske 'strokovne dosežke', nikakor ne moreta biti opravičilo za povzdigovanje slednjega in za preziranje prvega. Z drugimi besedami, znanje bi morali izvzeti iz košarice banalnih potrošniških artiklov in mu vrniti vrednost, ki temelji na radovednosti duha in ne na ambiciji in partikularnih interesih. Gledano s finančnega vidika posamezne šole vlaganje v kakovost osnovnih šolskih dejavnosti niti ni smiselno. Učitelj, ki se razdaja v razredu in tke pristno mrežo odnosov z učenci in s starši, danes v viziji šole pomeni manj od učitelja, ki se v razredu sicer slabo počuti, zato pa je spreten pri izpeljavi projektov, s katerimi šoli za nekaj rezultatov sumljive teže lahko zagotovi dodatne prihodke. Najbrž bi bilo treba pogostejše poudarjati, kaj je pravo bistvo učiteljeve dejavnosti.

Da bi bil pouk lahko kakovosten, ga je nujno graditi na miselnih izzivih in zadovoljstvu, ki ga nudi razumevanje. Že pred 2500 leti je Platon zapisal: "Skozi vzgojo moramo pomagati mladim najti užitek v učenju."

Če je (bolj pridobitev kot) posedovanje materialnih dobrin eden najprimernejših gonov, ki poganja moderno potrošniško družbo, je želja po razumevanju najprimernejši vzgib človeškega duha.

Učenje zahteva jasno in preprosto strukturo z dovolj miselnega napora. Pouk naravoslovja je pri tem ključen, saj vseskozi gradi na načelu pomena (in je tudi navdih v vlogi iskalca pomena). Nenazadnje je kakovosten pouk naravoslovja, ki utrjuje dožemanje eksaktnih pomenov, nujen predhodnik humanistične izobrazbe, kjer postajajo pomeni ohlapnejši (manj formalni), da bi lahko zaobjeli najkompleksnejše pojme človeškega bivanja.

Na področjih kemije, fizike ... se podeljujejo Nobelove nagrade. Najvišja nagrada na področju matema-

tike, po časti primerljiva z Nobelovo, je Fieldsova medalja. Na njej je zapisano (v latinščini): "Iščes, da bi prešel lastnega duha in razumel svet." Citat je vzet iz 2000 let stare Maniliusove Astronomicae. Cel odstavek čudovito opisuje vrednoto in poslanstvo znanja, ki se je v današnji šoli v veliki meri izgubilo, z njim pa tudi kakovost pouka: "... iščeš, da bi premeril nebo, in čeprav si rojen s smrtjo, iščeš, da bi lahko osvojil vedenje, ki ga vsebuje tvoja usoda, iščeš, da bi prešel lastnega duha in razumel svet. Muke na poti spoznavanja so primerljive z nagrado spoznanja in nikar ne pričakuj resnice brez visoke cene ..." (Manilius's Astronomica 4.392).

Foto: Matej Hožjan

Sklep

Ob koncu se vprašajmo, kdo je učitelj in kakšnega učitelja želimo. Ker želimo odgovornega, pristojnega in kompetentnega učitelja, mu vrnimo odgovornosti in pristojnosti. Začnimo mu zaupati, kajti čeprav ni brez napak, je bolj zaupanja vreden kot mnogi stihijski mehanizmi, ki jih

poganjata forma in ambicija. Če nam učitelji niso všeč, jih zamenjajmo z boljšimi, a ne oropajmo jih zaupanja, brez katerega ni mogoče učiti. Za začetek pa se z mislijo legendarnega ameriškega in svetovnega menedžerja Leeja Iacocca, dolgoletnega direktorja Forda in Chryslerja, zamislimo nad razumnostjo naše družbe. On namreč pravi: "V razumni in civilizirani družbi bi najboljši izmed nas hoteli postati učitelji, saj je prenašanje spoznanj človeštva na mlade generacije dejanje najvišje časti in odgovornosti, ki si ga je mogoče zamisliti."

Bojimo se, da naša šola drsi v smer medlosti, ravnodušnosti in nižanja kakovosti. Obstajajo učitelji, ki v duhu

pravih pedagogov želijo dati svojim učencem popotnico v obliki znanja in izgradnje osebnosti, a ti niso prepoznani in nagrajeni. Bojimo se, da vse bolj prevladuje pragmatičen, ležeren pristop z nizkim vložkom in nizkimi pričakovanji do učečih. Temu bi se želeli izogniti.

V ta namen preko najvišje institucije znanosti in umetnosti pozivamo k ponovnim razmislekom tako glede organiziranosti celotne šolske vertikale, vzgojnih osnov, pa

tudi možnosti za prepoznavanje in podporo tistih posameznikov, ki šolsko poslanstvo jemljejo iskreno in ga v vsej svoji globini razumejo. ■

Prispevek je bil predstavljen na Posvetu o poučevanju fizike, kemije in matematike, SAZU, Ljubljana, 22. 9. 2010.

Ponatis s soglasjem avtorjev in SAZU.

Hoja Franca Pedička po pedagogiki

✍ Franci M. Kolenec

Čas je prostor razvoja.
(dr. Franc Pediček)

Dr. Franc Pediček je bil rojen leta 1922 v Malečniku pri Mariboru. Obiskoval je mariborsko in ljubljansko gimnazijo ter leta 1942 maturiral. Študij je nadaljeval na Filozofski fakulteti v Ljubljani ter leta 1949 diplomiral iz pedagogike in filozofije s psihologijo. Leta 1965 je doktoriral iz pedagoške znanosti.

Dvanajst let je poučeval psihologijo in filozofijo na ljubljanskih gimnazijah. Od leta 1962 je bil predavatelj na Visoki šoli za telesno kulturo (današnja Fakulteta za šport), Filozofski fakulteti, Akademiji za glasbo in Akademiji za likovno umetnost. Od leta 1968 pa do svoje smrti (2008) je bil raziskovalec na Pedagoškem inštitutu v Ljubljani, vmes je bil tudi predsednik inštituta. Bil je predsednik Zveze pedagoških društev Slovenije.

Kot profesor psihologije in filozofije na ljubljanskih gimnazijah je spoznal celotno takratno gimnazijsko populacijo v Ljubljani. Opazoval in razčlenjeval je pedagoško delo na ljubljanskih gimnazijah. Pionirsko pedagoško delo je opravil na Visoki šoli za telesno kulturo, kjer se je zavzemal za socialno-humanistično antropološko zasnovanost telesnovzgojnega, športnega in rekreacijskega polja. Iz pedagoško-psiholoških predmetov je posegal v antropološko snovanje teorije tako likovne kakor glasbene vzgoje.

Po doktoratu na Oddelku za pedagogiko Filozofske fakultete v Ljubljani je teoretično razčlenil in utemeljil šolsko svetovalno delo ter ga operativno izoblikoval za prakso v slovenskem šolstvu. Postavil je teoretični in delovni koncept nove oblike pomoči naši šoli. S predavanji v okviru delavskih univerz je opravil obsežno prosvetiteljsko delo 'šole za starše', s čimer je snoval teorijo in prakso slovenske družinske pedagogike. Predaval je tudi mladim, se lotil problematike njihovega razvedrila in vrednot ter stališč do pedagoškega dela. Zelo obsežno je njegovo delo med strokovnimi delavci na področju vzgoje in izobraževanja. S pobudo za oblikovanje etičnega kodeksa se je lotil etike pedagoškega dela učiteljev. S pedagoškim delom na Visoki šoli za telesno kulturo je širil in gradil psihopedagoško in filozofsko ter sociološko teoretsko in operativno zasnovanost telesne vzgoje, športa in rekreacije. Vodilnim industrijskim delavcem je predaval o psihopedagogiki medsebojnih odnosov pri sodobnem industrijskem delu.

V šolskem sistemu je začel z osebnim svetovanjem učencem, dijakom, staršem ter učiteljem. Bil je prvi domači teoretik šolskega svetovalnega dela, v katerem je izoblikoval mnoge izvirne rešitve in inovacije.

V pedagoškem raziskovanju (Delovanje šolske svetovalne službe v osnovni šoli in Organizacijsko-operativni model šolske svetovalne službe) je dogradil teorijo in prakso slovenskega šolskega svetovalnega dela, kar je še danes prisotno v šolskem sistemu. Lotil se je raziskovanja strokovne terminologije. Rezultat tega je Razvoj in sistem slovenske pedagoške terminologije v petih zvezkih.

Dr. Franc Pediček je oblikovalec in razvijalec slovenske pedagoške infor-

matike. S predstavitvijo Evropskega pedagoškega zaklada je postavil Slovenijo v pedagoški informacijski tok Evrope in sveta.

Zelo produktiven je bil na področju publicističnega dela. Njegova široka, teoretsko inovativna, strokovna ter bogata bibliografija vsebuje čez 476 enot: 13 samostojnih publikacij, 5 raziskovalnih elaboratov, 4 skripte, 128 člankov, 188 razprav in študij, 88 objav v drugem jeziku (največ v srbohrvaškem), 45 poročil, kritik, polemik in intervjujev. Njegova dela zadevajo v polno z inovativnostjo, neoporečnim znanstvenim aparatom, s kritičnostjo, včasih tudi z ostro plemičnostjo.

Dr. Franc Pediček, priznani slovenski pedagog in utemeljitelj sodobne slovenske pedagogike, se je najbolj dokazoval v snovanju vrste novih pedagoških teoretičnih obravnavanj. Vse njegove nove in prenovljene pedagoške teoretizacije so antropološko zasnovane, mišljenjsko pluralistične, idejno demokratične in socialno-humanistične. Razvijal je teoretske in operativne osnove vzgoje in izobraževanja. Uveljavljal je načelo interdisciplinarnosti in transdisciplinarnosti. V področje šolske pedagogike je preusmeril vrsto edukacijskih inovacij in v pedagoško znanost vgradil vrsto novih disciplinskih področij.

Pedičkova dela, ki sem jih prebral, so zaznamovana z njegovim vztrajanjem na določeni paradigmi pedagoške vede. Njegova izjemna globina, jasnost, doslednost ter njegovo vizionarstvo so za večino nas nedosegljiv ideal. Dr. Franca Pedička lahko imenujem znanstveni inovator vzgoje in izobraževanja. Brez njega ne bi imeli moči za nenehno vrednotenje stanja in načrtovanje razvoja, za trdo in pošteno delo na področju vzgoje in izobraževanja. ■

Iz učiteljeve beležke

✍ Bernarda Mal

Učitelji so kreatorji bodočih generacij. Včasih so na to ponosni, včasih pa bi se te bistvene naloge z veseljem znebili. Učitelj, ki se hoče osebno strokovno razvijati, stremi za tem, da postaja odličen. Znanje predmeta in spremljanje novosti pri njem je osnova za delo v razredu, dodana vrednost učiteljeve strokovnosti se skriva v načinu poučevanja in ravnanja z učenci.

Vsak učitelj bi moral svoj sleherni dan podoživeti, ovrednotiti in iskati novosti, spoznanja. Najprikladnejši je izgovor, da tega ne zmore ob vseh obveznostih, ki mu jih nalaga država z vse več, tudi nepotrebnega, administrativnega dela. Učitelj, ki poučuje s srcem in vidi dolgoročne rezultate svojega dela, najde tudi pot v umik, kjer lahko premisli svoj službeni dan. Na tem mestu si svoja spoznanja lahko delimo in jih v svoj službeni vsakdan premišljeno vtremo v prvi vrsti za svoj manj stresen, celo ustvarjalnejši dan, nato tudi v korist bodočim odraslim. Tudi na tem mestu je vredno ponovno poudariti, da otroci vzamejo zares to, kar vidijo, in ne tiho, o čemer jim govorimo.

Dogodek

Med individualno uro z učencem je v učilnico vstopila kolegica, učenčeva učiteljica in razredničarka. Bila je vidno razburjena. Učencu je rekla, da je ne bi smel žaliti. Učenec ji je odgovoril, da tudi ona ne sme žaliti njega, in ker ga je najprej ona pred razredom ozmerjala z revo, se ni mogel obvladovati in ji je povedal svoje. Sprva nisem prav ničesar razumela in sem bila tiho. V nju-

nem nadaljnjem prerekanju sem zaznala, da bi moral učenec odgovarjati na vprašanja za oceno. V nedeljo zvečer ji je poslal SMS, v katerem jo je prosil za še en dan odloga. Učiteljica SMS-a ni prebrala. Ko se je začelo spraševanje, se je najprej ujezila in mu rekla, da je reva, nato pa ji je učenec v vulgarnem jeziku izrekel mnogo žalitev. Nista me povabila v pogovor, zato sem počakala, da je njegova učiteljica odšla. Učencu sem postavila dve vprašanji, o katerih naj premisli, in sicer: v čem je vajin dolgotrajni nesporazum in kako boš naprej z njo v odnosu učenec – razrednik. Nato sva mirno nadaljevala individualno uro pouka. Po dogodku sem učiteljici predlagala, naj se odloči za mediacijo s tem učencem, kar pa je odločno zvrnila, češ da se s smrkavcem nima o čem pogovarjati in naj se uči.

Razmišljanje

Dogodek me je močno presenetil. Zavestno se nisem vključila v njun spor. Hotela sem ostati nepristranska. Količkor se poznam, bi podzavestno stopila na stran šibkejšega, torej učenca.

Učenec je pri pouku neposlušen, ne dela nalog in ne zmore pregledno urejati zvezka (je učenec s specifično motnjo branja in pisanja), kar pa učiteljica razume kot žalitev, saj je zanj lep in urejen zvezek odraz znanja. Ko so čustva premagala razum, sta se znašla v začaranem krogu spora, iz katerega pa nista znala izstopiti. Oba sta trmasto vztrajala pri svojem ter se sklicevala na svoje pravice in zahteve. Zelo me je presenetilo, da se nista slišala. Njun odnos za učno sodelovanje je in bo onemogočen, dokler ne bosta odkrila preprostih dejstev spora in poiskala rešitev, ki jima bo omogočala sodelovanje. Kdo bo v tem odnosu merjenja moči pridobil? Nihče. Učencu je zaradi upiranja napadom in čustvenega 'brbotanja' učenje onemogočeno; učiteljica izgublja učno učinkovitost, saj je pod stresom že ob

Foto: Matej Horjan

pogledu na učenca, ki ji vztrajno kljubuje in nastavlja ogledalo.

Menim, da je za ta odnos odgovoren odrasel, torej učitelj. Z učinkovitim ravnanjem zmore na podlagi razuma, znanja, veščin in predelanih čustev poiskati mirno pot do učenca ali spodbuditi tretjo osebo, da jima pomaga rešiti spor. Profesionalnost učitelju nudi visoko samospoštovanje in potrebno strokovno samozavest. Nujno je tudi spoznanje, da je spor dogodek in ne osebna žalitev, napad. 'Bojna oprema' učitelja ni otroško merjenje moči (premoči) na osnovi ustrahovanja, besednega ali psihičnega nasilja ali zunanje avtoritete, temveč visoka stopnja strokovnosti v vzpostavljanju in vzdrževanju medosebnega odnosa z učencem, s kolegom in staršem. ■

Poklicani po imenu

✍ Berta Golob

*Ekscelenca. Spoštovani. Njegovo
veličanstvo. Njegova svetost.
Dragi. Moj ljubi ... Gospod
doktor. Gospa magistra.
Predsednik vlade.
Župnik Janez. Minka.
Naslavljanja.
Ali so res potrebna?
Ali so nujna?*

Potrebna gotovo so, saj bi brez njih teže koga nagovorili, ga poklicali. Nujnost naslavljanja pa je odvisna tudi od okoliščin.

Pred časom smo bili vsi samo tovariši in tudi vikanje je odpadlo. Vendar so že tedaj nekateri temu oporekali, češ tovariša sva samo v primeru, da sva šla družno skozi boj in preizkušnjo.

Zahej, pridi dol! Marta, Marta, skrbi in vznemirja te mnogo stvari ... Poklicani smo po imenu. Na obe dlani sem te zapisal, nam je sporočeno v Svetem pismu.

Že, toda ali je vzgojiteljica v vrtcu Monika ali gospa Monika? Stališče, zakaj gospa, je bilo v strokovnih krogih že pojasnjeno. Velja tudi za koga drugega. Zato med olikanimi ljudmi župnik ni Lojze, ampak je gospod Lojze. Učitelj je gospod učitelj, zdravnica pa gospa zdravnica.

Da bi otroci v našem okolju še kdaj vikali svoje starše, ni verjetno. Izraza ata, mama zdaj bolj kot starše označujeta stare starše. Prvi so že vsaj dve generaciji oljubkovani kot ati, mami, kar je prijazno znamenje prisrčnosti. Vzbuja upanje, da tudi ustreznega spoštovanja, ko je zanju treba skrbeti.

Naslavljanje sodi na področje olike. Tako imenovani bonton smo močno zanemarili. Nanaša pa se na vsa področja, je izraz kulture. Res pa je, da se tudi spreminja in prilagaja. Medtem ko je športni jopič nekdanj sodil le k športu, segata danes anorak in puhovka od

sprehajanja do potovanja in poti v službo in v cerkev. Precej manj oziroma sploh ne pa na slavnostni oder. Naslovitev na pisemski ovojnici kot Velečastiti gospod monsignor in podpornik Gasilskega društva je bila pred sto leti še razumljena kot izraz spoštljivega odnosa, zdaj bi delovala zafrkljivo.

Precej iz trte pa je zvito stališče, da v družbenih okoljih, kot so vrtci, šole, uradi ... le naslavljanje z imenom zagotavlja pristen osebni odnos z nagovorjenim, in to ne glede, ali je to naš nadrejeni, podrejeni ali kolega. Kako močno smo ljudje nagnjeni k prilagodljivosti, dokazuje preprosto dejstvo, da na banki, pošti, občini, v zdravstvenem domu uslužbenca ne bi nagovorili zgolj z imenom ali priimkom; samodejno bi se zatekli k etiketi in dodali ustrezni člen. Če velja načelo domačnosti, bi moralo veljati povsod. Pa smo ga pilepili le ob posamične poklice in stanove in tako hote ali nehoti, zavedno ali nezavedno povedali, da ne gojimo do vseh enakega spoštovanja.

Naše vedenje se kot vzorec prenaša na otroke in mladostnike.

Vietnamščina, nam je povedal misionar, ne pozna izraza za 'ti'. Kristjani svojega Boga preprosto tikamo, čeravno ga imenujemo tudi Kralj neba in zemlje. Dalajlamo smo nagovarjali kot Njegova svetost in prav je tako. Za druženje z angleško kraljico so morali povabljeni dosledno upoštevati protokol. Le vzgojiteljica v vrtcu je samo Metka. Ko pa kaka učiteljica prvošolcem razloži, zakaj naj jo kličejo gospa učiteljica ali gospa Lidija, se nekaj staršev pred otrokom nasrši.

Od Boga smo res poklicani samo po imenu. Pogrebni ceremonial Habsburžanov je vseboval posebno simboliko. Nobenemu od njih se niso odprla nebeška vrata, dokler se je pred njimi predstavljaj s svojimi visokorodnimi naslovi. Šele ko je dejal: Grešnik ta in ta želi vstopiti, so se mu odprla. Zgovoren pouk za vse, kakšna je relacija

med Bogom in človekom. Med ljudmi in ljudstvi, plemeni, narodi, stanovi ... pa so se izoblikovale civilizacijske norme, ki nam zagotavljajo sprejemljivo sobivanje. Kristjani nismo izjema.

Ob krstu nam je bil k imenu dodeljen zavetnik. Stoletja je slovenski človek vedel, kdaj goduje. Svetnik, po katerem je dobil ime, je postal njegov duhovni priprošnjik. Ta naveza se je zelo razrahljala. God je prekrilo prešerno praznovanje rojstnega dneva. Da, tudi ta dan je pomemben, a nekega leta bo nepreklicno zadnji. Kar pa je povezano z godom oziroma s krstnim zavetnikom, gre s človekom v večnost. Vendar ta pri mnogih kristjanih kot da ne igra več nobene vloge.

Evangelij omenja sol in kvas. Če se sol spridi, kaj potem? Ni za drugega, kot ..., pa saj vemo, kaj sledi. Sila kvašenja je pa tako velika, da nastane iz malo snovi veliko živila. Pravšnji čudež. Če ju, sol in kvas, povežemo z dolžnostmi, ki jih imamo v družbi kot kristjani, lahko uvidimo pomen našega odnosa do ljudi in stvari. Vso možnost imamo spregovoriti ali pa molčati. Poklicani smo namreč po imenu, kak zgled godovnega zavetnika nam pa lahko pomaga, kako v posameznih okoliščinah ravnati. A mimo olike gotovo ne. ■

Stvarnik in Gospod

Ignacijev pogled na stvarstvo

✉ Giles Cusson

V duhovnih vajah sv. Ignacija Lojolskega lahko odkrijemo njegov pogled na svet. Vse je ustvarjeno, vsemu "Stvarnik in Gospod" daje bivanje in vse obranja v bivanju, vsemu daje smisel in obstoj. Preko ustvarjenih bitij, v katera je vtisnjen pečat Stvarnika, človek odkriva in doživlja neizmerno ljubezen Začetnika življenja. Bog ljubi vse, kar je ustvaril, nad vsem bedi, vse spremlja in varuje.

Foto: Janez Ašič

Značilnost božje pedagogike je, da vzgaja človekovo srce ter ga oblikuje po svoji podobi s tem, ko Bog človeku govori na način, ki ga je izbral zanj. Bog se človeku le redko odkriva s predstavo o sebi. Odkriva se mu po dejanjih, ki zadevajo posameznikovo usodo in usodo sveta.

Ignacij Boga (Očeta in Sina ter nekajkrat posredno tudi Svetega Duha) vedno znova imenuje *Stvarnik* in *Gospod*, kar priča o enovitosti njegovega doje-

manja Boga ter kaže, da je odkril pogled na svet in življenje v luči, ki "prihaja od zgoraj". Bog se mu je po Kristusu razodel kot tisti, ki vedno deluje v dobro človeka ter ga skupaj z vsem stvarstvom kliče, naj "vstopi v njegovo slavo". Hkrati s tem, ko se je Ignacijev srce odpiralo vsemu svetu, se je učil spoštovati izvir njegove veličine: njegov izvor v Bogu ter namen, s katerim ga je Bog ustvaril; ta je, odsevati Božje veličastvo ljudem, da bi ga slavili in bili srečni. Zato, pravi Ignacij, gleda na vso stvarnost "v Stvarnikovi luči" in "z ljubeznijo, ki prihaja od zgoraj", ter jo gleda oživljeno z božjo dinamiko stvarjenja, ki jo usmerja na pot k Bogu. V Stvarnikovi luči "hoče gledati na svet, ga razumeti, ljubiti in uporabljati".

V luči njegovega doživljanja Boga kot Stvarnika, vedno dejavnega počela in izvora ter zadovoljujočega končnega smisla vsega stvarstva, se dve resnici vtisneta v Ignacijeve misli ter oblikujeta ves njegov odnos do sveta. Prva zadeva obstoj vseh ustvarjenih bitij v Bogu, od katerega imajo vso lepoto; druga razlaga njihovo usmerjenost in dragoceno dinamiko, ki izhaja iz nje. Tako za Ignacija celo najmanjši delec stvarstva odseva Božje veličastvo, ki je skrito v njem.

Medtem ko Bog sam govori o "ljudstvu, ki sem ga zase upodobil, da bodo pripovedovali mojo hvalo," (Iz 43,21) in apostol Pavel ponavlja: "Kajti iz njega, po njem in zanj je vse: njemu slava na veke!" (Rim 11,36), smo ljudje nemirni in tesnobni, ko opazujemo ustvarjeni svet. Imamo moč, da se dvignemo od vidnih k nevidnim stvarjem in celo k Bogu, ki po njih izkazuje "svojo večno mogočnost in božanskost" (Rim 1,20). Stvarstvo nas lahko vodi k Bogu, ker je po svoje njegov jezik in razodetje ter nosi Božji pečat. Ignacij piše: "Isti Božji duh je v vsem," in: "Vse dobro, ki ga iščemo v

ustvarjenih bitjih, je še z večjo popolnostjo prisotno v Njem, ki jih je ustvaril." Zato "moramo vse dobro, ki ga vidimo v ustvarjenih bitjih", pripisati neposredno Bogu.

Ignacijeva temeljna misel je, da so "vsa druga ustvarjena bitja na zemlji" del Božjega načrta ter nam omogočajo, da dosežemo svoj smisel: častiti Boga in mu služiti. V tolikšni meri, kot bomo v vsakem bitju znali videti njegovo naravno sposobnost, da označja Božjo slavo, se bomo vključili v univerzalni red stvarstva, red, ki je svet in božji. V zaključku *Konstitucij* Ignacij izrazi željo, da bi njegovi duhovni sinovi postali sodelavci pri Božjem delu "v skladu z načrtom Božje previdnosti. Kajti Bog želi, da ga slavimo po naravnih sredstvih, ki jih daje kot Stvarnik, in po nadnaravnih sredstvih, ki jih daje kot začetnik milosti." Ta temeljna drža v Ignacijevem življenju, spoštovanje in ljubezen do vseh ustvarjenih bitij, ker bivajo v Bogu, je sad njegovega pristnega srečanja z Bogom. Psalmist piše: "Nebesa pripovedujejo o Božji slavi. (...) To ni govor, to niso besede, njihov glas je neslišen; po vsej zemlji gre njihov glas, do konca sveta njihove besede" (Ps 19,2; 4-5).

Z dejanjem stvarjenja je Bog v vse stvarstvo vtisnil pečat, ki oznanja ime Boga kot "Stvarnika in Gospoda". Isto dejanje, kot ga je priklicalo v obstoj, stvarstvu daje tudi gibanje in smer. "Zakaj on je ukazal in bili so ustvarjeni" (Ps 148,5). Vse, česar se dotakne, usmerja na pot k slavljenju Boga.

Tak način razmišljanja, po katerem ima vse svoj začetek v Bogu, ne pusti, da bi ljudje ostali osamljeni v svojem odnosu do Boga. V Ignacijevih očeh je vse stvarstvo, in on sam z njim, pritegnjeno v to gibanje "Luči sveta", ki ustvarja in privlači. Ta načrt stvarjenja je vplival tudi na Ignacijev pogled na stvarstvo. Ne samo da vsa bitja obsta-

jajo v Bogu in črpajo svojo dobroto iz njegove dobrote, temveč so pritegnjena na pot k Njemu – vse stvarstvo hrepeni, da bi vstopilo v Božjo slavo. Ignacij se ni ukvarjal s tem, da bi razumel različne oblike (poduhoavljenje, pobožanstvenje) te vrnitve k Bogu. Problematike se je lotil na višji ravni; izhajal je iz Božjega namena, iz Boga, ki ljubi svoje stvarstvo in ga kliče nazaj k sebi. Kajti Bog, ki je iz ljubezni vse ustvaril iz nič, ne more dopustiti pogube tega, kar ljubi; zgolj svobodno bitje, človek, se lahko izmakne Božjemu pritegovanju vsega ustvarjenega sveta. Svetopisemska molitev pravi: "Ti ljubiš vse, kar obstaja, in ne zaničuješ ničesar, kar si ustvaril; kajti ne bi ustvaril nečesa, kar bi sovražil." On je Bog, ljubitelj življenja, čigar "nemisljivi duh je v vsem" (Mdr 12,1). Zato "vse stvarstvo nestrpno hrepeni po razodetju Božjih sinov" (Rim 8,19). Po manifestaciji Božjih otrok, Božjih posrednikov, posvečenih Bogu, bo vse ostalo stvarstvo doseglo svoj smisel.

Sveti Ignacij močno poudarja to misel, ne samo o izvirnem veličastvu stvarstva, temveč tudi o njegovi popolni posvečenosti Bogu, ki po njegovem izvira od Boga, ki ustvarja, zato da bi pritegnil k sebi. Sam pravi: "Naj bo njegovo sveto ime čaščeno in povzdignjeno v vseh in po vseh bitjih, ker so ustvarjena s tako pravičnim in primernim namenom." Zaradi Božje slave so "bila vsa bitja ustvarjena in posvečena z njegovo večno modrostjo." Zato "ni bolj vzvišenega dela, ne le med ljudmi, temveč tudi med angeli, kot slaviti Stvarnika in voditi njegova bitja k njemu, kolikor je v njihovi moči." Kdor se zaveda ljubezni, ki jo Bog na ta način izkazuje, se mora konkretno in v duhu zvestobe predati "Bogu, v čigar službo, hvalo in slavo bi moralo biti posvečeno življenje in vse ostale stvari." Delo odrešenja, o katerem govori Ignacij, kot človekov poslednji smisel resnično zajema "vse ostale stvari na obličju zemlje", ustvarjenje za Božjo slavo. ■

Odlomek je iz knjige Cusson, Giles (1988): *Biblical theology and the spiritual exercises*, str. 58–63.

Prevedla in povzela Tanja Volk.

Inteligentna čustva v tretjem razredu

✍ Marta Premrl

Ko nanese beseda na našo šolo, velikokrat slišimo očitke, da v šolah preveč časa posvetimo izobraževanju in premalo vzgoji.

V šolstvu delam že več kot trideset let in ves ta čas posebno pozornost posvečam vzgoji.

Svet čustev

Vsak dan je veliko priložnosti za vzgajanje, vendar pa vzgoje ne smemo prepustiti samo spontanemu trenutku. To je dolgotrajen proces, ki zahteva skrbno načrtovanje. Sama se pri načrtovanju oziram na cilje, ki jih najdem v naših učnih načrtih.

V minulem šolskem letu sem učence tretjega razreda OŠ Renče, POŠ Bukovica popeljala v svet čustev. Zakaj sem izbrala ravno to področje? V začetku šolskega leta sem izvedela, da je mama moje tretješolke hudo bolna. Težko mi je bilo in čutila sem, da moram več časa posvetiti obravnavi različnih čustev.

V veliko pomoč pri delu so mi bila spoznanja, ki sem jih dobila na seminarju Inteligentna čustva.

Poiskala sem cilje, ki so nas vodili tudi v svet čustev. Cilje sem zapisala po predmetih, pri izpeljavi pa so se vsebine različnih predmetov prepletale med seboj.

a) Slovenščina:

- Otroci urijo komunikacijsko poslušanje, poslušanje umetnostnih in neumetnostnih besedil ter ob tem razvijajo sposobnost doživljanja.
- Pisno poustvarjajo umetnostna besedila.
- Tvorijo smiselno besedilo.

b) Spoznavanje okolja:

- Otroci razvijajo čut solidarnosti.
- Spoznajo, da ljudje živijo dlje kot večina živali, toda vsa živa bitja umrejo.
- Spoznajo bitja ter okolja, v katerih živijo, in njihovo medsebojno povezanost.
- Spoznajo, kako otrok nastane, se razvija v materi, se rodi, raste, in odkrivajo, kako se razmnožujejo druga bitja.

Srčne dežele

Moje ime je Amalia. Odločila sem se, da bom postala Robinzon in bom odpotovala v srce. Tam bom opazovala človekova čustva. Zelo rada imam domišljijo, zato sem narisala načrt za samo mojo domišljijisko hiško, ki bo moje vozilo na tem potovanju.

Napočil je dan za potovanje. Moja pot se je začela v ustih. Tam sem spoznala človekove grenkobe, sladkosti in kislosti. Pot se je nadaljevala po ožljju. Naenkrat pa me je močno bum, bum razbijanje vrglo naravnost v srce. Obstala sem.

Dežela sreče

Stala sem pred najlepšimi vrati, ki so bila zaobljena, polna barv in lučk. Vrata so bila svetlejša kot samo sonce. Takoj sem vedela, da se za vrati skriva srečna dežela. Nasmehnila sem se in jih odprla. Obstala sem in samo gledala, kajti prava srečna dežela mi je bila pred nosom. Hiše so bile nemogočih barv in oblik. Ljudje so bili urejeni in na njihovih obrazih se je isknila sreča. Nihče se ni prepiral, vsi smo poskakovali od sreče in se objemali. Še ptički so veselo prepevali pesmi, ki so jih znali. Na žalost je moj čas za obisk minil, kajti čakalo me je še veliko neodkritih dežel.

Dežela žalosti

Prišla sem v deželo žalosti, kjer je vse žalostno. Najbolj žalostni so izgubili mamo, očeta, dojenčka, babico, dedka, živali ... Njihova soba je bila temno modre barve. Usta so imeli povešena in so jokali. Sedeli so in gledali v prazno ali pa so kot omamljeni hodili okrog. Zdelo se jim je, kot da hodijo po temnem, vlažnem tunelu, ki mu ni konca. Jezili so se na tistega, ki jih je zapustil, ali pa so mislili, da so oni krivi smrti. A nekoč je prišel človek, ki so mu zaupali svojo bolečino in se izjokali. V svojem srčku so našli prostor za tistega, ki jih je zapustil. Tako je postalo življenje spet lepše.

Dežela jeze

Danes sem se napotila v deželo jeze. Tamkajšnji prebivalci so lahko jezni, saj znajo svojo jezo premagovati tako, da je vsem prav in da nikogar ne prizadenejo. Metali so žogice v zid ali blazine po tleh. Risali so jezo na velike liste ali jezno trgali papir. Boksali so velike žoge. Kričali so na ves glas. Na koncu so šli na dolg sprehod po gozdu, prišli do morja in ga občudovali. Tako je šla vsa jeza iz njih. Pogovorili smo se z osebo, na katero smo bili jezni. Spoznali so svoja napačna pričakovanja ali pa napačna pričakovanja drugih.

Dežela strahu

Šla sem na predstavitev strahu. Predavateljica nam je povedala svojo zgodbo. Strah je čustvo. Prepoznamo ga po tem, da se nam tresejo noge. Včasih pa bi se najraje zvili v klobčič in se skrili. Vedno pa nam srce močno razbija. Najbolj me je strah teme in različnega škripanja. Ta strah premagam tako, da si zamislim, da je to le veter, ki piha zunaj, in se umirim. Huje je, ko se škripanju pridruži še tema.

Nekega večera je mama ugasnila luč, mi zaželela lahko noč in odšla iz sobe. Čez nekaj časa je zaškripalo. Mislila sem, da so prišli tatovi. Noge so se mi tresle, zvila sem se v klobčič. Srce mi je močno razbijalo. Še enkrat je zaškripalo. Vzela sem plišasto igračko in jo stisnila k sebi. Čez nekaj časa je prišla v sobo mama in mi je povedala, da je ona hodila in povzročila škripanje. Šele takrat sem se umirila.

Različne strahove pa premagamo tako, da delamo to, kar nas je strah. Velja poskusiti.

Čas, namenjen mojemu bivanju v deželah srca, je potekel. Mamin krik, da bom zamudila šolo, me je brez hiške vrgel v ta svet. O mojih nenavadnih dogodivščinah sem najprej pripovedovala najboljšima prijateljicama in sedaj ste mojo zgodbo slišali še vi.

c) Likovna vzgoja:

- Otroci si privzgaajo smisel za izražanje lastnih zamisli.
- Razvijajo sposobnost samostojnega interpretiranja.

č) Športna vzgoja:

- Oblikujejo pozitivne vedenjske vzorce.
- Izražajo občutke z gibanjem.

d) Glasbena vzgoja:

- Otroci pozorno poslušajo zvočne posnetke skladb.
- Glasbena doživetja izrazijo besedno, plesno in likovno.

Na prvi pogled nekateri cilji ne kažejo nobene povezave s čustvi, toda tudi na cilje je treba gledati s srcem.

Izvedba

Delo je bilo razporejeno čez celo šolsko leto. V letno pripravo sem vnesla 'dan za čustvo'. Vseboval je jutranji pogovor v krogu, potovanje v deželo čustev ob knjigi Prebujena trata (Izražanje čustev: str. 84–87), branje besedila in razgovor, opisovanje dogodkov, povezanih s čustvi, izbor glasbe, izvajanje različnih vaj in reševanje problemov iz vsakdanjega življenja.

Veliko časa smo posvetili žalosti. Otroci so pripovedovali, kdaj so bili žalostni, kako so žalost pokazali, kdo jim je pri tem pomagal. S pomočjo knjige Inteligentna čustva smo izvedeli, kako prepoznamo žalost, kako se počutimo, jo izrazimo in prebolimo.

Na enak način smo predelovali jezo in strah. Posebno pozornost sem posvetila neškodljivemu izražanju jeze. V telo-

vadnici sem oblikovala vaje po postajah, kjer so otroci izražali jezo (boksanje žoge, trganje časopisnega papirja, risanje jeze, metanje žogic v zid, kričanje, metanje blazinic na tla in na koncu sprehod po namišljeni naravi, ki sprošča).

Po obravnavi vsakega čustva je sledil tudi samostojni zapis učencev o dogajanju in risanje različnih čustvenih situacij. Otroke sem med šolskim letom spodbujala in navajala na to, da so znane o čustvih vnašali v svoje življenje.

Izdali smo knjigo z naslovom Srčne dežele. Knjiga je potovala po domovih učencev. Prebirali so jo skupaj s starši in vsaka družina je napisala svoje mnenje o njej. Poslali smo jo na mednarodni natečaj za najboljšo otroško in mladinsko knjigo v Schwanenstadt v Gornji Avstriji in osvojili drugo mesto.

Rezultati

Vzgoja je življenjski proces in rezultati se ne pokažejo takoj. Pa vendar sem opazila trud učencev za lepše odnose, medsebojno poslušanje, sočutje in poskus vživljanja v drugega.

V marcu je umrla mama naše tretješolke. V jutru, ko smo izvedeli za to žalostno novico, sem dala vsakemu možnost, da je spregovoril o tem. Nato je vsak otrok napisal sožalje. Ta občuteno napisana sožalja sem povezala v drobno knjižico. Naslednji dan smo obiskali to družino. Opazovala sem otroke. Posedli so okrog deklice, se stisnili skupaj in se pogovarjali. Vsi so se s starši udeležili pogreba.

Ko je deklica prišla ponovno v šolo, smo se zjutraj zbrali v jutranjem krogu in vsak je lahko povedal, kar je želel. Deklica nam je pripovedovala o mami smrti in o slovesu od nje. Tiho smo jo poslušali.

Menim, da smo ji nudili varno okolje, kjer je prebolevala žalost, saj je ob zaključku šolskega leta rekla: "Želim si, da bi bilo tudi v četrtem razredu tako lepo kot v tretjem." ■

Literatura

Menih, Kristina, Srebot, Renata (1993): *Prebujena trata*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo in šport.

Wilks, Frances (2007): *Inteligentna čustva*. Kranj: Ganeš.

Vodenje za učenje

Tilka Jakob

Pri razmišljanju o kakovosti dela na naši šoli sem imela občutek, da delamo dobro in da smo na splošno dobra šola. Ko pa sem se začela pogovarjati (z učitelji, s starši, z učenci) o posameznih področjih dela na šoli, da bi analizirala stanje pri nas, sem ugotovila, da obstajajo razhajanja med mojo oceno in oceno ostalih.

Moj cilj je izboljšati svoje delo na področju vodenja ter ga približati pričakovanjem in željam uporabnikov. Ne le ponuditi izobraževanje, ampak povezati se s tistimi, ki se učijo. Saj učeča se organizacija nudi svojim zaposlenim priložnosti za učenje in se je sposobna tudi kot celota učiti ter spreminjati.

Teoretična izhodišča

V literaturi najdemo številne opredelitve vodenja (Erčulj, Koren, 2003).

Situacijsko vodenje temelji na tem, da morajo uspešni vodje dobro poznati organizacijsko okolje, da lahko svoj slog vodenja prilagajajo trenutnim razmeram. Glavno orožje vodij so pogajanja, sklepanje kompromisov, oblikovanje različnih zvez in razporejanje virov. Pri menedžerskem vodenju vodje posvečajo veliko pozornost organiziranju, razporejanju sredstev, načrtovanju ter nadziranju sodelavcev. Pedagoško vodenje povezujemo predvsem s spremljanjem in z usmerjanjem učiteljevega dela. Sodelovalno vodenje je tesno povezano s sodelovalno kulturo, z oblikovanjem strokovne skupnosti in s povezovanjem v šoli in med šolami.

V novejši literaturi s tega področja pa se pojavljata transakcijsko in transformacijsko vodenje. Pri transakcijskem vodenju gre za klasično pogodbo med vodjo in podrejenimi. Transformacijski vodja spodbuja vodenje pri vseh zaposlenih (npr. spodbuja sprejemanje skupnih ciljev, ustvarjalnost, uvajanje novih oblik poučevanja; nudi individualno podporo sodelavcem pri njihovem strokovnem razvoju, omogoča soodločanje...). Hopkins (po: Erčulj, 2001: 90), ki govori o modelu pedagoškega vodenja, oprede-

Foto: Natasa Pezdirc

ljenega s tremi kategorijami (oblikovanje poslanstva šole, menedžment pedagoškega procesa, spodbujanje pozitivne šolske klime), je ugotovil, da je vodenje ključni dejavnik (ne)uspeha. Ravnateljstva osrednja naloga naj bi bila zagotavljanje možnosti za čim uspešnejše učenje. Pogosto govorimo kar o vodenju za učenje. Voditi za učenje pomeni spodbujati učenje na različnih ravneh učenja, od učenja učencev in učiteljev do lastnega ravnateljevega učenja in skrbi za organizacijsko učenje in mreženje učenja. Ravnateljji, ki poznajo in pri svojem delu upoštevajo načela učeče se organizacije, bodo s svojim odnosom, znanjem, komunikacijo oblikovali razmere, v katerih se razvijajo sodelovanje, inovativnost in ustvarjalnost, med učitelje in druge strokovnjake pa bodo primerno razporedili odgovornost za rezultate dela na šoli. Učēča se šola je šola, ki se dovolj hitro in uspešno odziva na širše družbene spremembe. V takšni šoli imajo vsi akterji pomembno vlogo in delujejo usklajeno, razvijajo učenje, skupno delovanje in zaupanje. Ravnateljji naj bi bili zgled tega, kar bi radi ustvarili okrog sebe, oziroma tistega, kar bi radi videli pri drugih.

Iz prakse

Na šoli smo skupaj pripravili vzgojni načrt, razvojni načrt, letni delovni načrt. Skupaj načrtujemo tekoče delo. Veliko se pogovarjamo tudi na neformalnih sestankih, pred poukom v zbornici ob kavi. Izmenjujemo si izkušnje, dobro prakso, prevzemamo znanje drug od drugega, se spoznavamo in zorimo.

Spremljam delo in razvoj vsakega učitelja. Delovno obveznost skušam pravično porazdeliti. Večina sodelavcev se zaveda, da je od njihovega prispevka odvisen uspeh celote, da je njihovo delo pomembno. Praviloma se ti iz lastnega prepričanja odločijo za sodelovanje pri številnih dejavnostih. Negujem kredibilnost oz. se ne vtikam v stvari, za katere nisem strokovnjak.

Kot podeželska šola smo nosilec kulturnega in izobraževalnega dogajanja. Sodelujemo na vseh krajevnih prireditvah. Organiziramo številne dneve odprtih vrat, prireditve za starše in se po-kažemo navzven. Ob takšni priložnosti

povabimo starše naših učencev, krajanke, predstavnike občine, sponzorje šole, da skupaj pogledamo, kaj so učitelji in učenci pripravili. Zlasti starši prve in druge triade nam pomagajo pri izvajanju različnih dnevnih dejavnosti.

Učenci imajo vpliv na dogajanje v šoli preko šolske skupnosti. Učence spodbujamo, da samostojno opravijo določene naloge (program ob novem letu, valeta ...). V zadnjem času posebej poudarjamo pomen dobro izvedenih pogovornih ur. S pogovorom se reši marsikateri problem. Učenci se na učitelje obrnejo tako za pomoč pri vedenjskih kot učnih težavah. Nemalokrat pa učiteljem zaupajo tudi osebne težave. S tem se je izboljšala šolska klima (večja strpnost, spoštovanje). Učenci se obrnejo na tistega učitelja, ki mu zaupajo. Vloga razrednika se je s tem nekoliko porazdelila še med druge strokovne delavce. V razredih, kjer so razredne ure popestrjene s socialnimi veščinami, je opaziti manj agresivnega vedenja, nestrpnosti ipd. Učenci se ob teh dejavnostih bolj povežejo in negativnih odstopanj je manj.

Razvijanje učnih navad je področje, kjer nismo najbolj uspešni. Več pozornosti moramo nameniti domačim nalogam.

V minulem šolskem letu smo se lotili evalvacij. Z evalvacijo o izobraževanju učiteljev smo spoznali, katero izobraževanje je kakovostno pripravljeno in koristno, kaj so udeleženci pridobili in kako bodo to znanje uporabili. Z analizo ponudbe izbirnih predmetov in interesnih dejavnosti smo spoznali želje in potrebe učencev. Na področju sodelovanja s starši smo prejeli njihove predloge ter pobude, kako izboljšati komunikacijo pri nekaterih (na ravni učitelj – starši, starši – otrok), kakšen način obveščanja si želijo, da bi bolje spoznali ter razumeli življenje in delo šole. Evalvacija dela z učenci s posebnimi potrebami je pokazala, kako so ti vključeni v razred, šolo, ali so prilagoditve ustrezne, kako so izvedene individualne ure. Vrednotenje dela na ravni posameznega razreda, predmeta nam bo v pomoč pri spoznavanju kakovosti rednega pouka. Knjižni fond bomo lahko ustrezno dopolnili in izboljšali po opravljeni analizi (ustrezno število bralnih enot, uporaba, aktualnost, izposojevalni čas ...).

V prihodnje bomo v evalvacijo zajeli še: sodelovanje s krajem, knjižni fond, tekmovanja, raziskovalne naloge, šolo v naravi, obisk pouka, ocenjevanje znanja, prednostne naloge, odzivnost šole na probleme, varnost, dostopnost, delo z nadarjenimi učenci ... Analiza sodelovanja z okoljem naj bi pokazala, ali smo dovolj odprti za okolje, ali se pravilno povezujemo navzven, ali se pravilno promoviramo, ali smo našli ustrezne sponzorje za šolski sklad. Evalvacija dela z nadarjenimi učenci naj bi pokazala, ali smo pripravili dovolj zanimivih oblik dela, ali so naloge dovolj zahtevne, ali smo te učence dovolj 'izkoristili' (tekmovanja, projekti, raziskovalne naloge). Evalvacija programov šole v naravi (tako lastnih izvedb kot tistih v CSOD) pa bi pokazala, ali so vsebine primerne, zanimive, ali je ustrezen kraj izvedbe, cena ipd. Analiza prednostnih nalog bo pokazala, ali smo si postavili realne cilje in v kolikšni meri smo jih uresničili (npr. nabava in uporaba informativno-komunikacijske tehnologije).

Soočanje s teorijo

Šola na vedenje svojih učencev vpliva zlasti z ozračjem in s svojo značilno šolsko kulturo. Učitelji in učenci so mi v pogovoru povedali, da se klima na šoli izboljšuje. Premalo smo še dosledni pri uresničevanju vzgojnega načrta. Učenci se premalo zavedajo svojih dolžnosti in odgovornosti. Premalo vzpodbujamo učence, ki zmorejo več. Učence moramo bolj spodbujati k samostojnemu, odgovornemu delu, zlasti z raznimi delavnici na razrednih urah, dnevih dejavnosti, pa tudi na roditeljskih sestankih. Vsak naj bi se zavedal, da je osrednja vrednota v šoli učenje. Medsebojni odnosi med učenci in učitelji, starši in učitelji ter odnosi znotraj strokovnih skupin morajo temeljiti na zaupanju. Zaupanje v učiteljevo delo, njegovo znanje in strokovnost je temelj dobrih medsebojnih odnosov v šoli.

Pri načrtovanju ukrepov za izboljšanje stanja na šoli bomo uporabili izsledke analiz, ki so že narejene. V prihodnje si bomo vsako leto izbrali eno prednostno področje in ga analizirali. Vključili bomo dve skupini (učitelji –

vodstvo, učenci – starši); vsaka bo ocenjevala izbrano področje s svojega vidika. Večkrat se moramo vprašati tudi, kako lahko izboljšamo svoje delo, kako še bolj kakovostno učiti. S pomočjo rezultatov evalvacije bomo poskusili izboljšati počutje naših učencev, spodbuditi strokovne razprave v zbornici o učenju in poučevanju, doseči še boljši odnos s starši in drugimi uporabniki ter zagotoviti kakovostno izobraževanje in osebnostni razvoj naših učencev. Na osnovi interpretacije stanja bomo domislili načrt, kako ohraniti uspehe oz. kako izboljšati in odpravljati slabosti. Na rednih tedenskih sestankih bomo pregledali rezultate evalvacij (vprašalnikov, poročil ...), poiskali odgovore ter sprejeli ustrezne ukrepe (sklepe) in jih takoj začeli uresničevati.

Zaključek

Po letu ravnateljstva sem spoznala, da je vloga ravnatelja pri ustvarjanju pogojev za poučevanje in učenje zelo pomembna. Zavedam se, da me s postopnim uvajanjem sprememb čaka veliko dela in trenutkov, ko se moram odločiti za poteze, za katere še ne vem, ali bodo res prinesle tisto, kar si želim. Trudila se bom tudi vzpodbujati zaposlene, da bodo prepoznali in izkoristili svoje zmožnosti. Cilj je dobra šola, kakršna bo omogočila najboljše razmere za razvoj svojih učencev in bo znala odgovoriti na različna pričakovanja javnosti, zahteve okolja ter sprememb v družbi. Naj sklenem: "Če ravnatelj svoje delo dobro opravi, bi moralo delo na šoli gladko teči tudi v njegovi odsotnosti." (Beers, 2007). ■

Literatura

Erčulj, Justina (2001): Vodenje za učenje in učenje za vodenje. V: *Management v evropskem okolju: zbornik 1. strokovnega posveta Visoke šole za management v Kopru*. Koper: Visoka šola za management v Kopru, str. 87–97.

Erčulj, Justina, Koren, Andrej (2003): O vodenju vzgojno-izobraževalnih organizacij. V: *Vodenje v vzgoji in izobraževanju 1*, str. 7–16.

Tratnik, Monika, Budnar, Meta (2002): Nekateri pogledi na vlogo šole v času sprememb. V: *Vzgoja in izobraževanje*, letnik 33, št. 1, str. 14–17.

Resman, Metod (2002): Vzvod šolskega razvoja. V: *Sodobna pedagogika*, letnik 53, št. 1, str. 8–26.

Beers, Barry (prevredla Urška Zupanec) (2007): *Šole učenja: praktični priročnik za učitelje in ravnatelje*. Ljubljana: Državni izpitni center.

Foto: Matej Hožjan

Spor pri pouku glasbe

Iz šolske prakse za šolsko prakso

Primer iz šolske prakse

Zgodilo se je v zadnji tretjini lanskega šolskega leta v manjši mestni šoli pri pouku glasbe. Učenec predzadnjega razreda je zamudil k pouku. V učilnico je vstopil s slušalkami na ušesih. Na ukaz učitelja, naj jih spravi, ni reagiral. Sedel je na svoje mesto. Iz mimike obraza in telesnih krenov je bilo očitno, da posluša glasbo. Učitelj je nekajkrat ponovil ukaz, naj spravi slušalke in se pripravi na pouk, vendar zaman. Učenec se je delal, kot da nikogar ne sliši. Ko je začel učitelj razlagati novo snov, je učenec tako močno povečal glasnost predvajane glasbe, da učenci niso mogli slišati razlage. Na zahtevo, naj preneha, je jakost še povečal. Tedaj so mu začeli prigovarjati sošolci, naj neha, vendar zaman. Učitelj je odprl vrata učilnice, misleč, da bo prenehal. Ker tudi to ni pomagalo, je poslal enega od učencev po ravnatelja. Le-ta je kmalu prišel in začel učenca ogovarjati. Tudi zaman. Odločil se je poklicati starše. Že čez nekaj minut sta se na vratih pojavila mati in ravnatelj. Mati se je brez besed pogrnala mimo učitelja do klopi in mu na silo iztrgala slušalke. Sin se je razjezil in začela sta se grobo prepirati. Ravnatelj je dejal materi, naj zapusti učilnico, kar je storila obenem z njim, ki je šel poklicati policijo. Učenec je šel za materjo. Ustavil se je pred učiteljem in vanj z vso silo vrgel v kepo zmečkan list ter mu grozil, da bo že videl.

V šolski dvorani se je medtem odvijala kulturna prireditev. Učitelj je pokazal učenčevemu prijatelju, naj tega odpelje iz razreda, ostalim učencem pa, naj gredo z njim. Odšli so na prireditev, kjer so ostali do konca ure. Medtem je prišla policija, učenca in mamo pomirila in ju odpeljala domov. Ko so odhajali, se je učenec na stopni-

Foto: Natasa Pezdir

šču bežno srečal z učiteljem in mu ponovno grozil ter poskušal z njim celo fizično obračunati. Učitelj se je brez besed umaknil, učenec pa je zapustil šolo v spremstvu policistov in mame.

O dogodku sta policista obvestila Center za socialno delo. Predstavnici sta prišli naslednji dan v šolo in opravili razgovor z obema vpletenima. Od učitelja sta želeli pisno poročilo. Čez nekaj dni je poklical na šolo še policist in predlagal učitelju, naj prijavi učenca, ki je prišel v šolo že naslednji dan in se delal, kot da se ni nič zgodilo. Tudi vodstvo šole se po dogodku s primerom ni več ukvarjalo.

Odmev: Albin Vrabič, ravnatelj na srednji šoli

Gre za zelo hud primer nasprotja med učencem in učiteljem. Učenec se je že pred vstopom v razred iz nam neznanih razlogov odločil, da se bo učitelju maščeval z bojkotom pouka in pretirano glasnim poslušanjem glasbe. Zelo verjetno je proces, po občutenjih učenca, sprožil učitelj z neprimernim odnosom do njega v preteklosti ali pred kratkim ali pa oboje. Čustva so prevladala nad razumom. V opisu se večkrat pojavi beseda ukaz, ki daje slutiti, da so se vsi z učencem preveč na trdo pogovarjali. Javna grožnja in vržena papirna kepa in ponovna grožnja

učitelju s poskusom fizičnega obračunavanja na koncu kažeta na to, da je učenec prepričan, da je za vse težave, ki so se mu zgodile danes (da je prišel razburjen v razred, da ga je mati ponižala pred sošolci, da je moral oditi v spremstvu policije ...), najbolj kriv učitelj. Pomembno je, da je treba njegovo prepričanje, ki je lahko pravilno, delno pravilno ali izkrivljeno, čim prej razčistiti v zelo odprtem pogovoru med učiteljem, učencom, ravnateljem, starši in šolsko svetovalno službo. Ravnatelj z učiteljskim zborom pa se mora odločiti za primerne dogovore in ukrepe, da bo možno nadaljnje sodelovanje in delo vseh, sploh pa učenca in učitelja.

Odmev: Marjan Žveglič, svetovalac na zaupnem telefonu Samarijan

Izhodišče mojega razmišljanja o dogodku je trdno prepričanje, da je (bil) učenec, o katerem teče beseda, v hudi stiski (morda zaradi razmer v družini) in je s svojim načinom ravnanja glasno kričal na pomoč. Iz tega prepričanja bi – na mestu učitelja – zajemal moč, da me dobesedno prav noben odziv učenca ne bi razjezil in spravil iz ravnotežja. Če bi tega ne zmoget, bi si očitil, da sem utaplajočega še dodatno potunkal. Učence v razredu bi *prosil* naj malo potrpijo, stopil bi do tega učenca, sedel poleg njega in ga z nasmehom na obrazu *prosil* (nikakor ukazal), če lahko govorim z njim. Pri tem bi vztrajal tako dolgo, dokler učenec ne bi snel slušalk. Potem bi se potrudil prepoznati njegova čustva; morda jezo, obup, občutek nemoči ... Tako bi se s svojimi čustvi soočil tudi učenec, vzpostavil stik s seboj in se toliko pomiril, da bi ga lahko nagovoril za zmenek po pouku. Ostale učence v razredu bi spomnil, da se lahko kdaj zalomi vsakemu. Zato ne obsojamo, ampak, če le moremo, pomagamo. ■

O krivdi, ki jo otroci prevzemajo nase

Če starši niso sposobni normalnega odnosa z otroki

✍ Andrej Perko

Pred dobrim letom je pri meni poiskal pomoč mlad fant, ki se je znašel v takšni stiski, da ni mogel ne študirati ne delati. Bil je blokiran na vseh ustvarjalnih področjih življenja. Lahko bi rekli, da je živel kot rastlina, zaprt vase in v svoj svet. Odraščal je v družini, kjer je bilo veliko nasilja s strani očeta, predvsem psihičnega. Mati ni znala zaščititi svojih otrok in rezultat je bil popoln umik tega fanta v svoj svet, da je lahko preživel.

Ob čiščenju odnosa s starši je v začetnem obdobju urejanja pisal dolge in zelo zanimive spise. V razmišljanju ob predstavitvi nekega dekleta na sestanku skupine je opisal občutke krivde, ki jih še danes nosi globoko v sebi.

Slavico muči občutek krivde. Makaj muči, ubija jo, mori, duši, leže na njeno dušo tiho, mirno in nato stisne kakor neslišni morilec, se priplazi neopažen in nato opravi svoje do kraja gnusno dejanje. Ubije zdravo presojo, razum, pamet, um, tisto naj-

lepše, prečudovito, prekrasno, tisto, kar nas dela človeške, kar zakolje humanost, zaštiha človeško bitje, ga spremeni, zreducira na nivo navadne živali, ki le še je, pije, spi, obupuje in crkuje na obroke. Krivda. Neizprosno kriv, kriv za vedno in vekomaj, priklenjen na sramotilni steber največjega, najbolj pošastnega greha, ki ga ni moč ne pozabiti, ne izbrisati, ne potlačiti, temveč le izročiti mu svoje življenje, če skupek bolečine in neprestanih vdihljajev telesa sploh še lahko nosi tako visokoleteč naziv. *Kriv*. Dokončno, neizpodbitno kriv. Kriv, ker čutim grozljivo popačenje v svojih globinah, kriv, ker sem ljudi, ki bi jih moral imeti rad, sovražil, kriv, ker sem si drznil, ker sem si upal, ker sem ... moral. Moral, tako kot Slavica, tako kot nešteto drugih ljudi, ki so bili prisiljeni v to, ne da bi jih vprašali, ali si to želijo, ne da bi jim dali možnost izbire, ker pamži tako ali tako nimajo nobene besede. Če te zatirajo, če te uničujejo, če teptajo po tebi, če te skušajo razbiti na prafaktorje, zakaj je potlej otroku odvzeta pravica do lastnega doživljanja, pa najsi bo to še tako nenaravno. Saj se nismo sami prostovoljno zabijali v tla, se topli, si grenili življenja! Zakaj potem krivda, ki vodi naravnost v pozabo, ki groteskno skuša z luknjami v spominu zapolniti vez med srečnim otroštvom in še veliko bolj veselo odraslostjo, pa čeprav je spominov toliko in so tako brutalni, da jih v celoti ni mogoče izbrisati!!! Zakaj krivda? Ker ni naravno. Pa kaj, če ni naravno! Seveda, da ni!!! Madona, če sem dan za dnem preživel v svoji sobi, zato ker mi drugega ni preostalo, če so se drli, da sem kreten, gnoj, cigo, govno, idiot, smet, svinja vsakič ko sem le odprl usta; če je doma bilo sranje, če je oče

Foto: Peter Prebil

prenašal svoje neumnosti in patološko navlaklo na brata, on pa nato name, mama pa je bila zmedena in je lahko le nemočno opazovala, kaj se dogaja; če je bilo totalno, čisto sranje, a lahko potem čutim, kar čutim?! Ne!!! Kriv, kriv, kriv, kriv in za vsak slučaj, da ne boš pozabil, ti povem še enkrat: kriv si! In če sem kriv, to pomeni, da ne bi smel obstajati, da ne bi smel živeti, zato sem se dolga leta prepričeval (še danes se občutek kdaj vrne), da sem si vse skupaj izmislil, da je moja domišljija podivjala, namalala v zavest neke pošastne neumnosti, bedarije brez repa in glave, jih zabetonirala v moje možgane, v predel, ki služi pomnjenju preteklosti. Moj Bog, še sam komaj doumem, kako neizmerno sem pred leti sovražil svojo družino. Sovražil in se boril z občutki krivde, ki so me sodili, obsodili in me dokončno prisilili, da sem verjel, da zaradi mojega sovraštva ni na celem svetu večje barabe, kot sem sam, večjega kupa svinjarije, zločinske zmede, ki misli le nase in na nikogar drugega. Če temu dodam še neprestano zajedljivo žaljenje, kletvice in na videz prikrita sarkastične pripombe, ki so bile izražene z jasnim in nedvoumnim namenom, je potem sploh čudno, da sem se zaprl vase? O mater, kako sem sovražil očeta! Najraje bi ga bil ubil. Tisti udarci so tako neznosno pekli, boleli, razjedali mojo samopodobo, ko je zamahnil – še danes mi je slabo, ko to pišem. Zapeklo je v duši, ne na koži, kajti telo se pozdravi, rdečica izgine, celo o črni barvi v kratkem ni ne duha ne sluha, toda madež, pa naj si bo rdeč ali črn, ostane zarit v uničeni samopodobi, postane stalen spremljevalec umazane, do kraja svinjske duše, ki je z nešteto takšnih madežev bolj podobna razlitju raznoraznih barv po slikarskem platnu kakor pa čemu drugemu.

Sovražil sem mamo, očeta in brata, vse tri. Neizmerno in prikrito, čeprav si je moje sovraštvo izborilo pravico biti in se je vsakič, ko sem čutil krivico, zarisalo na mojem obrazu, ki je nedvoumno kazal, kaj bi storil, če bi bil večji in močnejši kot oni, ki so me napadali. Spomini. O, ti prekleti spomini!

In danes je sranje, ko med sestankom terapevtske skupnosti sedim na

stolu, pogreznjen sam vase in se moje roke je-kleno oklepajo glave, mišice napeto stiskajo prste, da se krivijo pod njihovo silo, pljuča di-hajo težko in počasi, kot bi na prsih tiščal velik kamen. Stiska me. Nisem navajen. Nisem navajen, da me nihče od navzočih nekam ne pošlje, da mi nihče ne reče, da sem zavaljen kup smrdljivega gnoja. Nato me terapevt izpostavi. Za trenutek se mi zrola. V momentu je, kakor da sem izgubil tla pod nogami. Pufffff in zletim po tleh. Zakaj za boga milega sem sploh rinil v socialno-andragoški program, ko pa sem dobro vedel, da temelji na skupinski dinamiki in so takšni dogodki neizbežni, da se je treba razkriti, izpostaviti, pred množico ljudi izpovedati? Ne verjamem nikomur, pa čeprav bi rad. Da delam, pravi doktor, da pišem, da sem napravil 'veličasten' korak, ko sem navezal stike z očetom, meni pa gre na bruhanje. Kaj naj bi drugega storil? Se skrival pred njim, kot sem se vsa ta leta? Se zaposlil in obenem vpisal redni študij, kar je že malodane smešno (mogoče izredni, redni pa je le oddaljena fantazija), saj takšnega pritiska ne bi zmogel? Napravil sem, kar sem pač moral in kar je bilo najbolj pametno, in nato poslušam nekaj o korakih, kot bi bil prvi človek na Luni. In vsi me gledajo in si mislijo, da mi je uspelo nekaj velikega, da sem sposoben, jaz pa se počutim kot kup povoženega dreka, ker ne verjamem niti besedice, ne verjamem, ker je to zame heretizija. Kot da bi si vse skupaj izmislil, sedaj pa nategujem ljudi okoli sebe in zahtevam neko lažno usmiljenje. Kozlal bom. Dviga se mi, dobesedno čutim, kako me zvija, šraufa. Sedim in čakam, upam, da želodčna kislina ne bo udarila skozi usta na plan, kakor val me prevzame smrtni strah, da bo

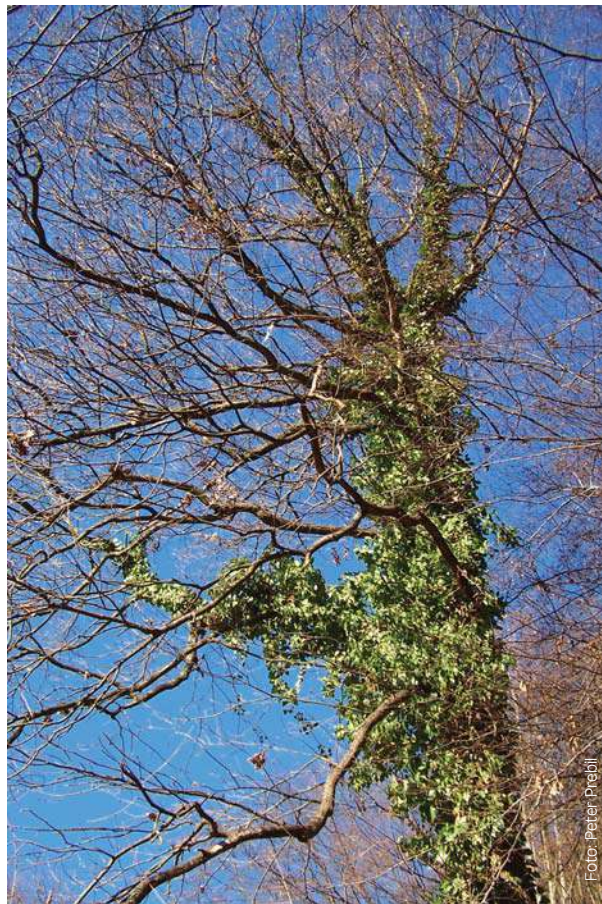

Foto: Peter Prebil

nekdo zapazil mikroskopsko majceno luknjico v moji fasadi in ugotovil, kdo in kaj v resnici sem. Čutim se krivega, krivega in osramočenega, ker sem, kakršen sem.

Komentar

Z občutki krivde se ne da opravi čez noč. So odgovor otroka na patološke odnose v družini. Izkušnja kaže, da človek potrebuje od tri do štiri leta, da se 'očisti' svojih staršev. Delovati pa mora vsaj na dveh ravneh: z delovanjem v programu urejanja mora dejavno spreminjati svoj način življenja – to pomeni, da korektno opravlja naloge, ki jih mora oziroma mu jih življenje vsak dan sproti nalaga. Tako doživlja male uspehe, ki krepijo njegovo samozavest in pogum, da se s starši 'spopade'.

Vzporedno s spreminjanjem življenjskega sloga in korektnim aktivnim delovanjem pa mora potekati tudi psihoterapija v ožjem smislu, ko posameznik ozavešča vsa svoja travmatična doživljanja, si staršem upa zameriti in v procesu okrevanja na koncu tudi odpustiti. ■

Krivda in kesanje

✍ Marjeta Avsenik

Danes mnogi živijo z močnimi občutki krivde. Pogosto se tega niti ne zavedajo, pa vendar občutki krivde zelo močno vplivajo nanje, na njihov način življenja in na ljudi, s katerimi živijo. Občutke krivde lahko delimo na resnične in nevrotične (neresnične, privzete ali introjicirane).

Nevrotična krivda

Občutki krivde ljudi hromijo pri spletnanju medosebnih človeških odnosov. Naredijo jih ranljive in ponižne, hkrati pa tudi odmaknjene od drugih. Ljudje z močnimi občutki krivde se namreč težje odločijo za to, da bi z nekom stopili v prijateljski ali intimen osebni odnos.

Občutki krivde se naselijo v ljudi iz zelo različnih vzrokov. Lahko se nanašajo na človekovo osebnost, na njegove osebnostne lastnosti, lahko mu jih vcepijo njegovi starši že v otroštvu in mladosti, pri čemer pa se svojega napakega ravnanja niti ne zavedajo. Nekateri starši vzbujajo te občutke z objestnim in vzvišenim vedenjem do otrok. Otrokom lahko občutke krivde vzbujajo tudi malomarni starši, ki prenašajo v sebi veliko žalosti in razočaranja nad življenjem. Otroci objestnih in vzvišenih staršev doživljajo stisko, ker čutijo, da so za njihove starše bolj pomembni hobiji in konjički kot pa otrokovi interesi in da jih druge stvari bolj pritegnejo kot njihovi otro-

ci. V takšnih primerih imajo le-ti občutek, da njihovi uspehi za starše nimajo prave vrednosti in da zato o svojih dosežkih ni smiselno pripovedovati. Otroci niti ne vidijo smisla v tem, da bi staršem pokazali, kar so dobrega naredili ali dosegli. Zato doživljajo, da staršem njihovo veselje, ponos ali pa na drugi strani tudi strahovi ne pomenijo nič. Za starše so otrokova občutja brezpredmetna. Taki starši popolnoma prezrejo doživljanje svojih otrok, sporočajo jim svoj prikriti posmeh, svojo nedostopnost in neprizadetost ob njihovi potrebi po priznanju. Tako delujejo tudi starši, ki trpijo v sebi žalost in razočaranje nad življenjem. Taki starši ne zmorejo potolažiti svojih otrok, ko so ti žalostni ali se v njih vzbujajo različni strahovi.

Občutki krivde, ki se porodijo v otrocih že v najzgodnejših letih, so zelo močni in imajo velik vpliv na človekovo delovanje. So lažni občutki, ker ne odražajo njihove resnične krivde. Občutek krivde so posvojili, prevzeli od drugih, ga ponotranjili – introjicirali.

Kot odrasli pogosto prevzemajo na svoja ramena bremena drugih, prepričani pa so, da so sami nevredni ljubezni, pozornosti in da niso dovolj pomembni, da bi se kdor koli ukvarjal z njimi, z njihovimi težavami. Tudi sami s sabo se nočejo ukvarjati. Zanje je pomembno, da najprej rešijo težave drugih, zase pa si ne vzamejo časa oziroma se počutijo krive, kadar si čas kljub vsemu vzamejo. Reševanje težav drugih čutijo kot dolžnost, hkrati pa občutijo krivdo, kadar bi želeli poskrbeti sami zase in za svojo srečo. Za odraslo osebo, ki so ji starši kot otroku naložili breme krivde, je bolj pomembno, da se zanima za druge, da skrbi za njihovo dobro počutje, za to, da imajo drugi urejeno življenje. Sebe tako pogosto postavi na stranski tir, pozabi nase in se popolnoma posveti drugim.

Za vsakega človeka, ki želi živeti polno življenje, vendar v sebi nosi občutke krivde, je pomembno, da pridobi občutek za lastno vrednost in za lastno dostojanstvo, da začuti, da je v resnici tudi on pomemben člen v skupnosti ljudi, v kateri živi, ter da lahko, da ima pravico in tudi dolžnost poskrbeti zase. Občutek lastne nevrednosti in nenehne porazenosti je namreč za človeka nekaj neznosnega, ga uničuje ter mu jemlje življenjsko voljo in moč.

Resnična krivda

Človek občuti krivdo zaradi dejanj, ki jih je v resnici naredil narobe, in zaradi posledic, ki sledijo iz teh dejanj. V tem primeru so občutki krivde upravičeni in je človek dolžan dejanja popraviti, če je to mogoče. Občutki krivde so torej pozitivni, kadar človeku pomagajo odkriti njegove napake in ga vzbudijo k temu, da jih popravi oziroma da v prihodnosti ne ravna enako, sočloveku pa pomagajo, da se reši svojih negativnih navad in razvad. Alenka Rebula v članku z naslovom *Napake in krivda* pravi: "Občutek krivde je umesten in prinaša dobre sadove le v primeru, da je minljiv in vezan na točno določene dogodke. Če traja zelo malo, samo toliko časa, da nam pomaga odkriti resnico, je koristen, tako kot luč, ki posveti v temi. Ta boleči trenutek sicer moramo srečati in v njem je skoraj nujno začutiti povzročeno bolečino, toda končal naj bi se takoj, ko je opravil svojo nalogo. Že takoj potem postane škodljiv, saj nam preprečuje, da bi razumeli pot iz navade, ki nas je tja privedla." To pomeni, da ob spoznanju lastnih napak in ob občutku krivde, ki človeka v tem trenutku 'napade', le-ta ne postane žalosten, ampak je celo iskreno vesel, da je spoznal lastno napako, in se veseli odkrivanja samega sebe ter različnih načinov, kako lahko napako popravi in kako naj v prihodnje ravna, da je ne bo ponovil.

“Človek lahko doživi odpuščanje svojih napak samo takrat, ko slaba dejanja in napake prepozna kot svoja, ko zaradi njih občuti krivdo, jih obžaluje ter se jih kesa. To osvobajanje pomeni za človeka začetek truda, da napake popravi in jih 'izniči'.”

Za vsakega človeka je nujno, da se zave storjenih napak in jih poskuša popraviti, kolikor je to mogoče. Tako postane povezan z resnico. V krščanstvu rečemo, da ostane povezan z Bogom. Vsak človek je grešen, slaboten in dela napake. Prav je, da se tega zaveda, in ni narobe, da občuti resničen občutek krivde

dekle naredilo splav, in moral se je soočiti z izbiro, da bi razrešil bolečino. Čeprav ni hotel splava, je spoznal, da je imelo njegovo dekle pravico do odločitve. Bil je soudeležen in moral je priznati, da je bil po svoje kriv tudi on, da se je to življenje končalo. Po njegovem moralnem kodeksu je bil splav vrsta umora, zato ni imel druge izbire, kakor da

Pomen pravega kesanja

Ko človek spozna, da je v svojem življenju naredil nekaj narobe, da je storil nekaj, kar je drugega prizadelo, in mu je s tem storil krivico, občuti v sebi resnično krivdo in je tudi pripravljen videti samega sebe kot nepopolnega in grešnega človeka. Spozna svojo nepopolnost in krivična dejanja, ki jih je storil v odnosu do bližnjega. Tedaj lahko pokaže, najprej pred samim seboj, potem pa tudi pred drugim, svoje obžalovanje. Ko je torej pripravljen videti in priznati svoje napake, lahko to drugemu tudi pove – pred drugim obžaluje te napake in se jih kesa, kot pravi Alenka Rebula: "Če smo iskreno obžalovali, kar smo storili, in če je bilo mogoče drugemu to tudi povedati, ker je bil pripravljen poslušati (kar ni pogosto ...), potem je zdaj odvisno od njega, koliko še hoče trpeti za to, kar smo storili. Če ne zmore odpuščanja, to ni več odvisno od nas, ampak samo od njega. Odpustil bo, ko bo nehal trpeti, to pa lahko doseže le on sam." V trenutku, ko človek svojo krivdo prizna in jo obžaluje, se lahko začne tudi proces osvobajanja od občutkov krivde in sramu. To pomeni, da lahko človek doživi odpuščanje svojih napak samo takrat, ko slaba dejanja in napake prepozna kot svoja, ko zaradi njih občuti krivdo, jih obžaluje ter se jih kesa. To osvobajanje pomeni za človeka začetek truda, da napake popravi in jih 'izniči'. Tako najde notranji mir, ki ga prinese odpuščanje s strani tistega, ki mu je bila storjena krivica. Vedeti moramo, da ko drugemu storimo krivico, ta trpi. Krivica povzroča trpljenje. Od njega je torej odvisno, ali je pripravljen odpustiti. Odpustiti bo zmoget, ko bo zaradi storjene krivice prenehal trpeti. To pa ne pomeni, da ima pravico v nedogled obtoževati tistega, ki mu je krivico storil; še posebej ne, ko se človek za storjeno krivično dejanje iskreno opraviči in poskuša krivico, ki jo je storil, tudi popraviti. ■

Foto: Nataša Pezdirc

zaradi storjenih napak. Hkrati pa je moralno močan takrat, ko zmore napake in svoj greh priznati ter se trudi, da jih ne bo več ponavljal. Pomembno je, da se človek zaveda, da mu Bog odpusti grehe v trenutku, ko jih prizna in jih popravi po svojih najboljših močeh.

“ Za vsakega človeka, ki želi živeti polno življenje, vendar v sebi nosi občutke krivde, je pomembno, da pridobi občutek za lastno vrednost in za lastno dostojanstvo, da začuti, da je v resnici tudi on pomemben člen v skupnosti ljudi, v kateri živi, ter da lahko, da ima pravico in tudi dolžnost poskrbeti zase. ”

Frances Wilks v knjigi *Inteligentna čustva* tudi za resnično krivdo navaja nekaj primerov. Eden od njih je: "Nekoga fanta je mučila krivda, ker je njegovo

razmišlja o sebi kot o soudeležencu pri umoru. Lahko bi se odločil, da bo spremenil svoj moralni kodeks in dovolil, kot to dovoljuje zakon, splav v določenih primerih, ali pa bi se imel za neke vrste morilca in nosil to breme. Ko se je potem odločil za drugo smer, je razmišljal, da bi izgubo nadomestil z dobrodelno dejavnostjo in da bi posvetil življenje načelom, ki se mu zdijo pomembna. To je vodilo do preoblikovanja njegove krivde iz hude bolečine v znosno breme in ni več bro-milo njegovih dejanj."

Resnična krivda daje človeku možnost, da svoje slabo dejanje popravi. To ga lahko odveže njegove krivde. To dejanje se seveda spreminja glede na okoliščine in na dejanje, ki ga je pripeljalo do občutka krivde. Resnična krivda je odvisna od človekovega osebnega sistema vrednot in mu ponuja trdno izbiro: ali spremeni svoje vedenje ali pa po-movanje vrednot.

Literatura

Rebula, Alenka (2008): *Napake in krivda*. Na: <http://www.alenkarebula.com/index.php?page=include/vidi.php.id=224>, 21. 9. 2008.

Šinkovec, Silvo (2001): *Moralni čut*. V: *Vzgoja*, letnik 3, št. 12, str. 3.

Wilks, Frances (2001): *Inteligentna čustva*. Kranj: Ganeš.

Trenutki modrosti

Sporočilo knjige *Moje življenje*

✂ Janko Jarc

Po naključju mi je prišla v roke knjiga Marije Demšar Moje življenje, ki jo je uredila dr. Marija Stanonik in jo je v 100 izvodih leta 2007 založilo Muzejsko društvo Žiri. Zakaj je knjiga s tako majhno naklado in z niti stotimi stranmi tako pritegnila mojo pozornost? Zaradi opisov posameznih dogodkov, ki izstopajo s svojo izpovedno močjo, še bolj pa zaradi avtoričine življenjske moči, vztrajnosti, zaupanja v Boga in ljudi, zaradi njenega pozitivnega gledanja na življenje kljub težkim preizkušnjam.

Svoje življenje je gospa Marija opisala na željo svojih otrok. Verjetno je o teh dogodkih svojim petim otrokom pripovedovala že neshetokrat, sedaj pa jim jih podaja kot celoto. Dogodki si sledijo tekoče, z opisom posameznih podrobnosti, ki so se globoko zapisale v njen spomin. Bralc kar čuti, kako je ob pisanju podživljala svoje življenje.

Tako drugačna se mi zdi Marija Demšar od podobe slovenske matere, ki smo jo povzeli po Cankarju. Vedno bolj sem prepričan, da smo Slovenci prevzeli Cankarjevo, to je moško vedenje matere, ne pa njeno pravo podobo, saj ne vemo, kaj je njegova mati resnično čutila in doživljala. Poznamo samo pisateljevo doživljanje matere in njegov odnos do nje. Pri Mariji Demšar pa gre za opis njenega življenja in doživljanja brez posrednika. V drugem delu knjige njeno pripoved zelo dobro dopolnjujejo spomini in izpovedi njenih otrok. Ker jih je pet, vsak

posreduje svoje izkušnje in s tem na svoj način dopolni podobo svoje matere. Sicer pa se moramo strinjati tudi z mislijo sina Franca, ki je zapisal: "Mama sodi v generacijo ljudi, ki sedaj hitro izginja."

Marija Demšar (roj. Čadež) se je rodila leta 1915 v Gorenji Dobravi, končala osemletno šolanje in nato opravljala najrazličnejša dela. Leta 1939 se je poročila s Francem (Frenkom) Demšarjem, agentom za prodajo čevljev v podjetju Sora. Ker med vojno ni hotel prijeti za orožje, se je iz strahu pred partizanskim maščevanjem umaknil na Koroško. V letih po vojni je sama prič-

v Kanadi ni brezplačen) ter jim pomagala pri vstopu v življenje.

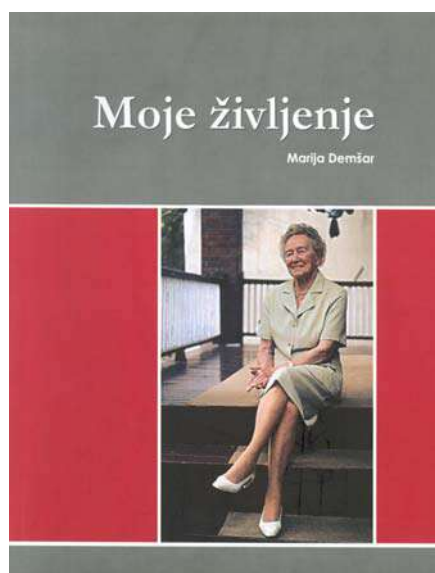
S pomočjo citatov iz knjige bom poizkusil posredovati njene osnovne vrednote. Hči Marta je zapisala: "Mama je preprosta ženska: Bog, družina, delo, prijatelji. To je njeno življenje." Ta njena ugotovitev mi je bila v pomoč pri izbiri citatov, ki so prepisani tako, kot so napisani v knjigi.

Njen odnos do molitve, vere in Boga

"Mamina vera je bila zelo močna. Ko je bila 7–8 let stara, se je mama zbudila, ker jo je glas osebno klical, da naj moli. Celo noč jo je strah navdajal in res je molila. Drugi dan jo je povodenj skoraj ubila in takrat se je zavedala moči molitve" (spomini hčerke Anice Stražar).

Ko jo je bodoči mož preko prijatelja zaprosil za roko, je bila pred tako usodno odločitvijo v veliki negotovosti, zato je zelo trpela. "V tem težkem stanju sem se vrgla v molitev. Prosila sem nebeškega Očeta in Marijo, naj mi vrneta tisto ljubezen, kot je nekoč bila v meni. Drugi dan sem razložila svoje čute mami. Razumela me je in rekla: 'Zaupaj v svojo molitev. Jaz bom molila s teboj vsak dan.' Molili smo po tri rožne vence vsak večer ali le dve duši sta vedeli, zakaj. Bog pa je bil dober in usmiljen. Hvala mu. Počasi sem se začela umirjati."

Zaradi partizanskih akcij so se začeli Nemci znašati nad civilisti. "Noči so bile grozne, spala nisem, molila sem tudi po šest krat vse tri rožne vence in prosila nebeškega Očeta in Marijo za pomoč. Skladala sem molitve; eno sem imela najrajši, glasi se takole: *Gospod Bog, bodi tisočero zahvaljen za vse dobroto, ki mi jih izkazuješ. Najlepše pa bodita zahvaljeni Ti in presveta Devica Marija za življenje, ki sta ga nama ohranila. Poniž-*

la z gradnjo hiše, hodila v službo, delala po kmetijah in skrbela za hčerko Marijo. Leta 1953 so ji dovolili, da je odšla za možem v Kanado. Poprijela sta za vsako delo, pa naj je bilo še tako težavno. Rodili so se še štirje otroci. Prava kalvarija se je začela po moževi nenadni smrti, saj so bili najmlajši otroci stari od devet do šestnajst let, z možem pa sta se prav tedaj zelo zadolžila. Z močjo, ki je bila lastna samo njej, je izpeljala vse njune načrte in vse otroke univerzitetno izobrazila (študij

no vaju prosim, ohraniti naju še nadalje, in dajta nama še dolgo skupaj živeti.”

Hčerka Anica Stražar pa se spominja: “Ko sem bila v desetem razredu gimnazije, je naša učiteljica vprašala: ‘Ali je Bog?’ ‘Seveda,’ smo odgovorili. ‘Kako veste?’ Dolgo sem mislila na njeno vprašanje, tudi na poti domov. Nisem nobenemu to omenila. Po večerji sem nadaljevala z nalogo v svoji sobi. Mama pride v sobo z mojim perilom in se usede na posteljo in začne govoriti, kaj ji pomeni vera in kako jo je Bog večkrat rešil. Prvič v življenju sem mislila na svojo vero in prvič je ona glih o tem govorila. Bog jo je poslal k meni takrat, ko sem jo najbolj rabila. Šele čez 30 let sem ji to povedala. Nikdar več nisem vprašala, če je Bog! Samo enkrat sem vprašala in mi je takoj poslal odgovor. To ni bilo naključje.”

Družina in vzgoja otrok

“Bila sem komaj v drugem razredu osnovne šole, ko mi je en mrzel zimski večer na prijetno gorki peči odkrila lepoto in skrivnost mojega otroškega telesa. S preprosto otroško razlago mi je zaupala, da nosim pod svojim srcem nedograjeno hišico (maternico), katera bo nekoč hranila in ščitila otroka – sad moje bodoče ljubezni. Skoraj mi je vzelo sapo in moj obraz je onemel, ko sem resnično izvedela, kako do vsega tega pride, čeprav sem bila o tem že malce, a dobro informirana od vaških nagajivcev in mojih prijateljic. Ob tem razlaganju mi je trdno zabičala pod grajo s smrtnim grehom, da se fantov ne dotaknem ali pustim k sebi. Devišstvo naj mi bo v ceno in velik ponos. Seveda le do takrat, dokler se ne prikaže pošten fant in me popelje pred oltar. Tega njegovega nasveta sem se pozneje tudi držala in četudi je dandanes vse drugačen odnos do teh stvari, mi ni žal.

Kmalu sem v vasi zaslovela kot ‘čuvajski pes’. Ko sem vsa nesrečna s solzami v očeh tarnala, zakaj moram biti ob njej, kadar se prikaže v najino hišo kak moški, namesto da bi se lahko igrala zunaj s svojimi prijateljicami, mi je prav razumljivo razložila to situacijo. Dejala je, da moški radi stegnejo svoje roke po ženskih prsih in ‘tam doli’. Po pravilih je to dejanje dovoljeno le njene-

mu možu, to je mojemu očetu in preprečeno drugim. Če bo Bog dal, da pridemo kdaj zopet skupaj z očetom kot celotna družina, ji bom jaz priča njene zvestobe. Ko mi je o tej situaciji odprla razum, sem jo ljubosumno pazila kot ‘pes volčjak’. Sedala sem na malem stolčku v kuhinji in prezirala vsakega moškega, če je stegal roke iz svojih žepov” (spomini hčerke Marije Kavčič).

“Pri mami je vsak otrok dobil enako. Brat Frenk je malo vozil atov tovornjak na delo, ko je bil že 10 let star. Ko je bila sestra Marta stara 16 let, je očeta vprašala, da bi jo navadil avto šofirat. Rekel je, da se nič ne mudi. Prvič sem videla, da je bila mama jezna. Rekla je, da imajo ženske iste pravice kot fantje in isti večer je Marta sedela pri očetu za volanom” (spomini hčerke Anice Stražar).

“Z mamo, katera se je vedno rada lepo oblekla, sva našli za mene lep kostimček in zraven še pomladanski klobuček, ki je oblačilu zelo lepo pristojal. Po dolgem iskanju sem v velemestu najdla moderne salonarčke ... Peta je bila kakih dvanajst centimetrov visoka, na prstih so bili špičasti kot egiptovske piramide ... Vsa srečna in nališpana stopim v kuhinjo, da se predstavim staršem, preden grem v cerkev. Takoj me oče prešine s strogim pogledom in veli: ‘S takimi čevlji ne greš nikamor,’ in mi

ja, čevlje, jih bom kar jaz vrnila nazaj v trgovino.” Ko se vsa potrta obrnem okrog in ji dam obožujoče salonarje, mi hitro zašepeta na uho: “Za grmom pri prvi stopnici na cesto te bodo čakali.” Še danes se spominjam tega dne z občudovanjem in hvaležnostjo v srcu. Zmeraj mi je stala ob strani, bila je obzirna, spodbujala me je z materinsko ljubeznijo, razumevanjem in sočutjem” (spomini hčerke Marije Kavčič).

Njen odnos do dela in navezanosti na materialne dobrine

Kljub negotovosti, ki jo je prinesla vojna, je mož Franc kupil ilovnat prostor, kjer sta skupaj še z dvema fantoma začela izdelovati opeko, jo sušiti in žgati. Pripravili so je 32.000 kosov. V letih po vojni je po ovinkih zvedela, da ji namerava nova oblast opeke vzeti. Prehitela je njihovo namero s tem, da je kupila zemljišče in začela z zidavo hiše. “Po šihitu sem hodila v grapo, metala kamenje iz vode. Ko ga je bilo za štiri kubične metre, sem dobila voznika in ga peljala na parcelo. Najprej sem morala narediti pot na parcelo, ta mi je vzela dosti kamenja, predno se je lahko vozilo. Kamenje sem rabila za kletne stene med cement tudi za pod beton,

jezno zastavi pot. Veli mi obuti stare, črne nizke čevlje, ki so se zavezovali s črnimi vezalkami in katere sem nosila vsak dan v šolo k nunam pri moji črni uniformi. Vsa poražena in s solzami v očeh zaslišim mamin glas. “Daj, Mari-

da so bila bolj suha tla. Dve leti sem dovažala kamenje, pač kadar sem imela čas. ... Koliko je bilo trpljenja za mene, predno je stala hiša, ne bom opisovala, ker bi ne mogli razumeti, da zmore ženska vse to narediti kot sem jaz. Ni bilo

delavcev za delo v povojnem času. ... Moja parcela je bila na mokrem, tako da jo je bilo treba dvigniti za en meter. Dovažali so mi nasip, vsega sem sama prekidala. Kopala sem jarke, tričetr metra, da sem dobila zemljo za vrt. Jarke sem zasovala z zasipom, to je bilo težko delo. ... Delala sem to hišo pet let. ... Ko smo zidali, sem ves cigel sama znosila zidarjem; bilo jih je šest. Spodnji prostori, to je bilo lahko, ker sem šla po eni stopnici. Drugo nadstropje je bilo mučno za mene. Stopnice so bile kurje, to se reče dve deski in počez tako na široko, da se lahko hodi. ...

Čez leto dni smo hišo od zunaj obrajali. ... Ko je bila polovica obrahana, sem dobila dovoljenje za Kanado. Ko povem zidarjem, da grem k možu, so vsi nehali delati in rekli: "Gremo domov." "To pa ne," jim rečem. "Hitro moramo skončati, da bo lažje čakala na moj povratek." ... Njivo sem lepo očistila, vse sem pustila lepo urejeno za novo stranko. Mnogi so rekli, da ne bom šla v Kanado, da ne bom mogla pustiti tako lepe hiše itd. ... Ko sem zapuščala hišo, se nisem ozirala nazaj; čakali so, da bom zajokala. Bila sem vesela, presrečna, šla sem v novo, težko pričakovano življenje."

Prijateljstvo

"Mamini prijatelji so zelo važni in se pokličejo po telefonu vsak dan. To se začne po sveti maši, ki je ob 8.00 na televiziji, s stavkom: "Ali si še vedno živa?" To prijateljstvo jih drži pokonci, posebno pa sedaj, ko postajajo starejši in bolj švoh."

Ko sem drugič prebral knjigo *Moje življenje*, sem se globoko strinjal z zapisom sina Franca: "Pravijo, da je Bog moški, a nisem čisto prepričan. Vsaj za zdaj ne bi stavil hiše ali prvorojenega sina za to. Če je Bog opredeljen kot ljubezen v njeni najčistejši obliki, potem je najbližje temu, kar lahko ponujamo ljudje in s čimer se lahko primerjamo, ljubezen matere do svojih otrok. Verjemite mi, mama Dee (mama Demšar) ni nobena izjema." ■

Literatura

Demšar, Marija (2007): *Moje življenje*. Ljubljana: Muzejsko društvo Žiri.

Življenje v ustvarjalnem vrtincu

Andrej Jemec: V vrtincu, 1984

✍ Milček Komelj

Slika V vrtincu sodi med značilna dela Andreja Jemca na ustvarjalni stopnji, ko se je umetnik po vmesnih analitičnih preučevanjih možnosti likovnega jezika intuitivno sprostil v barvitom metežu abstraktnih oblik in barv, spojenih v nemir življenja, ki slikovito utripa med osebnimi odzivanji na impulze iz narave ter med umetnikovim čustveno raznoliko obarvanimi notranjimi vzgibi.

Nemir življenja na njegovih slikah se preliva s svojimi barvami v vseh smereh in v nenehnem prehajanju, pri čemer umetnik s kompozicijo barv in linij take impulze sintetizira v likovno zaokroženost, vanjo pa vsaja tudi aluzije na konkretno resničnost. To počne na izrazito abstrakten (ne izrecno upodabljač) način, temelječ na popolnem zaupanju v izrazno moč likovnega jezika, iz katerega se poraja vsa Jemčeva ustvarjalnost. Taka njegova umetnost v osnovi izhaja iz prirojenega, do skrajnosti kultiviranega, a tudi krčevito izrazno stopnjevanega kolorizma ter iz linijskega rokopisa, ki prevaja bolečo krčovitost ali lahkotnost in igrivost njegovih notranjih doživljanj. Z usklajevanjem in dinamičnim kontrastiranjem vseh teh zmožnosti likovnega jezika, tudi v slike vključenih znamenj in celo črk oziroma besed (kakršni sta na pri-

mer *Ecce homo*), nam umetnik sugestivno posreduje življenjska občutja, vanje pa je pričel vključevati tudi miselne prebliske, ki se nanašajo na slovensko zgodovino (na primer na sliko Trije časi Slovencev) ter s svojimi znamenji in naslovi priključuje v zavest tudi povsem konkretna dogajanja. S tem se je Jemec uvrstil med najbolj 'aktivne državljane' med našimi likovnimi umetniki, svojo državljansko držo pa je izražal tudi z zapisano besedo, s katero se je zavzemal za ohranjanje likovnega pouka v šolah, s širino svojih pogledov pa deluje tudi v nacionalnem svetu za kulturo.

Jemec je še zlasti v poznejših letih izrecno s slikarsko občutljivostjo, nikoli ne le deklarativno, "komentiral" tudi družbena dogajanja, zavzetost za osamosvojitve Slovenije ter kaos v nekdanji Jugoslaviji in širnem svetu, na katerem se dogajajo nenehne krvave vojne, s slikami pa se je odzval tudi na odkritje Hude jame ali na odločitev za poimenovanje nove Titove ceste. Bistvo takih dogajanj je izrazil z zemeljsko rjavino ali rdečimi madeži, curlajočimi kot kri, ter z zlovesčimi zavoji ali ostrinami risbe, torej z aluzijami, ki nagovarjajo neposredno s svojimi ekspresivnimi likovnimi učinki, da gledalec začuti v metežu takih prvin čutno prepričljivo izraženo stanje smrtne stiske ali vsakršnih tesnobnih ali krvavih dogajanj. Ta neposrednost umetnin, izražena likovno, ne pripovedno, je lahko celo tolikšna, da jo sam slikar, ki kot izrazit intelektualac svojo ustvarjalnost tudi nenehno reflektira oziroma miselno utemeljuje, ne glede na

njeno likovno abstraktnost dojema in razglaša za izrazito konkretno in prav zato je svojo lansko jubilejno razstavo v Velenju ob svoji 75-letnici po naslovih tovrstnih slik uglasil na malone programatsko avtopoetsko, le na videz protislovno oznako *Realizem abstraktnih oblik*; protislovje človeškega delovanja, razpetega med hkratni blagoslov in apokaliptičnost, pa je zajeto v spoznanju o 'nedolžnem', a obenem 'krvavo resničnem svetu'.

Za razbiranje tovrstnih abstraktnih podob, ki jih napoveduje slika V vrtincu, je poleg uživetja, temelječega na občutljivosti, potrebna tudi privajenost v 'branju' slik, prav podobno kot pri modernistični poeziji, o kateri ni mogoče deklarativno reči, kaj nam konkretno sporoča ali pripoveduje. Hkrati pa je očitno, na kaj se nanaša, iz česa črpa in iz kakšnih vzgibov ter s kakšnimi postopki ustvarja novo umetniško resničnost, v kateri je zajeto še nevideno ali pa so v njenih aluzijah zgoščene življenjske energije, ki v svoji intenziteti presegajo dano konkretnost in se usmerjajo v globlje razsežnosti ali sam bivanjski princip. Taka podoba, ki gledalca nagovarja 'de profundis' ali pa tudi le iz razigranega doživljanja lepote in svetlobe življenja, pa nas lahko mnogo bolj prevzame kot kaka navzven motivno sicer mnogo bolj razvidna, pa manj ustvarjalno intenzivna in čustveno prepričljiva slika.

Slika V vrtincu se sama po sebi ne nanaša na kaj konkretno 'prepoznavnega' (najbrž tudi ne na istoimenski znameniti roman oziroma film), ampak v njej oživlja in krhko odzvanja predvsem sam življenjski vrvež, označen kot vrtinec. Umetnik na njej dejavno preraja in čustveno doživlja samo naravo v njenem bujnem bistvu, ki tako dominira v utripanju zamolklih zelenin, da so zalile kar vse platno. Pa

vendar na levem 'bregu' slike jasno razberemo tudi bolj sinje vodovje, ob njem krošnja in ob njej v rožno liso od-tisnjen privid človeške postave ali mor-da objete dvojice, ki si izpoveduje svo-ja čustva. V resnici in vsekakor pa je do-cela jasno razvidno samo to, da je v sli-

ko vtisnil svoj čustveni zanos, da ne rečem vznemirjen poljub, sam ustvarjalec, ki je svoje barve prepoil z dihom narave in prežl s spletom linij, ki švigajo po površini slike in vanjo vdihujejo njegov lasten nemir, jo hlastno, a ritmično usklajeno oživljajo, razčlenjajo in hkrati povezujejo v organsko celoto, utripajočo v nemiru gibke krčevitosti, ta pa vnaša v naravo podobe hkrati malone plesno igrivo gibkost in sunkovito lahkotnost. Vse to črtovje kot Jemčeva najbolj avtentična ustvarjalna "pisava" zapleta svoj vrtinec življenja v zaledje kompaktnejše narave in jo s svojimi impulzi prebuja v notranji nemir, ki se razrašča od roba do roba slike kot ovijalka s slikarjevega srca.

Taka slika je videti kot vročična muzikalna skladba, njene črte so kot naslikani zvoki ali vzdrhteli srčni ritmi, kot hlastajoče likovne besede, ki tkivo

podobe spreminjajo v likovno pesem o nenehnem nemiru v naravi, življenju in ljubezni. Njeno občutenje pa je ob vsej sunkovitosti in hipni vročičnosti malone tudi brezčasno pastoralno, kot bi se zgostilo v prikitem aluzivnem »figuralnem« jedru nerazvidnega prizora.

Skozi tako 'idilo', zvrtno in skrivnostno in vendarle tudi nekoliko tesnobno slutnjo (ki se hkrati vzpostavlja in razblinja), pa slikar napoveduje in razkriva svojo živo občutljivost za slehernno življenjsko stanje, zajeto v barvo in črtovje, s katerim piše po platnu, kot bi prestrezal glasove, ki izvirajo v njem samem. Njegova zelenina in modrina zvenita v pravcati poplavi življenjske neizčrpnosti, risba pa kroti in si podreja barvne madeže, kot bi slikar nanje metal laso, zasajal jambore, spletal ob imaginarnem obrežju krhke ograje ter poživiljal njihovo zamolklost z rdečimi vitalnimi pobliski, dopolnjenimi z bolj baladno občuteno črnino. Rožni kompozicijski poudarek z navi-

dežno figuro, ki ji barvno odzvanjajo nekateri pobliski ob robovih slike, pa je videti sredi takega meteža nepremakljiv, četudi prav tako oživiljen le za trajni hip, sredi slikarsko-risarskega procesa. Ta proces prešinja slikovitost podobe s skrajno čustveno dinamiko, ki se ji slikar hkrati prepušča in jo, s tem ko jo intuitivno sproti likovno nadzira, vsestransko uravnatežuje. Med takim snovanjem pa mu pred notranjimi očmi ali slutenjskimi vzgibi očitno samodejno vstajajo neizrekljivi prividi, prebujeni v ustvarjalnih sanjah, v katere vstopa umetnik z ostrino svojega čopiča kot v vrtinec, iz katerega je izšel kot 'aktiven državljan', zazrt v naravni, kozmični in družbeni vrtinec nenehnega dogajanja, ki je tudi breztemeljni temelj te prelepe in skrivnostne, poetično razvihrane in do kraja jemčevske slike. ■

Moda in modne zapovedi

1. del

✍ Matevž Grenko

V prispevku modo uvrščamo med številne elemente kulture, s katerimi razpolagajo posamezniki kot člani družbe. Zato se kulture in mode človek lahko nauči in jo tudi prilagodi ter po potrebi spremeni. Kultura in z njo moda močno vplivata na odnose in stališča, vrednostna merila, vzorce vedenja in načine prilagajanja svojih članov oz. pripadnikov. Moda je zato po našem prepričanju vpeta v kulturo na način, s katerim si ljudje sporočajo prepričanja, vrednote, zamisli in doživetja določene družbene skupine.

Uvodna misel

Šolski minister v javnosti nastopa kar se da nekonvencionalno in se ukvarja s temami, ki smo jih pri prejšnjih ministrih pogrešali ali pa so bile zanje obrobne pomena. Tako se je globoko v povolilnem času ministrov obraz znašel na panojih oglaševalske agencije. Minister je sicer pozneje pojasnil, da je svoj obraz 'le posodil' oglaševalski agenciji in da za navedeno uslugo ni prejel nikakršnega plačila. Kakor koli že, ministrov obraz mora očitno ustrezati modnim kriterijem oziroma mora biti usklajen z modnimi zapovedmi, sicer ga agencija ne bi bila pripravljena izbrati v pomoč pri javnem oglaševanju svojih izdelkov. Vsekakor je navedena poteza šolskega ministra popularna in privlačna, saj s svojo prisotnostjo na oglaševalskih panojih izven volilnega časa postavlja nova merila obnašanja za svoje uslužbenke, torej za učitelje.

Ker učitelji radi posnemamo druge in ker so nam predpostavljeni tudi za vzgled, je bila tema pričujočega prispevka izbrana iz istih razlogov, kot jih prakticira minister, torej iz razlogov popularnosti in privlačnosti.

Razumevanje pojma mode

Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) navaja kar devet pomenov besede moda, ki segajo od "uveljavljenih krojev oblačil, obutve, vzorcev blaga, modnih dodatkov, frizur" in nato prek "dejavnosti, ki se ukvarja z oblikovanjem", pa vse do "tistega, kar ustreza splošnemu okusu določenega časa".

Beseda moda (modus – način, pravilo, mera, meja) v latinščini pomeni način življenja v določenem času in prostoru. Obvladuje področje navad, oblikovanje prostora, poslušanje določene glasbe, obiske določenih prireditelj.

V angleščini besedo moda (fashion) lahko uporabimo v glagolski ali samostalniški obliki. Položaj, povezan z definicijo besede moda, torej nikakor ni povsem jasen. Poleg pozitivnih in negativnih vrednostnih sodb, ki se pojavljajo v povezavi z idejo in rabo besede moda, je v sodobni zahodni družbi izraz moda pogosto uporabljen kot sopomenka izrazov 'okrasitev', 'stil' in 'obleka'. Vendar tudi tedaj, ko pojem moda ni uporabljen kot sinonim za te besede, ostaja v mreži odnosov s temi in drugimi besedami (Barnard, 2005).

V prispevku modo uvrščamo med številne elemente kulture, s katerimi razpolagajo posamezniki kot člani družbe. Zato se kulture in mode človek lahko nauči in jo tudi prilagodi ter po potrebi spremeni. Kultura in z njo moda močno vplivata na odnose in stališča, vrednostna merila, vzorce vedenja in načine prilagajanja svojih čla-

nov oz. pripadnikov. Moda je zato po našem prepričanju vpeta v kulturo na način, s katerim si ljudje sporočajo prepričanja, vrednote, zamisli in doživetja določene družbene skupine. Moda je v tem pogledu dejavnik pri vzpostavljanju teh družbenih skupin ter identitete posameznikov znotraj skupin in ne samo njihov odsev. Preko mode se konstituiramo kot družbena in kulturna bitja in dešifriramo svoje družbeno in kulturno okolje (Barnard, 2005).

Pregledovanje različnih definicij mode jasno kaže, da se koncepti mode spreminjajo in prilagajajo kulturnemu oziroma družbenemu razvoju. Danes ta razvoj prav posebno zaznamujeta večja vloga posameznika in pojav globalizacije. Vsako modo tako lahko razumemo kot enkratno kombinacijo različnih elementov, ki tvorijo novo identiteto oz. poseben kulturni vzorec.

Moda je danes tudi veliko dobičkonosno tržišče, vse vaje pa imajo v rokah veliki modni centri, kot so Pariz, Rim, Milano, New York in Tokio. V teh modnih centrih se moda določa za naprej. Vsako leto znani stilisti predstavijo svoje izdelke na modnih revijah. Vse ideje z modnih revij gredo nato v modno industrijo, kjer poskušajo iz njih iztržiti čim več in na trg poslati izdelek, ki se bo dobro prodajal. Sodniki pa so seveda kupci. Če vzamejo novo modo za svojo, je uspeh zagotovljen.

Prva modna zapoved: koristnost in/ali pomen izdelka

V dosedanjem klasičnem smislu smo modne izdelke glede na koristnost in uporabnost ponavadi razvrščali v štiri skupine: v skupino osnovnih izdelkov, ki prinašajo glavni vir dobička za podjetje; v skupino t. i. izložbenih izdelkov, ki pripomorejo k večjemu ugledu podjetja; v skupino izdelkov z

ugodnejšimi cenami, ki ponavadi so dijo v nižji cenovni razred in so namenjeni razprodajam; in v manjših količinah v skupino zgodovinskih izdelkov, ki poudarjajo tradicijo podjetja.

Prelomnica glede opozorila o povezanosti med modnimi izdelki in njihovim pomenom je zagotovo članek Symbols for Sale avtorja Sidneya Levyja, ki ga je objavil že davnega 1959. leta v 37. številki Harvard Business Review. V njem avtor analizira ameriškega potrošnika in pravi, da ta "uporabnik ni več tako funkcionalno usmerjen kakor nekoč", saj "ljudje ne kupujejo stvari samo zaradi njihove uporabne vrednosti, temveč tudi zaradi njihovega pomena". Danes je ta trditev ena izmed temeljnih resnic v literaturi obnašanja potrošnikov, enako pa spoznavamo njeno resničnost tudi v vsakdanjem življenju. Razvidno je, da se pre-

vezujeta funkcionalne izdelke s simboličnimi lastnostmi.

Tega se je dobro zavedal tudi Daniel H. Pink, avtor menedžerskih uspešnic, med katerimi je tudi v številne svetovne jezike prevedeno delo A Whole New Mind (2006). Pink je s svojim raziskovanjem desne strani možganske poloble in njenega vpliva na uspešnost podjetij storil še korak naprej v izdelavi strategij razumevanja o pomenu izdelkov ali storitev.

Pink pravi, da vstopamo v konceptualno dobo, ki od podjetij zahteva drugačne sposobnosti, kot so še do nedavnega zadostovale za uspeh. Svetuje, da podjetje pri nastajanju svojih izdelkov ali storitev sicer upošteva postulat koristnosti, še posebej pa postulat pomenskosti.

Prvi postulat nastaja na levi strani možganov. Ta stran možganske hemisfere je odgovorna za linearno, logično, zaporedno in analitično razmišljanje, saj ustvarja vsebino, tekst. Način, kako kaj povemo oziroma kaj pomeni tisto, kar povemo, torej pomenski kontekst, pa nastaja v desni možganski polobli. Razvijanje 'desnih možganskih sposobnosti' pa je bistveno v času konceptualne dobe, pravi Pink.

In res se zdi, da dandanes, v času gospodarske krize, koristnost izdelka postaja le osnova, ki še zdaleč ne zadostuje za dober tržni položaj. Ta je čedalje bolj odvisen od

ti globlji pomen, različne oblike duhovnosti in 'izdelke', ki zadovoljujejo tudi te potrebe.

Pink ponudi šest poti oziroma šest strategij za poglobljanje razumevanja pomena izdelka ali storitve: dizajn, zgodbo, zabavo, empatijo, simfonijo in smisel.

Dizajn je prva in najbolj očitna poteza. Pri tem ne gre samo za to, da je modni izdelek lepo oblikovan, temveč predvsem za iskanje elegantnih in optimalno sprejemljivih rešitev.

Zgodbe postajajo čedalje bolj del sodobnega modnega trženja in komuniciranja. Zgodba zgodbe je, da tekst spravlja v kontekst, ki mu doda še čustveni ali duhovni naboj.

Tretja strategija je igra ali zabava. Humor je najbolj podcenjeno delovno orodje pri produkciji izdelkov ali storitev. Humor, igra, zabava – vse to ima močan prodajni učinek.

Empatija je sposobnost, da vidiš svet z očmi nekoga drugega. Ne samo da empatija izboljšuje medsebojne odnose v podjetju, temveč je tudi uporabno poslovno orodje pri produkciji izdelkov, ki so usmerjeni h kupcem.

Simfonija je sposobnost videti celotno sliko, prepoznavati vzorce in ugotavljati, kako se med seboj posamezni delčki dopolnjujejo. Nek ameriški komik naj bi takole slikovito opisal pomen simfonije: "Tip, ki je izumil kolo, je bil idiot. Tip, ki je izumil ostala tri, ta pa je bil genij!"

Zadnja strategija, ki čedalje bolj vstopa v ospredje, je iskanje smisla in pomena tega, kar počnemo. Ljudje težimo k temu, da smo del nečesa večjega od nas, da delamo dobro, da prispevamo k boljšemu svetu. Mlade generacije so glede iskanja smisla čedalje bolj zahtevne. Mladi izrecno poudarjajo, da ima njihovo ustvarjanje pozitiven vpliv na okolje oziroma da se želijo ukvarjati s projekti, ki so družbeno odgovorni. Ta premik pa dejansko ustvarja povsem novo dobo, konceptualno dobo produkcije izdelkov in njihove pomenskosti. ■

Literatura

Barnard, Malcolm (2005): *Moda kot sporazumevanje*. Založba Sophia.

Foto: Peter Prebil

nos 'teže' z uporabe modnega izdelka na njegov pomen v veliki meri dogaja s pomočjo kulturnih mehanizmov in trženjskih orodij, kot sta oglaševanje in modna industrija, ki po-

pomena izdelka ali storitve. Na določeni točki razvoja namreč pride do preobrazbe, do preloma, ko za ljudi postane kakovost življenja čedalje pomembnejša. Posamezniki začnejo iska-

Nič revščine

Leto 2010 – Evropsko leto boja proti revščini in socialni izključenosti

✍ Alojzij Štefan

Razširjenost revščine v Evropi je velika, je škandal sodobne družbe in je nedopustna. Revščina posameznika in skupnosti je najpogostejše rezultat družbene nepravilnosti. Nujno je takojšnje ukrepanje.

Za ukrepanje je vsaj deset resnih razlogov (po spletni strani www.zeropoverty.org):

1. V EU 85 milijonov ljudi živi v revščini.
2. Vsak peti otrok v EU živi v revščini.
3. Eden od štirih samskih ljudi, starih nad 65 let, živi v revščini.
4. 60 milijonov ljudi v Vzhodni Evropi živi z manj kot 2 EUR na dan.
5. V Evropi naj bi bilo okoli 280.000 ljudi žrtev trgovine z ljudmi.
6. Vsak deseti delavec EU kljub zaposlenosti živi v revščini.
7. 7,2 milijona prebivalcev Srednje in Vzhodne Evrope je nepismenih.
8. 73 % državljanov EU je mnenja, da je revščina v njihovi državi zelo razširjena.
9. Vsak sedmi človek v starosti od 18 do 24 let predčasno zapusti šolanje.
10. Osem od desetih romskih otrok v EU se v šoli sooča z družbenim razločevanjem (segregacijo).

V Sloveniji so splošne aktivnosti Evropskega leta boja proti revščini in socialni izključenosti (v skladu s temeljnimi smernicami EU) še posebej usmerjene:

1. k ozaveščanju čim širšega kroga prebivalstva o problemu revščine in socialne izključenosti;
2. k seznanjanju najbolj ranljivih skupin z možnostmi za premostitev in

izhod iz stisk, v katerih so se znašle;

3. k pomenu in razvijanju različnih oblik solidarnosti in prostovoljstva.

Sporočila Karitas za Evropsko leto 2010 pa so:

1. **Naša zahteva je nič revščine.**

Vsak človek mora imeti pravico do zadostnih sredstev za dostojno življenje.

2. **Revščina je skrb vsakega.**

Vsakdo (posameznik, civilna družba, Cerkve in vlade) mora prevzeti odgovornost.

3. **Sodelovanje v družbi je najboljša pot v boju proti revščini in njenem preprečevanju.** Opolnomočenje revnih je prvi korak k socialni vključenosti.

4. Bolje je **preprečevati revščino** kot boriti se proti njej.

Socialne politike morajo biti usmerjene v vlaganje ter osredotočene na otroštvo in prehodna življenjska obdobja.

Leto 2010 zato Caritas Europa razume kot trojno nalogo: učinkovitejša pomoč človeku v stiski, prizadevanje za sistemsko odpravljanje vzrokov revščine, mobilizacija čim širšega kroga ljudi, kristjanov in ljudi dobre volje v borbi proti revščini.

Caritas Evropa in njene članice s posebno peticijo pozivamo vse, ki sprejemajo odločitve, da se do leta 2015 s konkretnimi ukrepi zavzamejo za: **izkoreninjenje revščine otrok v Evropi, zagotovitev minimalne ravni socialne varnosti za vse, povečanje zagotavljanja socialnih in zdravstvenih storitev ter zagotavljanje dostojnih delovnih mest.**

Foto: Kirsten Bole

Podpis peticije v slovenskem jeziku je možen na spletni strani <http://www.zeropoverty.org/sl/petition>. Vsi ti ukrepi in zahteve so še kako aktualni tudi v Sloveniji. Revščina se nezadržno povečuje. Število prejemnikov pomoči Karitas je v letu 2009 naraslo za 41 %, to je na več kot 136.000 oseb. Nove stiske nastajajo zaradi velike brezposelnosti in neprimerne plačila za opravljeno delo. Starši in njihovi otroci se soočajo z resnimi težavami financiranja osnovnošolskega izobraževanja, ki naj bi bilo brezplačno. Tako je pomoč s šolskimi potrebščinami letos skupaj dosegla 10.222 osnovnošolcev. Glede na lani se je število osnovnošolcev, ki so prejeli pomoč, povečalo za 25 %. Še posebej v povezavi z brezposelnostjo smo beležili veliko povečanje števila prosilcev na širšem območ-

ju Celja, Maribora in Koroške. Vendar tudi druga območja beležijo povečanje. Po podatkih strokovnih delavcev narašča število brezdomcev, naraščajo duševne stiske in zasvojenost z alkoholom, virtualnim svetom ... Mnogi samski in starejši (predvsem ženske) se ne morejo več sami preživljati. V Slovenski Karitas pozivamo politike in vse druge odgovorne, naj skrbno pretehtajo predlagane spremembe na področju davčne, zdravstvene, delovne in pokojninske zakonodaje, da ne bodo napovedane in uvedene spremembe povzročile še večjo socialno izključenost najrevnejšega dela prebivalstva v Sloveniji.

Slovenska Karitas se je pridružila skupni kampanji Caritas v Evropi. Več o naših skupnih aktivnostih, prireditvah ter simbolih, gradivu, informacijah ter dokumentih, ki govorijo o našem pogledu na revščino in socialno izključenost, ter o mogočih poteh do *nič revščine* najdete na spletnem mestu www.zeropoverty.org, ki je namenjeno vsem, ki menijo, da je obstoj revščine škandal naše družbe.

Nič revščine je skupnost ljudi, ki želi jo prispevati k spremembam, je kampa-

nja za večjo socialno pravičnost. Živimo v težkih časih. Veliko ljudi trpi. S skupnimi močmi lahko podpremo najbolj ogrožene člane naše družbe in dosežemo spremembe. Živimo lahko tudi v drugačni Evropi: potrudimo se zdaj!

Solidarnost in dobrodelnost nista samo po sebi umevni vrline (veščini). Zanju se je treba vzgajati, izobraževati in konec koncev tudi odločiti. To lahko storimo z učenjem delitve tega, kar imamo (je moje, naše) z drugimi v družini, z vzgojo za preprosto in skromno življenje, kjer ne zmanjšujemo le koli-

čine uporabljenih (užitih) dobrin, ampak sorazmerno tudi naše potrebe. Morda še bolje: odkrivamo nove potrebe (duhovne, čustvene, socialne, odnosne, psihične, kulturne ...) in ne zadovoljujemo le materialnih (fizičnih). Najprej sprejmemo sebe takšne, kot smo, našo realnost. Smo pod hudimi pritiski konkurenčnosti, nenehno se moramo dokazovati: s pomočjo študija, nenehnega izpopolnjevanja. Med nami lahko poleg tega nastaja huda tekmovalnost za lepoto, sposobnost, zdravje, telesno kondicijo, funkcije ... Navzkriž pridemo tudi s svojimi neizpolnjenimi sanjami, ki krnijo našo samopodobo in nas vlečejo stran od naše realnosti, v nek odtujen, lažen svet.

Soočiti se s svojimi neuresničenimi sanjami, pritiski od zunaj, ki me sicer nenehno razgaljajo in odkrivajo moj nepopolni in ranljivi jaz, kljub temu pa so moja edina realnost – tudi to je samovzgoja za dobrodelnost.

Ko oblikujemo te osnovne nastavke, lahko storimo še naslednje korake (Potočnik 2010):

1. Pogled: opaziti, videti. Poiščemo človeka v stiski in vidimo njegovo sti-

sko. Sodoben način življenja trga in rahlja klasične rodbinske in sosedske vezi, zaradi tega je v vseh generacijah vse več osamljenih ljudi. Ni več samo po sebi umevno, da se ustavimo pri bolnem sosedu ali ostarelem sorodniku. Često nam zmanjkuje časa, poguma ali pa pomoč prelagamo na druge (institucije). To nam ponazarja zgodba usmiljenega Samarijana, ki je znal na svoji popolni poti poiskati človeka v stiski.

2. Pozoren razum. Poskušamo razumeti, kaj se s človekom in v družbi dogaja, kaj je jedro problema. Predvsem znamo odkrivati prave vzroke in posledice revščine. Ne obsojamo, ampak razumemo, sprejmemo različne podobe, osebne zgodbe.
3. Čuteče srce. Potrudimo se, da bi se vživeli v človeka v stiski in mu prostovoljno ponudili toplo človekovo dlan. Pomanjkanje sposobnosti doživljanja in empatije (doživljajska pedagogika) je danes izziv in osnovna naloga vsakega sodelavca Karitas. Gre za občutenje trpljenja in stiske, ki najeda človekovo dušo, njegovo dostojanstvo in svobodo.
4. Pridne roke. Vključevanje v konkretno dobrodelno in karitativno delo v skupnosti: doma, v župniji, šoli, občini. V skupnosti rodne družine ali matične župnije rastemo, se vzgajamo, se učimo sožitja, preizkušamo svojo sposobnost odpuščanja in sprave, se dnevno učimo preraščati lastno sebičnost.

Graditi skupnost z ubogimi je resničen izziv za prihodnost. Nismo zgolj bolj ali manj dober karitativni tim, ki si razdeli vloge in si zaupa, smo tudi živa Cerkev, ki po vzoru apostolske skupnosti (Apd 2,42) lomi skupaj kruh življenja, smo zvesti evangeliju in skrbimo za uboge v svoji sredi. Naše skupnosti so preizkusni kamen naše živosti in sposobnosti igranja vloge usmiljenega Samarijana, ki je vzo-rec, kako se je tujec odzval na človeško stisko in jo reševal takoj, ali pa smo le zveneče cimbele za uboge tam daleč od nas. ■

Literatura

Potočnik, V. (2001): *Pastoralni tečaj, predavanje*. www.zeropoverty.org

Vstopi v svojo zakladnico

Odmevi s seminarja Osebni dnevnik

✍ Erika Ašič

Življenje nas kaj kmalu zajame v svoj krog obveznosti, takšnih in drugačnih opravil, ki jih je treba hitro in dobro opraviti – v službi, doma, v ljubiteljskih dejavnostih.

Včasih ugotovimo, da nimamo umirjenega časa zase, da se ne uspemo ustaviti in razmisliti o sebi, o različnih odnosih, v katerih živimo, o morebitnih odločitvah, ki so pred nami, o svoji preteklosti ali o svoji prihodnosti.

Vnas se tako naseli nek nemir, ki mu ne najdemo vzroka, vsiljuje pa se nam na vsakem koraku in ob vsakem dejanju. Podobno opisuje udeleženec svoje doživljanje pred seminarjem: "Zmedene in nepovezane misli brez repa in glave so kar kričale po smiselnem redu in vrednotenju!" Če tako čutenje traja dlje časa, bo morda okrnjena kakovost našega življenja, odnosov, sčasoma pa tudi zdravja. Morda je v takih trenutkih čas, da se odločimo in storimo nekaj zase.

V Društvu katoliških pedagogov Slovenije že vrsto let izvajamo seminar Osebni dnevnik, ki udeležencem v strnjem času daje možnost ter jih usmeri na pot 'pregledovanja' svojega preteklega življenja, dela, odnosov, razmišljanja ter v iskanje poti za naprej, za sprejemanje vsakodnevnih ali bolj dolgoročnih, težjih odločitev. Kot pravi udeleženka: "Se mi pa zdi, da je to res dober način, da se spraviš s preteklostjo in postaviš stvari na novo, končaš z nekaterimi odnosi, ki jih sam kar vlečeš in vlečeš, ker si ne želiš, da se končajo, a na koncu vidiš, da ovirajo tvojo pot, ki si jo želiš." Druga udeleženka meni: "Všče mi je bila vaja pogovora z osebo, delom, stopni kam-

ni (ker pomagajo narediti nekakšno osebno sintezo življenja ...). Osebno mi je bila zelo koristna tudi vaja Razpotja, ker mi je pomagala pregledati korake preteklega odločanja, različne možnosti in me je usmerila v prihodnost. Tako mi bo lažje živeti danes in tukaj brez pretiranega objokovanja preteklosti."

Udeleženci so povabljeni, da sledijo sistematičnim vajam, kar pomaga, da si uredijo misli, jih zapisujejo ter se tako zares umirijo: "Zbrane misli, zlate na papir, mi ponujajo boljši uvid v moji duši" (udeleženec). O vajah je neka udeleženka zapisala še: "Pomembno je, da se prepustiš. Da ne obupaš, če ti kaj ne uspe in se ne znajdeš v vaji. Celota mi je dala čisto nekaj drugega kot posamezne vaje. Novo dimenzijo, ki pa ima osnovo na vseh področjih." Ko se tako udeleženci postopoma ustavijo ob določenem človeku, odnosu, dogodku iz svojega življenja in se v mislih (in na papirju) z njim pogovorijo, se jim odpre nov pogled na doživeto; sedaj so na to pogledali z varne razdalje, vse v miru premislili in morda tudi zaključili. Zanimivo je, da marsikatera grenka izkušnja po vaji ni več tako grenka, ampak morda s seboj prinaša pomiritev, celo novo spoznanje, novo pot: "Kljub težavam, ki jih doživljam v svojem življenju, ugotavljam, da sem lahko takšna, kot sem, in da lahko dopustim, da me situacije presegajo" (udeleženka).

Delo je povsem osebno, vsak zapisuje v svojo mapo, ki jo nato odnese domov: "Ker nisem človek, ki rad govori, mi je zelo všeč, da smo na seminarju delali vsak zase in o tem ni bilo treba poročati. Jaz sem zaradi tega gotovo lažje pisala in verjetno iz sebe več potegnila" (udeleženka).

Marsikdo odide domov z novimi spoznanji, ki olajšajo življenje njemu in tudi njegovim bližnjim: "Vaja mi je pomagala odkriti, da ni vse, kar se mi zgodí, krivica, pač pa gre morda le za bodisi preproste bodisi kompleksne situacije, ki pa

niso nujno uperjene proti meni osebno" (udeleženka). Ali: "Res je, da veliko nosimo v sebi. Dnevnik je orodje, da to spregledamo. Pri meni se je zgodilo kot preblisk, vendar je to verjetno rezultat metode – nekaj moraš prežvečiti ..." (udeleženka).

Večina jih s seminarja odhaja pomirjena, hkrati pa napolnjena z novo močjo – to se zgodi, ko vemo, kje smo, ko poznamo svoj cilj ter pot, ki vodi do njega; ko sami sebi malce bolj zaupamo, ko smo sami sebi 'domači': "Ko sem v soboto prišla domov, sem imela energijo in sem naredila stvari, za katere se moram včasih močno prisiliti. Zdi se mi tudi, da sem bolj mirna in prepustim stvari ter se ne 'živciram' toliko" (udeleženka). In še mnenje neke druge udeleženke seminarja Osebni dnevnik: "Umirjenost je zame najbolj splošni vtis te delavnice. Zaradi glasbe, tišine, sprotnih spodbud, da se spet zavemo sebe. Res dobri pogoji za sprehajanje po lastni notranjosti. /.../ Zdaj, na koncu, se zdi, da sem korak bliže svojemu lastnemu življenju." ■

Seminar Osebni dnevnik poteka v dveh delih (dva vikenda); 2 x 16 ur. Namenjen je vsem pedagoškim delavcem, starejšim in drugim posameznikom.

1. izvedba: Ljubljana

1. del: 29.–31. 10. 2010

2. del: 26.–28. 11. 2010

2. izvedba: Ljubljana

1. del: 11.–13. 3. 2011

2. del: 8.–10. 4. 2011

Prijave: do 2. 3. 2011

Vodi: mag. Silvo Šinkovec s sodelavci

Cena: 200,00 EUR; za samoplačnike 130,00 EUR.

Informacije in prijave: 01/43 83 987 ali <http://dkps.rkc.si>.

Vabljeni k odkrivanju svojih notranjih zakladov!

Izzivi naših članov v poklicnih in strokovnih šolah

✍ Jelka Repenšek

V želji, da bi Društvo katoliških pedagogov Slovenije prislubnilo življenjskemu utripu, v katerem ustvarjamo slovensko šolo, smo v Mozirju pred dvema letoma pripravili okroglo mizo. Zbralo se je šest članov, ki v Celju, Šentjurju, Mariboru in Velenju poučujejo na različnih poklicnih in strokovnih šolah. Poučujejo tuj jezik, mehaniko, snovanje, konstruiranje s svinčnikom, tehniško komuniciranje, praktični pouk kovanja in kaljenja, uvod v strojništvo, tehnologijo, predelavo živil, dietetiko, gastronomijo, okrasne zeljate rastline, trajnostni razvoj in osnove vrtnarske tehnologije.

Po čem se odlikuje moja šola?

- Za nas je znano, da smo prijazni do dijakov. Prizadevamo si graditi kakovost. Iz dijakov nekaj naredimo. Trudimo se za zelo dobro vzdušje v zbornici. Pri nas se dijaki dobro počutijo, saj diši po domačnosti. Imamo osebni odnos do dijakov. Delodajalci so zadovoljni z znanjem in delom dijakov.
- Šola je računalniško izjemno dobro opremljena. Zelo dobro smo povezani s Premogovnikom, ki vsem dijakom omogoča štipendije in službe. Prednost šole je, da je na samem, prednost je lahko, da je majhna, pa tudi velikost je lahko prednost (predvsem zaradi dopolnjevanja učne obveznosti).

Na kateri vidik svojega dela sem osebno ponosen?

- Ne gledam le na znanje. Dijake skušam razumeti v njihovi konkretni situaciji. Vzgajam tako, da mirno reagiram na napetosti.
- Z umirjenim pristopom zgladim konfliktno situacijo. Lepo je videti dijake, ki se me razveselijo ob srečanju.
- Vesel sem, da znam odpuščati ... Da znam poslušati in se nato odločiti. Kot ravnatelj sem zadovoljen, da gradimo pozitivno ozračje med učitelji in dijaki.
- Z dijaki se večkrat pogovarjamo o življenjskih stvareh. Naša srečanja na ulici so prijateljska.
- Dijaki so me veseli. Sem potrpežljiva in znam poslušati.
- V šoli nisem nikoli slabe volje. Z dijaki se odprto pogovarjam o stroki in osebnih vprašanjih.
- Srečanja na ulici so prijetna.

S kakšnimi dijaki in njihovimi starši se srečujem?

- Struktura naših dijakov je statusno najnižja. A niso neumni. Njihova dodana vrednost je bistveno večja kot na gimnaziji. Tu so, take imamo, drugih nimamo.
- Te dijake lahko rešiš ali pa povsem zatreš.
- Starši praviloma ne prihajajo v šolo in so dosegljivi le po telefonu, ki pa velikokrat pomaga rešiti vzgojno situacijo. Družine s sprevrženimi vrednotami ne reši nobena šola.
- Mnogi dijaki nimajo delovnih navad. Zanimajo jih televizija, moda, pohajkovanje po mestu. Imamo pa tudi take, ki s svojim delom preživljajo sebe in starše, ki na velikih

kmetijah veliko delajo. Mnogi znajo delati.

- Naši dijaki veliko manjkajo pri pouku in tukaj vidimo največji izziv. Kako vzpostaviti doslednost pri obiskovanju pouka?

Kako iščem dobro v dijakih in sodelavcih?

- Zelo pomembno je, da se v zbornici dobro počutim. Od tu izvira naša moč, ki se širi navzven, ko drugi na nebesedni ravni čutijo, da smo dober tim.
- Zbornica mora biti kraj srečanja, smeha, šal. Sodelavce razveselim s priložnostno pesmijo, v kateri jih postavim pred ogledalo. Če hočeš, lahko iz ljudi potegneš prave stvari, dobre stvari, dobre lastnosti.
- Zanimivo je, da dijaki lažje kot sodelavci izvabijo iz nas dobre lastnosti. Praktični pouk je naša prednost, saj se pri njem vzpostavi bolj osebni odnos.
- Dobro je, da se ne pustiš izzvati konfliktnim osebam, da znaš umirjati napetosti med sodelavci.

Učiteljeva izgorelost

- Prenova učnih načrtov prav gotovo vpliva na izgorelost. V strojništvu so predmeti, ki jih nobena prenova ne bo spremenila. Dejstva so dejstva.
- Še učinka ene prenove ne spoznaš, ko je že na vidiku druga.
- Nobena prenova ne bo prinesla toliko dijakov, da bomo mi preživeli.

Trudim se, dijaki pa ne delajo

- Ura, ki mine brez vprašanj, ki bi mi jih postavili dijaki, v meni povzroči razočaranje.

- Učitelj, ki svoje metode nikoli ne spremeni, zapade v monotonost, rutino.
- Z istim vzorcem poučevanja ne preživiš. Pohodijo te, uničijo. Prav vsak bi moral imeti hospitacije – tudi učitelji drugih strok in šol, ker bi postajal tudi preko njih kot učitelj kvalitetnejši.
- Pustimo se hospitirati! Učitelj bi se moral preobraziti in uporabljati aktivne metode.

Ali se lahko odločimo za selekcijo dijakov?

- Dijak razmišlja: "Nihče mi nič ne more." Nekdo ti nekaj mora.
- Idealno je, če se dijak sam izpiše iz šole. Opravka imamo tudi z dijaki, ki zato, ker so pri nas, nimajo opravka s policijo in obiskom socialnih delavcev.
- Vzgajamo tudi tiste dijake, ki izhajajo iz razbitih zakonov in partner-

- Žal je premalo poguma na strani obojih za vključevanje v čim več projektov.
- Le redki učitelji začetniki imajo dobro podporo starejših kolegov, ki jih vpeljejo v poučevanje in predvsem v reševanje vzgojnih problemov v razredu.

Kako mi pomaga Društvo katoliških pedagogov Slovenije?

- Človeka, ki si prizadeva za osebno rast, prepoznaš med drugimi. Prav gotovo nas dijaki na nebesedni ravni mnogokrat 'prečitajo'. "Po njih delih jih boste spoznali."
- Za duhovno rast se moram potruditi sam, storiti moram prvi korak, nato pa v družbi podobno mislečih in ob dobrem duhovnem vodstvu napredujem.
- Biti kristjan je resna stvar. Svojo versko kondicijo moraš nujno utrjevati z obiskovanjem maše in obredov, kjer začutiš moč in veličino skupnosti, ter v vsakodnevnem intimnem srečevanju z Bogom v molitvi. Osebno izkustvo ter bratstvo (sestrinstvo) v Božjem naročju je za vsakogar neprecenljiv zaklad. Iz njega živimo.

Foto: Matej Hožjan

- Idealnega pouka ni. Nekje so tudi nerešljive stvari, pusti jih take.
- Trudim se s predstavitvijo šole in naših programov po osnovnih šolah. Praviloma se učenci navdušijo, k nam pa se potem ne vpišejo.
- Čutim se nekoliko odgovornega za umiranje naše šole.
- Trenutno so v modi nekateri prezasedeni poklici.
- Vem, da naša šola ne ponuja modnih poklicev, da ne ponuja statusnih poklicev.
- Industrija zahteva določen poklic, država pa ne dovoli programa, ki bi za ta poklic usposabljal.
- Za določene programe, ki jih ponujamo, sploh ni zanimanja.
- Visoko deficitarni poklici nimajo niti enega vpisa.
- Združevanje PTI in SŠI je prineslo izjemno težak pouk, ko ni mogoče vsem nuditi informacij, ki bi jih razumeli po svojih zmožnostih in predznanju. To je slabo!

skih zvez, ki so žrtve zlorab, alkoholizma v družini, ki so žrtve slabe vzgoje.

- Boljša je izključitev dijaka mesec pozneje kot sekundo prezgodaj.
- Naši dijaki so se skozi osnovno šolo večinoma 'prekotalili'.
- Med dijaki imamo tudi take, ki slabo obvladajo bralne in pisalne veščine.
- Imamo dijake, ki so razgledani in izobraženi na področju elektronske komunikacije in mode, ne znajo pa postavljati vprašanj – samostojno funkcionirati kot miselni človek.
- Ni problem kupiti računalnik, naš problem je 32 dijakov razporediti v dva razreda.
- Evropski projekti so dobri, ker mora profesor (dijak) spregovoriti v tujem jeziku, ker lahko primerja šolo doma in v Evropi, ker z uglednim vedenjem, znanjem in izkušnjami zastopa našo državo in stroko.

Kaj reči za konec?

- Človeka nehote obide skušnjava, da bi to skupino srednješolskih učiteljev združil na neki elitni šoli. Sanjam, kako dobro bi poskrbeli za mojega otroka.
- Biti kvas. Prekvasiti poklicno in strokovno šolo. Še več: prekvasiti slovensko šolo. To se lahko zgodi samo z osebno zavzetostjo učitelja za vsakega od dijakov.
- Verjamem, da najdejo prave metode za svoje dijake, zato ker v vsakem posebej vidijo osebnost, enkratno v njenem človeškem dostojanstvu.
- Prav je, da so ti učitelji v različnih krajih in različnih šolah ter učiteljskih kolektivih.

Ni denarja, ki bi plačal dobrega učitelja! Šele v zrelih letih pa spoznamo, kdo je bil dober učitelj. ■

Matej Rovšek (ured.)

Otroci s posebnimi potrebami**Izobraževanje in vzgoja otrok z motnjami v duševnem razvoju****Educa: Nova Gorica, 2008****152 strani, cena: 25,00 EUR**

Knjiga opisuje vzgojo in izobraževanje otrok z motnjami v duševnem razvoju. Namenjena je vsakomur, ki to področje odkriva na novo ali pa si želi dodatnega znanja in informacij. Avtorji knjige so praktiki z bogatimi dolgoletnimi izkušnjami. Veliko prostora je namenjenega pričevarstvu staršev, ki prepogosto niso dovolj upoštevani.

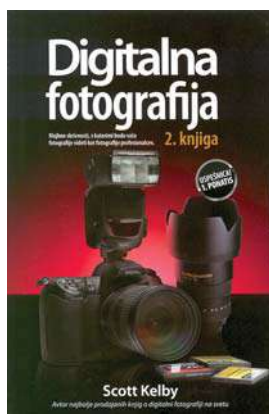
V šolstvu pa tudi v drugih dejavnostih, kot na primer v socialni in zdravstvu, se osebam z motnjo v duševnem razvoju v pisani besedi namenja premalo prostora; strokovnjaki se pogosto izogibajo besedni zvezi 'motnja v duševnem razvoju'. S tem se usodno izogibajo tudi primernemu vzgojno-izobraževalnemu programu in pozitivni diskriminaciji, ki jo omogoča obstoječa socialnovarstvena zakonodaja. Avtorji pišejo, zakaj in kako preseči tako ravnanje in otrokom z motnjo v duševnem razvoju ter njihovim staršem pomagati k čim bolj spoštovanju vrednemu življenju.

Scott Kelby

Digitalna fotografija
Majhne skrivnosti, s katerimi bodo vaše fotografije videti kot fotografije profesionalcev**1., 2. knjiga****(3. knjiga v pripravi)****Pasadena: Ljubljana, 2010****219 strani (1. knjiga),****223 strani (2. knjiga),****cena vsake: 24,95 EUR**

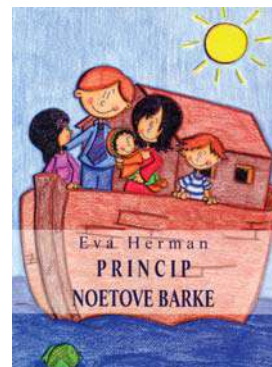
Knjigi sta polni praktičnih nasvetov, kako narediti posnetke profesionalne kakovosti s triki, ki jih uporabljajo današnji vrhunski profesionalni fotografi. Avtor se ne ukvarja s teorijo, z zahtevnimi tehničnimi izrazi in s podrobnostmi, ampak vsaka knjiga prinaša skoraj 200 fotografskih 'prijemov', ki nam pomagajo narediti boljše, ostrejšje in barvitejše fotografije profesionalnega videza. Knjigi sta tako lahko v pomoč vsem, ki bi radi izboljšali kakovost svojih fotografij.

Eva Herman

Princip Noetove barke**Zakaj moramo rešiti družino?****Slomškova založba: Maribor, 2010****219 strani, cena: 24,90 EUR**

Avtorica se osredotoči na problem današnje družine in na reševanje iz njene najgloblje krize. V sedmih poglavjih kot široko razgledana raziskovalna novinarka spregovori o identiteti moškega, o identiteti ženske, o otroštvu in mladostništvu, o razvrednotenju družine kot zastarelem modelu, o državnem eksperimentiranju z izobraževanjem in vzgojo mladih rodov, o družinski politiki ter o solidarnosti kot pozabljeni kreposti.

Jo Wiltshire

Rad spim**Učinkovite metode navajanja vašega malčka na spanje****Tuma: Ljubljana, 2010****192 strani, cena: 19,90 EUR**

Nekateri dojenčki se že zelo zgodaj in brez vmesnega prebujanja naučijo spati vso noč, drugim pa je treba pri tem malce pomagati. Mnogi nimajo prirojenega ritma za spanje, treba ga je šele vzpostaviti, kar številnim staršem in otrokom predstavlja težavo. Priročnik z naslovom Rad spim upošteva dejstvo, da so dojenčki različni in da so temu primerne tudi različne metode navajanja na spanje. V njem so koristni nasveti, kako uspraviti otroka.

Alenka Gril, Eva Klemenčič,

Sabina Autor

Udejstvovanje mladih v družbi**Pedagoški inštitut:****Ljubljana, 2009****152 strani, cena: 15,00 EUR**

Knjiga prinaša najpomembnejše ugotovitve raziskave na področju socialne participacije mladih. Gre za prvo raziskavo v slovenskem prostoru (na področju MOL), ki predstavlja sliko individualnih in

družbenih dejavnikov udejstvovanja mladih v lokalni skupnosti ter o procesih učenja mladih zanj, in sicer tako v šoli kakor tudi izven nje, torej v prostem času.

Predstavljena analiza stanja in dejavnikov kaže, da mladi izkazujejo sicer velik interes za aktivno družbeno in politično udejstvovanje, vendar ga razumejo predvsem kot uresničevanje osebnih želja in potreb. Tako se zdi, da sedanje oblike in povečevanje možnosti udejstvovanja mladih vzpodbujajo predvsem potrošništvo prostočasnih dejavnosti, četudi gre za klasične družbeno-koristne oblike udejstvovanja, manj pa ustvarjajo prostor, kjer bi si mladi pridobili tudi izkušnjo družbenega in političnega delovanja v skupnosti.

Prejeli smo

Jo Wiltshire

Grem na kahlico

Učinkovite metode navajanja vašega malčka na kahlico

Tuma: Ljubljana, 2010

189 strani, cena: 19,90 EUR

Jack Smith

Živeti brez meja

Tuma: Ljubljana, 2010

148 strani, cena: 19,00 EUR

Mariza Perat

Metla Pika in

njene dogodivščine

Goriška Mohorjeva družba:

Gorica, 2010

36 strani, cena: 12,00 EUR

Jože Pucelj

Človek na poti k uresničevanju

Po sledih krščanske etike

Župnijski urad Dravlje:

Ljubljana, 2010

213 strani, cena: 16,27 EUR

Stanislav Slatinek

Kazniva dejanja in kazni

Sankcije v Cerkvi

Slomškova založba: Maribor, 2010

276 strani, cena: 20,90 EUR

Božidar Voljč

Starosti prijazna Ljubljana

Izsledki raziskave 2008–2009

Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje: Ljubljana, 2010

104 strani

Podelitev Slomškovih priznanj 2010

Vsoboto, 25. septembra 2010 je na Ponikvi potekalo tradicionalno srečanje učiteljev, vzgojiteljev, katehetov in staršev. Slomškov dan je letos nosil naslov *Vsak naj za dobro vsakega skrbi*.

Naziv častni član društva je tokrat prejela **Berta Golob**, Slomškova priznanja pa **Marija Šavli**, **Magdalena Jarc** in **Marjan Peneš**. Tu povzemamo utemeljitve za priznanja in nagrajenecem še enkrat iskreno čestitamo.

Marija Šavli je bila rojena 24. januarja 1938 v Tolminu. Po končani osnovni šoli se je vpisala na učiteljsko v domačem kraju. To je bila zanj najcenejša pot do poklica.

Po končanem šolanju je postala učiteljica razrednega pouka in temu poslanstvu je ostala zvesta vse do upokojitve.

Službena pot jo je najprej vodila na Bukovo, v Čadrg, Podbrdo in Volče. Tu je poučevala v enorazrednicah s kombiniranim in celodnevni poukom. Leta 1970 je dobila delovno mesto na osnovni šoli Franceta Bevka v Tolminu. Tu je ostala do upokojitve leta 1992. Pri svojem delu je bila vestna, dosledna, poštena, natančna, odkritosrčna, prijazna, pa tudi zahtevna do sebe in drugih. Naj posebej poudarimo, da svojega krščanstva ni nikoli skrivala niti pred učenci niti pred drugimi.

Poleg svojih službenih obveznosti je na šoli vodila planinski krožek. Ljubezen do planinstva je podedovala po očetu, ki je bil velik ljubitelj gora. Krožek je obiskovalo veliko otrok. Ob sobotah in nedeljah jih je vodila po planinskih poteh tolminskih hribov pa vse tja do pohorskih gozdov. Tudi marsikaterega odraslega je navdušila za planinstvo, za kar so ji zelo hvaležni. To delo je opravljala 24 let in zanj prejela kar nekaj nagrad Planinske zveze.

Že v času službovanja se je vključila v delo župnije. Od leta 1974 sodeluje pri urejanju župnijskega glasila. Deset let (od 1990 do 2000) je bila članica

župnijskega pastoralnega sveta. Pomagala je pri ureditvi župnijske knjižnice. Že 12 let se redno izobražuje v biblični skupini. Je bralka Božje besede v cerkvi. Skrbi za Slomškov oltarček z njegovimi relikvijami. Vedno je pripravljena priskočiti na pomoč pri kakršnem koli delu v župniji.

Od ustanovitve območne skupnosti Tolmin v šolskem letu 1990/91 v okviru Društva katoliških pedagogov Slovenije zavzeto sodeluje v tej skupini. Organizira predavanja, razna srečanja, poučne ekskurzije in obiske katoliških vrtcev. Sprva sta to delo opravljali z gospo Ernesto Tinta, vsa leta po njeni smrti (april 2004) pa ravno Marija Šavli pripravlja in organizira dejavnosti območne skupnosti Tolmin. Upravičeno smemo reči, da je duša delovanja katoliških učiteljev na Tolminskem.

Marija Šavli si za svoje predano pedagoško delo in delo v Društvu katoliških pedagogov Slovenije zasluži Slomškovo priznanje za področje osnovne šole.

Magdalena Jarc

se je rodila 19. julija 1951 v Ljubljani. Maturirala je z odliko na gimnaziji Poljane. Po maturi se je vpisala na Filozofsko fakulteto v Ljubljani,

kjer je študirala na prvi stopnji angleščino in francoščino. Nato se je zaposlila na osnovni šoli kot učiteljica angleščine. Ob delu je nadaljevala s študijem in diplomirala kot profesorica angleščine in francoščine. Zvesta je ostala osnovni šoli na Poljanah v Ljubljani, kjer je uživala sloves predane in zavzete pedagoginje in vzgojiteljice mnogih generacij učencev.

Najpomembnejša vrednota so ji zagotovo urejeni otroci in družina, kar je odsevalo tudi v njenem delu. Do otrok je bila po eni strani stroga, dosledna, vendar izjemno razumevajoča za njihove težave. Njeno poučevanje angleščine je pustilo pečat na številnih generacijah. Še vedno pridejo do šolske zbornice besede njenih bivših učencev o tem, kako veliko znanja jim je dala in kako jim je to znanje koristilo v kasnejšem življenju. Sodelovala je v raz-

ličnih projektih in programih v okviru razvoja poučevanja angleščine na osnovnošolski stopnji.

Poleg zavzetega poučevanja je vsekozi enako skrb namenjala vzgoji in posredovanju občečloveških vrednot. V tem pogledu je delala tako, kot da bi že od vsega začetka poznala etični kodeks Društva in mu dosledno sledila. Njena dobrota in skrb za učence je odsevala na več načinov. Včasih je sama obiskala starše svojih učencev na domu, če je naletela na poseben vzgojni primer. Večkrat je navdušila učence, da so naredili drobna darila, s katerimi so ljudem po okoliških ustanovah pripravili prijetno presenečenje. Bila je učiteljica z dušo in srcem, v službo je prihajala zaradi otrok in veselja pri delu z njimi.

Magdalena Jarc se v življenju ni pehala za položaji in častmi. Kljub mnogim ponujenim priložnostim je ostala zvesta poučevanju. Njeno poklicno pot lahko opišemo kar z besedami apostola Pavla: "Dober boj sem dobojeval, tek dokončal, vero ohranil."

Z Društvom katoliških pedagogov Slovenije je povezana že od ustanovitve, intenzivneje pa od leta 2002, ko je bila na skupščini Društva izvoljena za članico upravnega odbora, v njem deluje že tretji mandat. Delovanje Društva je vedno bogatilo ne le s številnimi pobudami in zamislimi, marveč tudi z delom v posameznih skupinah, da bi začrtane cilje in naloge čim prej in čim bolje opravili. Vsa leta aktivno sodeluje pri pripravi, organizaciji in izvedbi Slomškovega dne na Ponikvi. Bila je ena izmed najbolj vidnih pobudnic razglasitve blaženega A. M. Slomška za zavetnika učiteljev, vzgojiteljev in katehetov. Ob razglasitvi, leta 2004, se je še posebej vneto udeleževala pri snovanju priložnostno pripravljenih majic z motivom Blažeta in Nežice ter pri idejni zasnovi Slomškovega priznanja. Enako zavzeto se loti vseh drugih nalog v Društvu in poskrbi za njihovo izvedbo.

Sodelovala je pri organizaciji in izvedbi proslave ob 20-letnici DKPS marca 2009, veliko dela je vložila v urejanje zbornika *Beseda je naših misli obraz*.

Redno se udeležuje seminarjev in drugih srečanj, ki jih prireja Društvo. Zadnja leta skrbi za oblikovanje vse-

binsko bogatih pedagoških maš pri Sv. Jožefu v Ljubljani.

Od leta 2009 se njeno delovanje usmerja preko meja Slovenije. Lani se je udeležila srečanja evropskih krščanskih učiteljev SIESC v Strassburgu, kjer so jo imenovali za članico upravnega odbora te organizacije.

Lahko rečemo, da ni nobene večje prireditve pri delovanju Društva, kjer ne bi bil opazen pomemben prispevek prof. Magde Jarc. Vsako delo opravi z veseljem in navdušenjem in veliko prispeva k povezovanju in boljšem razumevanju med člani Društva na različnih ravneh.

Marjan Peneš je v šolstvu zaposlen 32 let. Večino delovnih let je preživel na predpddvorski osnovni šoli. Poučeval je slovenski jezik, vodil šolsko strokovno in mladinsko knjižnico. Oktobra 1997 pa je prevzel vodenje šole najprej kot vršilec dolžnosti, od maja 1998 pa vse do danes kot ravnatelj predpddvorske osnovne šole.

Kot ravnatelj si prizadeva, da bi bila šola kakovostna tako po odnosih med učenci in učitelji, kakor tudi po odnosih med učitelji in starši in nenazadnje med šolo in okoljem, v katerem deluje. Posebno skrb namenja izobraževanju staršev v Šoli za starše, kjer z različnimi oblikami dela pomagajo staršem, da bi lažje in bolje vzgajali v marsikdaj nelahkih časih.

Odprt je za pohvale in kritike. V 13. letih ravnateljstva je bistveno pripomogel k pomembnim področjem šole in veliko prispeval k tistim področjem, s katerimi so še posebej zadovoljni učenci, starši in učitelj. To potrjujejo ankete, izvedene med učenci, učitelji in starši.

Marjan Peneš podpira številne projekte, ki jih izvajajo učitelji na šoli. Nekatere izvaja tudi sam. Skupaj z nekaterimi sodelavci skrbi za čezmejno sodelovanje z Glavno šolo v Železni kapli v Avstriji. S sodelavko organizirata sodelovanje v interkulturnem evropskem projektu Slike na ledu, pri čemer 80 šol iz Evrope predstavlja umetniš-

ke, računalniške kompozicije na plasticiranih plakatih, postavljenih na led.

Zaveda se, da je poleg izobraževanja pomembno poslanstvo šole tudi vzgoja. Zaveda se pomena družine, ki ima osrednji pomen pri vzgoji otrok. Prav on je pobudnik, da bi občini Preddvor in Jezersko v prihodnjih letih finančno podprli družinskega terapevta na šoli in v vrtcih šole Preddvor.

Svoje izkušnje na vzgojnem področju je s šolsko svetovalno službo posredoval tudi drugim šolam na različnih strokovnih srečanjih, predavanjih kolektivom osnovnih šol ... O tem je napisal veliko člankov v strokovne revije.

V času njegovega ravnateljstva je bilo v celoti obnovljeno in nadzidano poslopje matične šole. V celoti je bilo prenovljeno in posodobljeno poslopje podružnične šole Jezersko, odpravljene so bile pomanjkljivosti v podružnici Kokra, v teku pa je gradnja novega vrtca na Beli pri Preddvoru. Tako je šola z obema podružnicama in tremi vrtci zelo kakovostno opremljena in omogočal najsodobnejši pouk in vzgojo.

Marjan Peneš je sodeloval pri nastajanju Društva katoliških pedagogov Slovenije (1989). Bil je prvi predsednik društva, več mandatov član upravnega odbora, sedaj pa je član častnega razsodišča. Leta 1992 je sodeloval pri ustanavljanju društvenega glasila Iskanja, iz katerega je kasneje nastala strokovna revija Vzgoja. V reviji sodeluje kot član sveta revije in s strokovnimi članki.

Bil je član uredniškega odbora pri dveh strokovnih zbornikih: Za šolo boljših odnosov (Ljubljana 1992) in Evropska šola in njene krščanske razsežnosti (Ljubljana 1993).

S strani MŠŠ (minister Lovro Šturm) je bil imenovan v skupino za ustanovitev strokovno posvetovalne skupine za prehod iz osnovne v srednjo šolo (13. 10. 2000).

Leta 2009 je postal član Republiškega odbora združenja ravnateljev osnovnih in glasbenih šol.

O sebi je zapisal: "Kljub občasno težkim trenutkom v šolstvu lahko po vseh letih rečem, da mi delo v šoli še vedno pomeni vir veselja in mesto za soočenje z neprestanimi izzivi. To izpostavljam zato, ker mi to veliko pomeni, saj pedagoško delo ne predstav-

lja le pomemben del mojega življenja, ampak mi daje tudi smisel in pomen. Menim, da je brez tega v pedagoškem poklicu težko vztrajati.” ■

Podelitev naziva častni član DKPS

Berta Golob se je rodila v Ljubljani leta 1932. Izhaja iz delavsko-kmečke družine. Mati ji je umrla, ko ji je bilo pet let, tako da je vso skrb zanjo prevzela njena sestra. Oče je bil po poklicu zidar. V Kranju je obiskovala osnovno šolo, nato pa se je vpisala na tamkajšnjo gimnazijo. Po uspešno opravljeni maturi se je vpisala na Filozofsko fakulteto v Ljubljani, kjer je leta 1957 diplomirala iz slavistike.

Prvo zaposlitev je dobila v Predvoru na Gorenjskem, kjer je skoraj 15 let poučevala slovenski jezik na OŠ. Nato je več kot štiri leta delala v Osrednji knjižnici Kranj, kjer je bila vodja pionirskega oddelka. Za tem je dobila delo na RTV Slovenija kot lektorica v dnevno-informativnem programu. Kot zunanja sodelavka je na Pedagoški akademiji na oddelku za specialno pedagogiko poučevala predmet Kultura ustnega in pisnega izražanja. Nazadnje je bila zaposlena kot pedagoška svetovalka na kranjski enoti Zavoda za šolstvo. V domači župniji sv. Modesta v Kranju poučuje verouk od ustanovitve župnije – skoraj že 20 let. Več kot deset let lektorira tudi revijo Vzgoja.

Vse življenje se posveča skrbi za lep jezik tako mladih kot odraslih. Zato je poleg svoje bogate poklicne kariere že več kot 40 let dejavna tudi kot pisateljica in publicistka. Zase pravi, da piše le iz čistega veselja nad besedami, literaturo pa primerja z galebim letom. Posebej rada prebira literarna dela Ludvika Mrzela, Josipa Murna, Otona Župančiča, Srečka Kosovega in Alojza Gradnika. Pisati je začela, ko se je prvič zaposlila. Večina njenih del je namenjena mladim. Posebej velja to za izobraževalne jezikovne slikanice.

Poleg proze in publicistike se posveča tudi poeziji in dramatik. Objavlja

članke v raznih revijah, zbornikih in časnikih. Napisala je 41 leposlovnih del za otroke, mladostnike in odrasle; 4 literarno-zgodovinska dela, 19 jezikovno izobraževalnih del, 3 zbirke poezije in več besedil za TV izobraževalne oddaje (Radovedni Taček, Iz popotne torbe).

Berta Golob je živahna sogovornica, na tekočem z mnogimi dogajanjem v družbi. Njen odnos do sočloveka je pristen, prijeten in sproščujoč. Kot sama pravi, je v domači družini prejela to, kar jo je zaznamovalo. “Odnos do ljudi in stvari. Poštenje, resnicoljubnost, doslednost, vero. Spoštovanje vsega živega, predvsem pa vsake drobtinice kruha.”

Nagrade, ki jih je prejela, govorijo o tem, da njeno delo ceni širok krog ljudi:

- Levstikova nagrada za literarno delo *Žive besede*;
- Trubarjeva plaketa Zveze kulturnih organizacij Slovenije za prizadevanje na področju literarnega dela z mladino;
- Prešernova nagrada Gorenjske za krepitev bralne kulture;
- Žagarjeva nagrada za pedagoško, didaktično, strokovno in mentorsko publicistično delo.

Gospa Berta Golob je za več območnih skupnosti pripravila več predavanj, prav tako za mnoge župnije.

Pri poučevanju ni slepo upoštevala vseh pedagoških pravil, ampak jo je, kot sama pravi, ‘udarila po svoje’. Skušala je najti čim več časa za pogovor. Bila je priljubljen pedagog.

Zato je UO DKPS predlagal, da postane častna članica društva. ■

Dan prijateljstva – Tolmin, 28. 8. 2010

Društvo katoliških pedagogov Slovenije, Območna skupnost Tolmin, je bila letos organizator dneva prijateljstva. V pripravi na ta dan nas je vodila gospa Marija Šavli. Vsak po svojih močeh smo ji poskušali stati ob strani. Oblikovali smo celodnevni program in izkazalo se je, da so bile odločitve prave.

V soboto nas je pozdravilo deževno jutro in nas napolnilo z mešanimi občutki ter s strahom, da srečanje ne bo izvedljivo tako, kot smo ga načrtovali. Škoda, smo si rekli, in šli z nezaupanjem no-

vemu dnevu naproti. V Ljubljani je skupina katoliških pedagogov iz različnih krajev Slovenije že odšla na pot, zato smo se prepustili Božjemu načrtu.

Gospod nam je ta dan obilno blagoslovil. Najprej z namigom za lepo vreme, ki se je potem tudi uresničilo. Srečanje smo začeli na Slapu ob Idrijci. Peš smo se odpravili do Bukovce in pri rojstni hiši Cirila Kosmača doživeli prepričljivo, s primorskim melosom prepojeno predstavitev pisateljevega dela in življenja ter si ogledali rojstno hišo. Zunaj se je nebo medtem zjasnilo, sonce pa nas je s svojo toplino prijetno ogrelo in osušilo jutranje deževne mokrote.

Na Mostu na Soči nas je sprejel župnik Slavko Obed, nam razkazal cerkev in predstavil župnijo. V tej cerkvi poslikave Toneta Kralja ob vsakem obisku navdušijo. Še preden se je dan nagnil v drugo polovico, smo se začeli vzpenjati na Mengore. V molitvi križevega pota, ob podobah patra Marka Ivana Rupnika in interpretativnem branju sonetov Pasijon Mengore gospoda Leona Oblaka smo prispeli na vrh. Novo doživetje. Sveto mašo je daroval p. mag. Silvo Šinkovec. Po maši nas je že čakal topel napitek, ki so nam ga pripravili Volčani. Srečanje smo zaključili s kosilom in z obiskom cerkve v Tolminu. Sprejel nas je župnik Damijan Bajec, nam predstavil cerkev, posebnosti v njeni zgodovini in delo v župniji.

Poslavljali smo se v upanju, da se naslednje leto ponovno srečamo. Odmevi udeležencev so bili zelo lepi. Bogu hvala za ta dan. ■

Marija Pisk in Marija Šavli

Slomškov dan 2010

Vsoboto, 25. 9. 2010, smo se spomnili 210. obletnice rojstva našega velikega moža – duhovnika, škofa, pisatelja, preroditelja ter velikega ljubitelja slovenstva in slovenske besede blaženega A. M. Slomška. Prireditelji Slomškovega dneva 2010 so bili: Društvo katoliških pedagogov Slovenije, Slovenski katehetski urad in župnija Ponikva. Že zjutraj ob sedmih smo se zbrali člani DKPS iz ljubljanske regije in počakali še na kolege z zahodne Dolenjske. Romanje je vodila pred-

sednica DKPS, ga. prof. Marija Žabjek, ki se je res potrudila. Kljub slabemu vremenu je bilo vzdušje prijetno, pristrčno, dobro in res nam je bilo kar toplo pri srcu. Večina udeležencev se je Slomškovega dneva udeležila že večkrat (letošnji je bil sedmi po vrsti), nekateri pa smo bili prvič na tej enkratni prireditvi.

Najprej smo se ustavili v rojstni hiši blaženega A. M. Slomška na Slomu. Hiša je lepo urejena in v njej je ohranjenih veliko predmetov, ki so čudovi-

biteljica slovenskega jezika in kulture. Slomškova priznanja pa so dobili: ga. Marija Šavli, upokojena učiteljica razrednega pouka iz Tolmina, g. prof. Marjan Peneš, ravnatelj OŠ Preddvor, in ga. prof. Magdalena Jarc, upokojena učiteljica angleškega jezika.

Podelitvi je sledila beseda prejemnikov priznanj, za katere menim, da so si jih res zaslužili. Prireditev se je zaključila z imenitnim glasbenim programom sester Blanke in Urške Pevec. Ves kulturni program sta odlično povezo-

Foto: Janko Jarc

to restavrirani. Ker je deževalo, se ni smo mogli vsi udeležiti peš romanja do cerkve na Ponikvi, ampak smo se peljali z avtobusom. Ob 9.15 je bila pred Najsvetejšim v župnijski cerkvi sv. Martina na Ponikvi molitev za domovino. Točno ob 10.00 je bila slovesna maša, ki so jo vodili: celjski opat g. Marjan Jezernik, prejšnji župnik na Ponikvi g. Miha Herman, sedanji župnik g. Alojz Kačičnik in seveda g. mag. Silvo Šinkovec, ki nas je spremljal tudi na avtobusu in je duhovni asistent DKPS. Pri maši so bili tudi naši kolegi iz OS Tolmin in ravnateljica OŠ Blaža Kocena ga. Andreja Ocvirk. Po maši smo odšli v OŠ Blaža Kocena na Ponikvi, kjer smo spremljali zelo zanimiv in bogat kulturni program. Najprej smo poslušali nagovor g. Darka Zupanca, direktorja RIC-a. Temu je sledil nastop učencev OŠ Alojzija Šuštarja iz Ljubljane z izredno pristrčno igrico Vili se nauči brenčati. Potem pa sta ga. prof. Marija Žabjek, predsednica DKPS, in g. dr. Darko Zupanc podelila Slomškova priznanja. Za častno članico DKPS je bila letos imenovana ga. prof. Berta Golob, vsem znana kot velika lju-

vala zakonca Marko in Vesna Zevnik. Okrog 15.00 smo zapustili Ponikvo in si ogledali še nekdanji trg Lemberg v občini Šmarje pri Jelšah, kjer je zelo lepo ohranjen in obnovljen rotovž. V njem je skrbno in z veliko ljubeznijo urejena zbirka s posameznimi drobci iz bogate zgodovine kraja. Vodička, ga. Marja Lorenčak Kiker, nam je zelo nazorno predstavila utrip tega zanimivega kraja, saj je sama uredila in zbrala vse muzejske eksponate. Malo pred 19.00 smo se vrnili v Ljubljano. Vzdušje na avtobusu je bilo zelo prijetno. Slišali smo veliko lepega in zanimivega. Ga. Marija Žabjek se je zelo potrudila in poskrbela za vse. Zato hvala lepa organizatorjem in še več takih srečanj.

Mislim, da smo vsi začutili povezanost med člani in da nas je blaženi A. M. Slomšek res združil v veri, upanju in ljubezni do jezika, naroda in življenja. Tudi sama sem zelo globoko občutila notranji mir, radost ter varnost. Mislim, da nas je ta dan napolnil z obilo dobre in pozitivne energije ter nas notranje obogatil. Za konec: iskrene čestitke nagrajencem! Res ste enkratni! ■

Fani Medved

OS Mozirje

- **Dan geštalta** bo v soboto, 6. novembra 2010, med 9. in 16. uro v Slomškovi dvorani v Mozirju. Vodi: Marjana Kopušar (učiteljica, geštaltpedagoginja). Prijava je obvezna.
- **Adventna duhovna obnova** bo v soboto, 27. novembra 2010, med 9. in 18. uro v Mozirju. Vodi: p. dr. Karel Gržan. Prijava je obvezna.
- Vabimo vas na ogled igre s petjem **Slovenski božič**, ki bo v nedeljo, 26. decembra 2010, ob 17. uri v Kulturnem domu Mozirje. Izvajalo jo bo KD Jurij Mozirje. Glasba: Matija Tomc, besedilo igranih prizorov: člani KD Jurij. Prijave: kd.jurij@volja.net, 041-516-358, 03/583-24-31

Žepni koledar Vzgoja 2010/11

Koledar zajema obdobje od avgusta 2010 do decembra 2011. Primeren je za načrtovanje dejavnosti v šolskem in pastoralnem letu. Tedenske misli in dnevna mašna berila dajejo poseben ton praznikom in drugim obdobjem leta. Zaradi formata (100 x 190 mm) je knjižica zelo priročna. Obsega 180 strani.

Cena: **4,70 EUR** (+ poštšina)
Naročite ga na dkps.seminarji@gmail.com ali na 01/43-83-987.

Pedagoške sv. maše

Pedagoške sv. maše bodo vsak četrti ponedeljek v mesecu ob 19. uri v Marijini kapeli cekve sv. Jožefa v Ljubljani na Poljanah. Sv. maše bo daroval p. Silvo Šinkovec, duhovni asistent DKPS. Pred sv. mašo bo možnost za spoved, po maši pa kontemplacija in pedagoški klepet do 21. ure.

Program prostovoljnega dela Človek za druge

Že 11. leto zapored vabimo v program prostovoljnega dela **Človek za druge** vse, ki bi bili pripravljeni dve uri na teden pomagati na enem od naslednjih področij: delo v vrtcu, učna pomoč, delo z begunci, pomoč paraplegikom, obiskovanje starih, obiskovanje bolnikov, pomoč pri rehabilitaciji otrok, druženje z mladimi s posebnimi potrebami in pomoč slepim.

Prijave in informacije: 01/43 83 987, clovekazdruge@gmail.com, <http://clovekazdruge.blog.siol.net>.

Seminarji

Osební dnevnik

Predstavitev: Seminar pomaga ozavešiti pretekle življenjske izkušnje in jih povezati v smiselno celoto. To deluje terapevtsko in prebuja ustvarjalnost. Udeleženci se naučijo uporabljati osebni dnevnik kot metodo osebnostne rasti.

Obseg: Seminar poteka v dveh delih (dva vikenda); dvakrat po 16 ur.

Udeleženci: Seminar je namenjen vsem pedagoškim delavcem, staršem in drugim posameznikom.

1. izvedba: Ljubljana

1. del: 29.–31. 10. 2010

2. del: 26.–28. 11. 2010

2. izvedba: Ljubljana

1. del: 11.–13. 3. 2011

2. del: 8.–10. 4. 2011

Prijave: do 2. 3. 2011

Vodi: mag. Silvo Šinkovec s sodelavci

Spodbujanje razvoja samozvesti in samospoštovanja

Predstavitev: Pomen in znaki visokega oziroma nizkega samospoštovanja, razvoj samospoštovanja, možnosti za pridobivanje novih pozitivnih izkušenj. Seminar daje nova znanja in vključuje vaje za osebni razvoj.

Obseg: vikend izvedba, 16 ur.

Udeleženci: Seminar je namenjen vsem pedagoškim delavcem in staršem.

Izvedba: Ljubljana, 14.–16. 1. 2011,

Prijave: do 5. 1. 2011

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Inteligentna čustva

Predstavitev: Kaj so čustva, kakšen je njihov pomen in katere so težave, ki jih imamo s čustvi. Čustvena pismenost je osnova za čustveno inteligenco.

Obseg: vikend izvedba, 16 ur.

Udeleženci: Seminar je namenjen vsem pedagoškim delavcem in staršem.

Izvedba: Ljubljana, 11.–13. 2. 2011

Prijave: do 2. 2. 2011

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Retorika 1. in 2. del

Predstavitev: Seminar je namenjen vsem, ki si želijo izboljšati svoj govorni nastop, povečati moč prepričevanja ter se naučiti upoštevati elemente besednega in nebesednega sporočanja. Nadaljevalni seminar Retorike Udeleženci večkrat nastopajo, pri čemer je v ospredju brušenje in raziskovanje govornih nastopov. Vadijo jasno, natančno in jedrnato izražanje,

učijo se obvladovati daljši in krajši časovni okvir, poudarki so na razporeditvi snovi in drugih elementih prepričljivosti. Izvede se še debata, kjer je poudarek na argumentaciji in načinu vodenja razprave.

Obseg: 16 ur

Udeleženci: študenti, strokovni in vodstveni delavci različnih ustanov, starši, upokojenci in drugi posamezniki.

Število udeležencev v skupini: največ 15

Izvedbe:

1. za zaključene skupine, šolske zbornice po dogovoru

2. za posameznike: Ljubljana, 13. in 20. 11. 2010; prijave: do 3. 11. 2010

3. za posameznike: Ljubljana, 15. in 22. 1. 2011; prijave: do 5. 1. 2011

4. nadaljevalni seminar za posameznike: Ljubljana, 12. in 19. 3. 2011; prijave: do 2. 3. 2011

Vodi: mag. Hedvika Dermol Hvala

Nenasilno sporazumevanje

Predstavitev: Nasilje rodi nasilje – do uničenja odnosov, ljudi in narodov. Nenasilno sporazumevanje je prvi in odločilni korak iz nasilja.

Obseg: 16 ur

Udeleženci: Seminar je namenjen vsem pedagoškim delavcem, staršem in drugim posameznikom.

Izvedba: Ljubljana, 21. in 22. 1. 2011; prijave: do 12. 1. 2011

Vodi: Marjan Žvegljč

Moteči, nevidni in travmatizirani učenci

Predstavitev: To, kar učenec prinaša s seboj v svojem intimnem psihološkem svetu, pomembno vpliva na odnos z ostalimi učenci in učitelji. Odgovornost za odnos pa je vselej na strani odraslega/učitelja, s tem pa tudi iskanje načinov, ki bodo otroka lahko opolnomočili, da bo kljub slabim izkušnjam uspel napredovati v srečnejšega posameznika.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 13. 11. 2010; prijave: do 3. 11. 2010

Vodi: mag. Julija Pelc

Tečaj računalništva

Vsebina tečaja: Vsebina je prirejena po učnem načrtu Syllabus 4.0, ki je osnova tečajev za pridobitev certifikata ECDL (Evropsko računalniško spričevalo). Tečajnikom so na voljo učbeniki ECDL: *Evropsko računalniško spričevalo – priprava na izpite*.

Vsebina: delo z računalnikom, delo v programu Microsoft Word, uporaba interneta in zaščita, uporaba e-pošte.

1. Začetni tečaj

Izvedba: Ljubljana, 6.–25. 1. 2011

(24 ur); prijave: do 24. 12. 2010

2. Nadaljevalni tečaj

Izvedba: po dogovoru

3. Posamezne delavnice

Delo s fotografijami

Vsebina: Od fotoaparata do digitalne fotografije, uporaba slik in fotografij v programih, osnovna obdelava fotografij, pošiljanje fotografij po elektronski pošti.

Izvedba: Ljubljana, 1. 2. 2011 (5 ur); prijave: do 21. 1. 2011

Delo v programu Microsoft PowerPoint

Vsebina: Pregled programa za izdelavo predstavitev, izdelava in urejanje predstavitev, napotki za predstavljanje.

Izvedba: Ljubljana, 3. 2. 2011 (5 ur); prijave: do 24. 1. 2011

Vodi: Klemen Jevnikar

Informacije in prijave:

DKPS,

Ulica Janeza Pavla II. 13

1000 Ljubljana

01/43-83-987

dkps.seminarji@gmail.com

http://dkps.rkc.si

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju.

Iskrica

Kako si lepa, moja sončnica na vrtu. Kakor žirafa si se raztegnila in se oziraš čez bližnje in daljne ograje v okolici. Zrasla si iz drobnega semena lanskega cveta.

O, naj bo tako z vašim znanjem. Naj raste, naj preraste omejenost. Naj ga bogatijo srčnost, sočutje in dobrot. Znam vsaditi znanje. Dolga leta so me šolali za to. Srčnost, sočutje, dobrot? Ste se dovolj razrasli v meni, da jih bom znala posredovati naprej?

Od tega je odvisna naša srečna bodočnost. (MJ)

Vstajam v ranem jutru, da s Tvojim mirom napnem jadra in usmerim krmilo v morje Upanja. Zašepetam Ti najlepšo besedo in grem v nov dan. (MJ)

The *Focus Theme* of the autumn, 47th issue of the *Vzgoja* magazine aims at the stimulation of the young and the old alike to active citizenship, to the awareness that everyone is co-responsible for the condition of the society and state. Thus Peter Rožič reflects on what the democracy is and what it is not, defines its true meaning and presents two forms of non-democracy. Tone Svetelj deals with a new orientation, namely communitarianism, which advocates the importance of the community and the value system that the community respects and is based upon. Communitarianism is about the responsibility of an individual towards him- or herself and others; it is not merely a sum of individuals living in a society and advocating the individual freedom as the highest value. Ivan Štuhec writes about the democracy, responsibility and active citizenship. He stresses the responsibility of each individual towards the democracy, the co-building of the society and its welfare. Primož Ferjančič deliberates on the importance of education for the active, responsible and democratic citizenship, whereas Matej Cepin further develops his thought into some concrete guidelines for the non-formal education of young people towards active citizenship. He also states some common misconceptions about young people and gives a few ideas how to overcome them.

The guest in the present Column *Our Interview* is Marjan Žvegljč. He is the founder of the association Confidential Phone Samaritan, the executive of the seminar Violence-free Communication, and he often answers questions about relationships in various magazines. In the interview we find out about his exceptional sense for people and his rich experience and wisdom in working with people.

In the column *Teachers* Bernarda Mal writes down her thoughts at a conflict that she experienced at school. She presents some ideas on how to solve such conflicts as well. Franci M. Kolenec presents the life and work of Franc Pediček, to whom a professional conference is going to be dedicated in October 2010. In the continuation Damjan Kobal and Bojan Hvala write about the measurement of quality at school and state a number of guidelines on how to improve the quality of school work, so that pupils, teachers and parents would feel better and pupils learn more at school.

In *Spiritual Experience* Berta Golob invites the readers to give some thought to the importance of the name, the title. The fact is that the title significantly affects the respectful relationship towards a person, or on the other hand this relationship relaxes and becomes too friendly where this is not appropriate (e.g. at school). In an excerpt of a text by Giles Cusson we can read a reflection upon the Creator and Lord as seen through the eyes of St. Ignatius of Loyola.

In the rubric *Class Teachers and the Educational Plan* Marta Premrl presents the project on intelligent emotions which she successfully realized with her 3rd grade pupils. Tilka Jakob further writes about the ways and analyses with which she is trying to improve the way of leading in her school. We also asked some of our contributors to give their opinions on the solution of a conflict between the pupil and teacher at Music lesson.

The *Parents* column is more orientated towards guilt and repentance. Andrej Perko presents the case of a boy who had terrible feelings of guilt for everything that was happening to him at home and is trying now to free himself from these emotions. Marjeta Avsenik devotes her attention to the feeling of guilt and tries to find the way to repentance and remission. Janko Jarc, however, presents the book about the life of Marija Demšar, a mother who sacrificed herself exceptionally, but was at the same time always upright, respectful, understanding and successful.

In the column *Fields of Education* Milček Komelj presents the cover reproduction, which is the work of Andrej Jemec. At the same time he presents the artist's orientation in his life and work. Matevž Grenko reflects on the fashion as an element of culture and its commands. The article is going to be published in two parts; the continuation follows in the next issue.

The column *Voluntary Work* invites us with help of Alojzij Štefan to the measures for the reduction of poverty this time. The author presents the conditions in the world and appeals to take the measures in more ways.

In the column *Experience* Erika Ašič invites us to enter our treasury; one thing that can help us do it is also the seminary titled *A Personal Diary*, which has been successfully carried out by mag. Silvo Šinkovec in the organization of the Association of Catholic Pedagogues for a number of years now. Jelka Repenšek, however, presents the opinions of some members of the Association, who work at vocational and technical schools.

Written by: Erika Ašič
Translated by: Tanja Volk

Erika Ašič, univ. dipl. soc. del., je zaposlena v DKPS.

Marjeta Avsenik je univ. dipl. teologinja.

Matej Cepin, univ. dipl. inž., je direktor *Socialne akademije* ter vodi različnih izobraževanj na temo odgovornega državljanstva in mladinskega dela. Med drugim sodeluje v projektih Mladinski delavec, Backpack Journalism in Mreža za medgeneracijsko sodelovanje, raziskovalno pa se ukvarja z razvojem civilne družbe. Je tudi skavtski voditelj in trener Evropskega mladinskega foruma.

Gilles Cusson, DJ, je avtor knjige *Biblical theology and the spiritual exercises*.

Primož Ferjančič, univ. dipl. prof. športne vzgoje, je zaposlen v *Zavodu MOVIT*.

Berta Golob, prof. slov. jezika in književnosti, je poučevala na OŠ ter kot zunanja sodelavka na *Pedagoški akademiji*. Bila je tudi knjižničarka, lektorica na RTV ter svetovalka na *Zavodu za šolstvo*. Ima izkušnje z delom z mladimi in s starši, sodeluje tudi v župnijskih občestvih. Napisala je veliko knjig s pedagoško, publicistično in leposlovno vsebino.

Matevž Grenko, magister sociologije, je zaposlen na *Srednji frizerski šoli* v Ljubljani.

Bojan Hvala, dr. mat., docent na *Fakulteti za naravoslovje in matematiko Univerze v Mariboru*.

Tilka Jakob, mag. znan., prof. mat. in fizike, že 24 let poučuje na OŠ *Vitanje*. Je soavtorica delovnega zvezka *Matematična delavnica 7* in priročnika za učitelje ter avtorica strokovnih prispevkov.

Janko Jarc, spec. pedagog in univ. dipl. teol., upokojenec. Delal je v *Prehodnem mladinskem domu*, 23 let je bil vzgojitelj v fantovskih in dekliških skupinah v *Dijaškem domu Tabor* in 13 let pomočnik ravnatelja. Napisal je vrsto člankov in uredil tri zbornike.

Damjan Kobal je učitelj na *Fakulteti za matematiko in fiziko Univerze v Ljubljani*. Ukvarja se tudi z izobraževanjem učiteljev in s splošnimi problemi vzgoje.

Franci M. Kolenec, dr. znanosti, prof. defektologije, vodi področne skupine za VIZ OPP, je višji svetovalec na *Zavodu RS za šolstvo*.

Milček Komelj, dr. znanosti, od leta 1984 predava na *Filozofski fakulteti* v Ljubljani, na *Oddelku za umetnostno zgodovino*. Njegova bibliografija obsega več kot tisoč objav, od tega približno 20 knjig in vrsto katalogov. Je redni član Evropske akademije znanosti in umetnosti v Salzburgu, predsednik Slovenske matice in častni občan Novega mesta.

Bernarda Mal je učiteljica slovenščine na OŠ *Jurija Vege Moravče*. Napisala je veliko člankov ter soustvarjala nekaj knjig. Je svetovalka ZRSŠ in vodi inovacijskega projekta. Zanima jo vse, kar je povezano z besedo. Je mediatorica in ljubiteljica iskrenosti, spoštovanja in znanja.

Andrej Perko, dr. psih. znanosti, specialist klin. psih. svetovanja, je zaposlen na *CSD Kamnik*. Je avtor in soavtor več knjig ter pisec strokovnih člankov v različnih revijah in časopisju.

Marta Premrl je učiteljica razrednega pouka na OŠ *Renče*, z možem že več let vodita šolo za zakon v Šempetru pri Gorici.

Jelka Repenšek je predmetna učiteljica glasbene in likovne vzgoje na OŠ *Antona Askerca Velenje*.

Peter Rožič, jezuit, je doktorski študent političnih ved na *Univerzi Georgetown*.

Tone Svetelj, mag. filozofije, dipl. teol., je bil ravnatelj študentskega doma v Šentvidu, sodeloval pri učbeniku verouka za 3. letnik, sedaj končuje doktorat iz filozofije v Bostonu.

Silvo Šinkovec, DJ, mag. psih., defektolog in teolog, ima izkušnje s svetovnim delom, vodi duhovne vaje, različne seminarje ter več šol za starše. Je supervizor, predavatelj različnim skupinam ter avtor številnih strokovnih člankov, urednik revije *Vzgoja* in duhovni asistent *Društva katoliških pedagogov Slovenije*.

Alojzij Štefan, dipl. defektolog, vzgojitelj, ima strokovni izpit iz specialne pedagogike in socialnega varstva. Je direktor *Zavoda Pelikan Karitas* in odgovoren za mednarodno sodelovanje in povezovanje pri *Slovenski Karitas*. Ima bogate izkušnje z delom v vrtcu, je oče 6 otrok.

Ivan J. Štuhec, dr. teoloških znanosti, je predavatelj na *Teološki fakulteti* v Ljubljani ter direktor *Zavoda Antona Martina Slomška*, v okviru katerega delujejo *Gimnazija Antona M. Slomška*, dijaški dom, glasbeno-baletna šola, vrtec s pedagogiko montessori ter študentski domovi. Predava doma in v tujini, napisal je vrsto člankov ter nekaj samostojnih del.

- **Retorika**
13. in 20. 11. 2010, izvaja mag. Hedvika Dermol Hvala
- **Nenasilno sporazumevanje**
21. in 22.1.2011, izvaja g. Marjan Žveglič
- **Spodbujanje razvoja samozavesti in samospoštovanja**
14.–16. 1. 2011, izvaja mag. Silvo Šinkovec
- **Moteči, nevidni in travmatizirani učenci**
13. 11. 2010, izvaja Julija Pelc

Informacije in prijave: DKPS, Ulica Janeza Pavla II. 13, 1000 Ljubljana, dkps.seminarji@gmail.com, 01/43-83-987

**Vsak novi
naročnik
prejme majico
revije VZGOJA.**

Izpolnite naročilnico in se pridružite veliki družini naročnikov tudi vi!

Naročilnica

Naročam(o)
revijo
VZGOJA

Revija za učitelje, vzgojitelje
in starše izhaja štirikrat letno.
Cena letne naročnine
je 17,20 evrov.

Naročnino bom(o) poravnal(i)
po prejemu položnice.

Ime in priimek ali ime ustanove

Naslov

Pošta

Telefon

E-pošta

Žig

Davčna številka (za davčne zavezance)

Kraj in datum

Podpis

Andrej Jemec: V vrtincu, 1984
akril na platnu, 140 x 120 cm, zasebna last